

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ευρωπαϊκή Χωρική Πολιτική στην Κύπρο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του

ΔΗΜΗΤΡΗ ΘΕΡΑΠΟΝΤΟΣ

Υπεύθυνη καθηγήτρια : Α. Χατζοπούλου

Επιβλέποντες : Σ. Γερασίμου

Ι. Μηλιός

Αθήνα, Ιούλιος 2011

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5-7
Ορισμοί και Ερμηνεία.....	7-10

ΜΕΡΟΣ Α΄

Εθνικο Σχέδιο Πολεοδομίας και Χωροταξίας Στην Κύπρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Κρατική πολιτική αστικών περιοχών στην Κύπρο.....	11
1.1 Περιγραφή και Ιστορική αναδρομή.....	11-12
1.2 Οργάνωση Καθηκόντων και τρέχοντα θέματα.....	13-17
1.3 Σύστημα Σχεδιασμού και αστική πολιτική.....	18-24
1.4 Αστικά Προβλήματα.....	25-35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Αξιολόγηση αστικής πολιτικής και στόχοι.....	36
2.1 Στόχοι Αστικής Πολιτικής.....	36-38
2.2 Η ενοποίηση των κρατικών πολιτικών στον χωροταξικό σχεδιασμό.....	38-44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Πολεοδομική και χωροταξική ανάπτυξη στην Κύπρο.....	45
3.1 Πολεοδομική πολιτική και σχέδια ανάπτυξης.....	45-46
3.2 Ενεργειακή Πολιτική.....	47-51
3.3 Ο κατασκευαστικός τομέας στην Κύπρο.....	51-54
3.4 Υδατικό πρόβλημα.....	54-56
3.5 Κυκλοφοριακό πρόβλημα και δημόσιες συγκοινωνίες.....	56-57
3.6 Κοινωνικοί Προβληματισμοί.....	58-59

ΜΕΡΟΣ Β΄

Ευρωπαϊκή Πολιτική για τη Διευθέτηση του Χώρου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Σχέδιο ανάπτυξης κοινοτικού χώρου.....	60
4.1 Χωρικός προσανατολισμός των πολιτικών.....	60-61
4.2 Πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη.....	62-76
4.3 Ισότητα πρόσβασης σε υποδομές.....	76-83
4.4 Διαχείριση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.....	84-92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ευρωπαϊκά προγράμματα ανάπτυξης.....	92
5.1 Ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη.....	92-93
5.2 Εφαρμογή σχεδίων ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο.....	93-96
5.3 Διεθνική συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών.....	96-97
5.4 Διασυνοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία.....	97-98
5.5 Εφαρμογή του ΣΑΚΧ στα κράτη μέλη.....	98-99
5.6 Η σημασία του ΣΑΚΧ για την πανευρωπαϊκή συνεργασία.....	99-100

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής πολιτικής για το Χώρο στην Κύπρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Διακυβερνητική Συνεργασία σε Θέματα Αστικής Ανάπτυξης.....	101
6.1 Διάλογος κρατών μελών.....	101-102
6.2 Ηλεκτρονικά εργαλεία αναφοράς βιώσιμων πόλεων.....	102-102
6.3 Σύνοψη των βασικών αρχών του Χάρτη της Λειψίας.....	103-105
6.4 Η Διακήρυξη του Τολέδο.....	106-107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής στην Κύπρο.....	108
7.1 Εισαγωγικά.....	108-108
7.2 Αντίκτυπος και αποτελέσματα της πολιτικής συνοχής στην Κύπρο...	109-109
7.3 Ευρωπαϊκές Επενδύσεις στην Κύπρο.....	109-111
7.4 Η πολιτική συνοχής στην πράξη.....	112-112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η Ευρωπαϊκή Διάσταση της Πολεοδομίας στην Κύπρο.....	113
8.1 Θέματα Πολεοδομικής Πολιτικής και Εδαφικής Συνοχής.....	113-114
8.2 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γνώσης για τον Αστικό Χώρο.....	114-115
8.3 Υποεπιτροπή για τη Χωρική και Πολεοδομική Ανάπτυξη.....	115-115
8.4 Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Χωρικού Σχεδιασμού.....	115-117
8.5 URBANGUARD.....	117-118
8.6 Πρόγραμμα MED.....	118-119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Εφαρμογή Ευρωπαϊκών προγραμμάτων στην Κύπρο.....	120
9.1 Ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα.....	120-126
9.2 Οι Ευρωκώδικες και κατασκευές στην Κύπρο.....	127-130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Συμπεράσματα – Προτάσεις	131-134
Βιβλιογραφία.....	135

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ :

- 1. Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ**
- 2. Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ**

Πρόλογος

Η Πολεοδομία και Χωροταξία ασχολείται με όλα τα είδη της φυσικής ανάπτυξης που είναι αποτέλεσμα των ανθρώπινων ενεργειών κι επηρεάζουν τις διάφορες χρήσεις της γης. Λειτουργεί σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα και σε αλληλοσχετιζόμενες κλίμακες ανάπτυξης (εθνική, περιφερειακή, τοπική, λεπτομερή) και σκοπό έχει την προώθηση, καθοδήγηση, βελτίωση και έλεγχο της ανάπτυξης σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, για το δημόσιο συμφέρον, με σεβασμό συγχρόνως στα ατομικά δικαιώματα.

Η Πολεοδομία-Χωροταξία σαν επιστήμη που προγραμματίζει το μέλλον αποσκοπεί στην μεθόδευση της υλοποίησης των οραματισμών ενός κοινωνικού συνόλου και με κατάρτιση στρατηγικής οδηγεί στους επιθυμητούς στόχους. Αν και στην Ευρωπαϊκή Ένωση η δικαιοδοσία Πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού ανήκει στις Περιφέρειες και τις Τοπικές Αρχές, χωρίς μέχρι σήμερα να υπάρχει σχετικό κοινωνικό κεκτημένο, υπάρχει ωστόσο, πληθώρα θεσμών που αφορούν την Πολεοδομία-Χωροταξία, όπως το Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου, καθώς και διάφορες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και Δράσεις.

Οι στόχοι των Ευρωπαϊών Πολεοδόμων- Χωροτακτών περιλαμβάνουν την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών καθώς και τη συμβολή τους στον χωροταξικό σχεδιασμό της ευρωπαϊκής ηπείρου και την έκφραση ενός κοινού οραματισμού για το μέλλον των ευρωπαϊκών πόλεων.

Για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 εντάσσονται διάφορα προγράμματα μέσα στα πλαίσια του στόχου της ΕΕ για Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία, με βασικό σκοπό τη στήριξη της διαμόρφωσης πολιτικής σε σχέση με τον στόχο της «εδαφικής συνοχής» και την αρμονική ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου μέσα από την παροχή συγκρίσιμων πληροφοριών, τεκμηρίωσης, αναλύσεων και σεναρίων για τη χωρική δυναμική, και την αποκάλυψη των χωρικών δυνατοτήτων και κεφαλαίου για την ανάπτυξη των περιφερειών και άλλων ενοτήτων, συμβάλλοντας στην ανταγωνιστικότητα, στην ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία, καθώς και στη βιώσιμη και εξισορροπημένη ανάπτυξη.

Η Κύπρος με την προσχώρηση της στην ΕΕ το 2004 αποτελεί πλέον μια ακριτική περιφέρεια του ευρωπαϊκού χώρου στην οποία στόχος είναι, μετά την ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων πολεοδομικής και χωροταξικής πολιτικής, οι πόλεις της να λειτουργούν ως λειτουργικά αυτόνομοι πυρήνες που θα συνεργάζονται βιώσιμα και αποτελεσματικά με το ευρύτερο πολυκεντρικό Ευρωπαϊκό οικιστικό δίκτυο.

Εισαγωγή

Σήμερα η πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού ζει και κατοικεί σε αστικές περιοχές. Παρά τον συνεχή αγώνα κατά της συμφόρησης, της ρύπανσης και της μείωσης της ποιότητας ζωής, ο 21^{ος} αιώνας έχει φέρει πρόσθετες προκλήσεις στον αστικό σχεδιασμό. Επίσης η αντιμετώπιση των προκλήσεων που προήλθαν από την παγκόσμια άνοδο της θερμοκρασίας και η έρευνα αποτελεσματικών λύσεων σε θέματα ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για την αειφόρο οικονομική ανάπτυξη των πόλεων ειδικά σ' αυτή την περίοδο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Αντικείμενο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επενδύει σε χιλιάδες έργα σε όλες τις περιφέρειες της Ευρώπης ώστε να επιτύχει τον πρωταρχικό της στόχο: να προαγάγει την οικονομική και κοινωνική συνοχή μειώνοντας αυτές τις ανισότητες μεταξύ κρατών μελών και περιφερειών. Κρίσιμη θέωρείται η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής χωρικής και πολεοδομικής πολιτικής όχι μόνο για την ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Κύπρου, αλλά και για τη δυνατότητα να φανούν οι Κυπριακές πόλεις πραγματικά ανταγωνιστικές στην εσωτερική Ευρωπαϊκή αγορά σ' ένα ευρύτερο φάσμα αστικών δραστηριοτήτων.

Σκοπός

Η διπλωματική αυτή εργασία γράφτηκε ώστε να καλύψει όσο το δυνατό πληρέστερα την εφαρμογή και την εξέλιξη των ευρωπαϊκών προγραμμάτων πολεοδομικής και χωρικής ανάπτυξης στην Κύπρο. Με τον καιρό και την αλλαγή των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές περιφέρειες, γίνεται ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη ριζικής αλλαγής του πολεοδομικού συστήματος των κυπριακών πόλεων και τη σύγκλιση του με τις ευρωπαϊκές πολιτικές. Αυτή η ευρωπαϊκή πολιτική εξελίχθηκε ως μέρος της προσπάθειας να βρεθούν λύσεις σε προβλήματα με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη των Κυπριακών πόλεων καθώς και την ισόρροπη ένταξη τους στον Ευρωπαϊκό πολυκεντρικό χώρο σαν ενεργοί πυρήνες. Στόχος δηλαδή αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι η εύρεση και η διάταξη των αναγκών, ελλείψεων και των προβλημάτων στην πολεοδομική και χωροταξική πολιτική των κυπριακών πόλεων και γενικά στην Κύπρο αλλά και εξεύρεση λύσεων με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα και πολιτικές έτσι ώστε το αστικό, χωρικό, χωροταξικό και πολεοδομικό σύστημα στην Κύπρο να πληρεί τις προδιαγραφές για την αειφόρο, λειτουργική και ανταγωνιστική ένταξη των κυπριακών πόλεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μεθοδολογία

Στην εργασία αυτή ακολουθείται μια μεθοδολογία κατά την οποία διατάσσονται και επεξεργάζονται οι χωρικές πολιτικές και τα πολεοδομικά-χωροταξικά σχέδια στην Κύπρο, σε αστικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ακολουθείται αξιολόγηση και σύγκριση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, διάταξη των προβλημάτων, αδυναμιών και αναγκών που προκύπτουν από την επεξεργασία των δεδομένων και εν τέλη γίνονται προτάσεις για λύση των προβλημάτων και βελτιστοποίηση της λειτουργικότητας του χώρου στην Κύπρο με στόχο την αναβαθμίση, τον εκσυγχρονισμό και εναρμόνηση της πολεοδομικής και χωρικής πολιτικής στην Κύπρο με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα.

Πηγές

Έχει καταβληθεί μια προσπάθεια έρευνας και επεξεργασίας, των χωρικών σχεδίων της Κύπρου με μελέτη εγγράφων, σχεδίων και νομοθεσιών που προήλθαν από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως Κύπρου και το Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου, καθώς και των χωρικών σχεδίων της ΕΕ που συμπεριλαμβάνουν την Κύπρο, που προήλθαν από μελέτες και κανόνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακή Πολιτικής), του Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριου Χωρικού Σχεδιασμού, της Ευρωπαϊκής Υποεπιτροπής για τη Χωρική και Πολεοδομική Ανάπτυξη καθώς και από την Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περιεχόμενο

Η διπλωματική εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη :

Το πρώτο μέρος, με τίτλο «Εθνικό Σχέδιο Πολεοδομίας και Χωροταξίας Στην Κύπρο» αναφέρεται, κατ'αρχήν, στην υπάρχουσα πολεοδομική και χωροταξική πολιτική που ακολουθείται στο σχεδιασμό των κυπριακών πόλεων καθώς και στην ισχύουσα νομοθεσία. Στην συνέχεια γίνεται μια αξιολόγηση, μαζί με διάταξη των προβλημάτων και αναγκών των πολιτικών αυτών. Το πρώτο μέρος τελειώνει με κεφάλαιο που αναφέρει παραδείγματα πολεοδομικής και χωροταξικής ανάπτυξης στην Κύπρο.

Το δεύτερο μέρος με τίτλο «Ευρωπαϊκή Πολιτική για τη Διευθέτηση του Χώρου» αναφέρεται στις ευρωπαϊκές πολιτικές και σχέδια ανάπτυξης του κοινωτικού χώρου στον οποίο βρίσκεται η Κύπρος και στους στόχους σύγκλισης, πολυκεντρικότητας και συνεργασίας του ευρωπαϊκού αστικού και χωρικού συστήματος.

Στο τρίτο μέρος με τίτλο «Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής πολιτικής για το Χώρο στην Κύπρο» θα γίνει ένας απολογισμός στο ποίες ευρωπαϊκές προδιαγραφές ακολουθούνται στην Κύπρο ως αναφορά την πολεοδομία και χωροταξία καθώς και ποιά σχέδια και προγράμματα είναι σε εφαρμογή. Επίσης, γίνεται αναφορά των μελλοντικών σχεδίων αναβάθμισης του πολεοδομικού-χωροταξικού σχεδιασμού και της χωρικής πολιτικής στην Κύπρο. Τέλος, με σύγκριση των δεδομένων, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, παρουσιάζονται συμπεράσματα και παρατείθονται προτάσεις για αναβάθμιση και ένταξη των κυπριακών πόλεων στο ενιαίο ευρωπαϊκό αστικό και χωρικό δίκτυο.

Ορισμοί και Ερμηνεία

- i. **Πολεοδομία**, στην απλούστερη και ετυμολογικά ακριβέστερη σημασία του όρου, είναι η τέχνη που έχει σαν αντικείμενο την δόμηση, δηλαδή το χτίσιμο , της πόλης.
- ii. **Οικισμός**, είναι ένα σύνολο κατοικιών, που βρίσκονται σε σχετικά μικρή απόσταση μεταξύ τους, έτσι ώστε να δημιουργούνται ανάμεσα τους ορισμένες χωρικές και λειτουργικές σχέσεις.
- iii. **Αστικοποίηση**, είναι η συγκέντρωση του πληθυσμού σε πόλεις και μεγαλουπόλεις.
- iv. **Αστικός σχεδιασμός**, είναι ο σχεδιασμός των πόλεων που παρουσιάζει ορισμένα επιθυμητά χαρακτηριστικά
- v. **Χωροταξικός σχεδιασμός**, είναι ο συνδυασμός του σχεδιασμού των λειτουργιών και του φυσικού σχεδιασμού
- vi. **Εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο οικισμού ή σχέδιο πόλης ή πολεοδομικό σχέδιο ή πολεοδομική μελέτη**, είναι το διάγραμμα με τον τυχόν ειδικό πολεοδομικό κανονισμό που έχει εγκριθεί σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις και καθορίζει τους ειδικούς όρους δόμησης, τους κοινόχρηστους και δομήσιμους χώρους και τις επιτρεπόμενες χρήσεις σε κάθε τμήμα ή ζώνη του οικισμού.
- vii. **Κοινόχρηστοι χώροι**, είναι οι κάθε είδους δρόμοι, πλατείες, άλση και γενικά οι προοριζόμενοι για κοινή χρήση ελεύθεροι χώροι, που

- viii. καθορίζονται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο του οικισμού ή έχουν τεθεί σε κοινή χρήση με οποιοδήποτε άλλο νόμιμο τρόπο.
- ix. **Κοινοφελείς χώροι**, είναι οι χώροι του οικισμού που, σύμφωνα με το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο, προορίζονται για την ανέγερση κατασκευών κοινής ωφελείας.
- x. **Δρόμοι**, είναι οι κοινόχρηστες εκτάσεις που εξυπηρετούν κυρίως τις ανάγκες κυκλοφορίας.
- xi. **Οικοδομικό τετράγωνο**, είναι κάθε δομήσιμη ενιαία έκταση, που βρίσκεται μέσα στο εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή μέσα στα όρια οικισμού και περιβάλλεται από κοινόχρηστους χώρους.
- xii. **Κτίριο**, είναι η κατασκευή, που αποτελείται από τεχνικά έργα και εγκαταστάσεις και προορίζεται για:
α) την παραμονή ανθρώπων ή ζώων, όπως η κατοικία και ο στάβλος
β) την εκτέλεση εργασίας ή την άσκηση επαγγέλματος, όπως το κατάστημα και το εργοστάσιο
γ) την αποθήκευση ή τοποθέτηση πραγμάτων, όπως οι αποθήκες, ο χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων, το σιλό, η δεξαμενή υγρών
δ) την τοποθέτηση ή λειτουργία μηχανημάτων, όπως το αντλιοστάσιο.
- xiii. **Κατασκευή**, είναι κάθε τεχνικό έργο.
- xiv. **Ειδικά κτίρια**, είναι τα κτίρια, των οποίων κύριο προορισμός δεν είναι η κατοικία και η διαμόρφωσή τους προσδιορίζει αποκλειστικά ειδική χρήση.
- xv. **Συντελεστής δόμησης**, είναι ο αριθμός, ο οποίος πολλαπλασιαζόμενος με την επιφάνεια του οικοπέδου, είναι τη συνολική επιφάνεια όλων των ορόφων των κτιρίων που μπορούν να κατασκευαστούν στο οικόπεδο σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις.
- xvi. **Ακίνητο**, εννοούμε το ιδεατό ή πραγματικό τμήμα του χώρου, το οποίο τεκμηριώνει αυτοτελές ή εξ αδιαιρέτου ιδιοκτησιακό δικαίωμα. Συνεπώς το ακίνητο είναι ένα περιουσιακό στοιχείο, που απεικονίζει το συμβατικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
- xvii. **Διαρθρωτικά Ταμεία και Ταμείο Συνοχής** είναι χρηματοδοτικοί πόροι που διατίθενται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για δύο σχετιζόμενους μεταξύ τους σκοπούς: την υποστήριξη για τις φτωχότερες περιφέρειες της Ευρώπης και την υποστήριξη για την

- ενοποίηση των ευρωπαϊκών υποδομών, ιδίως στον τομέα των μεταφορών.
- xviii. **Βιοτικό επίπεδο**, εννοούμε την υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας, ή το επίπεδο ποιότητας ζωής ή ευημερίας του ανθρώπου.
- xix. **Διασυνοριακή Συνεργασία**, είναι η προώθηση της συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών, καθώς και η ανάπτυξη κοινών λύσεων για θέματα όπως η αστική, αγροτική και παράκτια ανάπτυξη, η οικονομική ανάπτυξη και η διαχείριση του περιβάλλοντος.
- xx. **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)**, ταμείο που στηρίζει προγράμματα που εστιάζονται στην περιφερειακή ανάπτυξη, τις οικονομικές αλλαγές, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και τη διασυνοριακή συνεργασία στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- xxi. **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)**, επικεντρώνεται σε τέσσερις βασικούς τομείς: αύξηση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων, βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και στην αγορά εργασίας, ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης με την καταπολέμηση των διακρίσεων και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των μειονεκτούντων ατόμων, και προώθηση πνεύματος συνεργασίας για μεταρρυθμίσεις στους τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης.
- xxii. **Ταμείο Συνοχής**, είναι η χρηματοδότηση για τα κράτη μέλη με ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ανά κάτοικο κατώτερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου. Το Ταμείο Συνοχής συνεισφέρει σε παρεμβάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Πρακτικά καλύπτει τα νέα κράτη μέλη καθώς και την Ελλάδα και την Κύπρο.
- xxiii. **Πολεοδομική μελέτη**, υλοποιείται με χώρο αναφοράς τμήμα της πόλης. Υπάρχει ποικιλία Πολεοδομικών Μελετών και συοδευτικών εργαλείων πολεοδομικής ρύθμισης, ανάλογα με το θέμα που η ΠΜ πραγματεύεται, με κυριότερες τις Πολεοδομική Μελέτη Επέκτασης και Πολεοδομική Μελέτη Αναθεώρησης. Αρμόδιος φορέας για την έγκριση τους είναι η Περιφέρεια.
- xxiv.

- xxv. **Πράξη Εφαρμογής**, η οποία είναι το σχέδιο και οι εργασίες επι εδάφους για την εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού.
- xxvi. **Πολεοδομική πολιτική**, είναι το σύνολο των πολεοδομικών παρεμβάσεων υπό μορφή σχεδίων και κανονιστικών μέτρων που ακολουθούνται για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων που έχουν να κάνουν με την οργάνωση του χώρου. Για την υλοποίηση των πολεοδομικών πολιτικών απαιτούνται συλλογικές προσπάθειες από διάφορους κοινωνικούς παράγοντες που εμπλέκονται στον πολεοδομικό σχεδιασμό, ώστε να επιτευχθεί η υλοποίηση των προβλεπόμενων στόχων που έχουν τεθεί από την συγκεκριμένη πολιτική.
- xxvii. **Πολεοδομικός σχεδιασμός**, αποτελεί το βασικό μέσο ανάπτυξης πολεοδομικών πολιτικών και αποτελεί το βασικό μοχλό οργάνωσης του χώρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

1.1.1 Περιγραφή

Η Κύπρος είναι ένα νησιωτικό κράτος που καλύπτει μια έκταση μόλις πάνω από 9.000 km², βρίσκεται στην ανατολική Μεσόγειο σε κοντινή απόσταση από την Αφρική, την Ασία και την Ευρώπη. Η Κύπρος είναι ανεξάρτητη δημοκρατία με προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης, χωρίζεται σε έξι διοικητικές περιφέρειες που πήραν τα ονοματά τους από τις κύριες πόλεις του νησιού : Λευκωσία, Λεμεσός, Λάρνακα, Πάφος, Αμμόχωστος και Κερύνεια. Κάθε επαρχίας προϊστάται ο έπαρχος ο οποίος ουσιαστικά είναι τοπικός αντιπρόσωπος της κεντρικής κυβέρνησης που ενεργεί ως επικεφαλής συντονιστής για τις δραστηριότητες όλων των υπουργείων στην εν λόγω περιφέρεια. Από το 1974, το βόρειο τμήμα της Κύπρου, συμπεριλαμβανομένων των πόλεων της Αμμοχώστου και της Κερύνειας, παραμένει υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή και εκτός του αποτελεσματικού ελέγχου της κυβέρνησης. Το 2001, ο πλυθησμός των περιοχών που ελέγχονται από την κυβέρνηση είχε φθάσει περίπου τις 690.000, το 70% των οποίων ζει σε αστικές περιοχές.

1.1.2 Ιστορική Αναδρομή

Η Κύπρος γνώρισε μια σειρά από εισβολείς και κατακτητές σε όλη την ιστορία της. Μετά από πάνω από δώδεκα αιώνες συνεχής ρωμαϊκής και βυζαντινής διοίκησης, το νησί διαδοχικά κυβερνήθηκε από τους σταυροφόρους, τη φράγκικη βουλή των Λουζινιάν, τη δημοκρατία της Βενετίας, τους Οθωμανούς και τέλος τη βρετανική αυτοκρατορία. Όλοι αυτοί οι κατακτητές έχουν αφήσει τα σημάδια τους στον πολιτισμό και τις παραδόσεις της Κύπρου, καθώς και στην μορφή και δομή των οικισμών και των τοπίων της.

Η Κύπρος κέρδισε την ανεξαρτησία της από την Βρετανία το 1960, με την συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου. Οι πρωτοφανείς συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης αυτής της νεαρής Δημοκρατίας αμαυρώθηκαν από τις διακοινοτικές συγκρούσεις ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Στις 15 Ιουλίου 1974, το στρατιωτικό καθεστώς της χούντας που κυβερνούσε την Ελλάδα, οργάνωσε πραξικόπημα για

να την ανατροπή της εκλεγμένης κυβέρνησης του νησιού. Στις 20 Ιουλίου 1974, η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο, δήθεν για την αποκατάσταση της ειρήνης και της συνταγματικής τάξης. Η τουρκική εισβολή άφησε το νησί και την πρωτεύουσα του διαιρεμένα σε δύο μέρη, με σχεδόν το 35% της επικράτειας του να τελεί υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή και πάνω από το 1/3 του πληθυσμού της εποχής εκείνης να γίνουν πρόσφυγες στην ίδια τους τη χώρα.

Ήδη, περίπου στα τέλη της δεκαετίας του 1940, αρχίζει η στήριξη των προαστίων των κύριων πόλεων της Κύπρου, σε μεγάλο βαθμό, κατά την αγροτική και μεταναστευτική έξοδο. Η τάση αυτή αυξήθηκε με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του νησιού το 1960 και επιταχύνθηκε από την επανεγκατάσταση των προσφύγων από τις κατεχόμενες από τον τουρκικό στρατό περιοχές το 1974. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η νέα προαστιακή ανάπτυξη συνεχίζεται σε παρυφές περιοχών και γύρω από τουριστικά θέρετρα, συνοδεύεται πλέον από μία παράλληλη τάση στην ανάπτυξη των μικρότερων πόλεων και χωριών σε κοντινή απόσταση για την καθημερινή μετακίνηση από και προς τα κύρια αστικά κέντρα. Αντίθετα, τα πιο απομακρυσμένα χωριά στις ορεινές περιοχές, εξακολουθούν να χάνουν πληθυσμό και προτιμούνται μόνον ως θέσεις για τις εξοχικές και παραθεριστικές κατοικίες.

Από την 1^η Μαΐου του 2004, η Κύπρος είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σχετική συνθήκη προσχώρησης καλύπτει όλη την επικράτεια της Κυπριακής Δημοκρατίας, αν και προβλέπει ότι το ευρωπαϊκό κεκτημένο δεν μπορεί, προς το παρόν, να εκτελεστεί σε περιοχές εκτός του αποτελεσματικού ελέγχου της κυβέρνησης, ενώ οι συνομιλίες για την λύση του κυπριακού συνεχίζονται.

1.2 Οργάνωση

1.2.1 Το πολεοδομικό σύστημα στην Κύπρο

Η οικονομική πολιτική και η περιφερειακή ανάπτυξη της Κύπρου βασίζεται σε ενδεικτικό σχεδιασμό, μέσω του γραφείου προγραμματισμού, μια ανεξάρτητη διεύθυνση, υπό την αιγίδα του υπουργείου οικονομικών, η οποία διατυπώνει τη μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή πολιτική σε στρατηγικό επίπεδο και ασκεί έλεγχο επί της εφαρμογής της μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Από την άλλη πλευρά, η ευθύνη για τη χωροταξία και την αστική πολιτική έχει ο υπουργός Εσωτερικών, ο οποίος έχει εκχωρήσει μερικές από τις αρμοδιότητες του στους μεγαλύτερους δήμους, στο τμήμα πολεοδομίας και οικήσεως καθώς και στο συμβούλιο σχεδιασμού, μια ανεξάρτητη αρχή με συμβουλευτική εξουσία σε εκτεταμένες περιοχές της πολιτικής σχεδιασμού.

Μία τριεπίπεδη ιεραρχία των σχεδίων ανάπτυξης με άξονες τις έννοιες : Σχέδιο Νησιού, το οποίο παραπέμπει στην κρατική επικράτεια και την περιφερειακή κατανομή των πόρων και των ευκαιριών ανάπτυξης, το Τοπικό Σχέδιο, για τις μεγάλες αστικές περιοχές ή περιοχές που υποβάλλονται σε εντατικές αναπτυξιακές εντάσεις και το Πρόγραμμα Ενίσχυσης στο κάτω άκρο της ιεραρχίας.

Η αδυναμία να διατυπωθεί ένα σχέδιο για το νησί, λόγω της τουρκικής στρατιωτικής κατοχής σημαντικού τμήματος της Κύπρου και την αναγκαστική διαίρεση της νήσου, οδήγησε το 1980 στην κατάρτιση και τη δημοσίευση της δήλωσης πολιτικής για την ύπαιθρο, η οποία αναφέρεται σε όλα τα ελεγχόμενα από την κυβέρνηση εδάφη, με εξαίρεση τις περιοχές όπου το τοπικό σχέδιο ή το

σχέδιο στρεμματικής ενίσχυσης βρίσκονται σε εφαρμογή. Η δήλωση πολιτικής για την ύπαιθρο είναι ένα νομικά δεσμευτικό έγγραφο με τη μορφή ενός προσαρμοσμένου περιφερειακού σχεδίου για τον έλεγχο της ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος σε χώριά και αγροτικές περιοχές. Ζητήματα της βιωσιμότητας αντιμετωπίζονται εκτενώς από τα τοπικά προγράμματα για τα τέσσερα κύρια αστικά συγκροτήματα της χώρας και αρκετούς μικρούς δήμους με αγροτικές ρυθμίσεις, ενώ αυτές έχουν εμπλουτιστεί και ενισχυθεί μέσω της θέσπισης διατάξεων για την εφαρμογή των στρατηγικών και πολιτικών τους. Σχέδια ενύσχισης αναφέρονται σε μικρότερης κλιμακας, πιο λεπτομερή και συγκεκριμένα προσανατολισμενα έργα, τα οποία σταδιακά είναι όλο και πιο απαραίτητα εργαλεία για την αντιμετώπιση θεμάτων βιωσιμότητας και επιτρέπουν την υλοποίηση της σχεδιαστικής πολιτικής.

1.2.2 Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως

Το τμήμα πολεοδομίας και οικήσεως υπάγεται στο υπουργείο εσωτερικών και είναι η κρατική αρμόδια διεύθυνση για την υλοποίηση των αστικών και κρατικών όρων και νομοθεσιών πολεοδομίας για την πολιτική του αστικού και χωροταξικού σχεδιασμού. Το τμήμα αποτελείται από τα :

Τμήμα Στέγασης (αρμόδιο για την κρατική πολιτική για τη στέγαση, καθώς και το σχεδιασμό και τη διαχείριση των δημόσιων κατοικιών, τη στιγμή που εξυπηρετούν σχεδόν αποκλειστικά τους πρόσφυγες που εκτοπίστηκαν από την τουρκική εισβολή του 1974).

Τμήμα Ελέγχου Ανάπτυξης (αρμόδιο για την επιβολή της εφαρμογής των σχεδίων και μπορεί να αποτελέσει και τη διοίκηση για τις έξι αρχές σχεδιασμού του κράτους).

Τμήμα Χωροταξικού Σχεδιασμού (υπεύθυνο για τη διαμόρφωση αστικής και χωροταξικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων χρήσης γης, τη συντήρηση, τις μεταφορές και την εδαφική ανάπτυξη)

Επιπλέον το τμήμα πολεοδομίας και οικήσεως προσφέρει προσωπικό και συμβουλές για το ενιαίο ρυθμιστικό σχέδιο της Λευκωσίας, ένα δικοινοτικό ίδρυμα που αφορά τόσο την ελληνοκυπριακή όσο και την τουρκοκυπριακή κοινότητα της διαιρεμένης πρωτεύουσας.

1.2.3 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Υπάρχουν δύο τύποι τοπιμών αρχών. Οι κοινότητες είναι η τοπική διάρθρωση των αγροτικών οικισμών κάτω των 5.000 κατοίκων, ενώ οι Δήμοι καλύπτουν τις πόλεις και τους μεγαλύτερους δήμους, ως επί το πλείστον σε αστικές περιοχές. Οι εννέα δήμοι υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή από το 1974 εξακολουθούν να διατηρούν το νομικό τους καθεστώς, έχουν δημάρχους και συμβούλια που

προσωρινά μεταφέρθηκαν στις ελεύθερες περιοχές, όπως έγινε και με τη μεγάλη πλειοψηφία των ψηφοφόρων τους.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της δημοτικής νομοθεσίας, οι Δήμαρχοι που εκλέγονται άμεσα λειτουργούν ως εκτελεστικές αρχές, ενώ τα δημοτικά συμβούλια λειτουργούν ως τοπικοί φορείς διαμόρφωσης πολιτικής με αρμοδιότητες

συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής οδών, τη συντήρηση και το φωτισμό, τη συλλογή των αποβλήτων καθώς και τη διάθεση και επεξεργασία τους, την παροχή ανοιχτών δημόσιων χώρων, την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος και της δημόσια υγείας καθώς και πρόσθετες δραστηριότητες στις κοινωνικές υπηρεσίες, την εκπαίδευση, τις τέχνες και τον αθλητισμό. Επιπλέον, στους μεγάλους δήμους έχουν ανατεθεί οι αρμόδιες πολεοδομικές αρχές, υπεύθυνες για τη χορήγηση οικοδομικών αδειών, την εξασφάλιση της βιώσιμης κατανομής χρήσεων γης, την απαγόρευση της εκτέλεσης έργων εις βάρος της ευημερίας των πολιτών και της ποιότητας ζωής, την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με το τυποποιημένο σχεδιαστικό σύστημα και των όρων που εμπεριέχονται στην παραχώρηση δικαιωμάτων καθώς και στην επιβολή εφαρμογής τους σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης. Η παγκύπρια ένωση δήμων ιδρύθηκε το 1981, συγκεντρώνοντας σε μια εθελοντική ένωση και τους 33 δήμους της Κύπρου. Κύριοι στόχοι του είναι η παρουσίαση των αστικών θεμάτων και η ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης της κυβέρνησης όπου η εξουσία λήψης αποφάσεων θα ανήκει στην γενική συνελευση, οι αποφάσεις της οποίας θα τίθενται σε εφαρμογή από μία εκτελεστική επιτροπή.

1.2.4 Τρέχοντα Θέματα

Στις μεγάλες εδαφικές προκλήσεις που επηρεάζουν σήμερα την Κύπρο περιλαμβάνεται η συνεχής φυσική διαίρεση του νησιού και η επιμονή της διαχωριστικής γραμμής, η υποβάθμιση των ιστορικών αστικών κέντρων, η

σταδιακή εγκατάλειψη των ορεινών χωριών, η συνεχής αστική διασπορά και οι περιαστική εξάπλωση και η ανεπαρκής προστασία της φύσης καθώς και η επίλυση των γεωργικών προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά είναι ιδιαίτερα εμφανής στην ύπαιθρο και στο αστικό περιθώριο, όπου νέες εξελίξεις καταπατούν συνεχώς τις κυρίως γεωργικές εκτάσεις και τις περιοχές που είναι πλούσιες φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Οι πιέσεις που ασκούνται στην ανάπτυξη της γης για παραθεριστικές κατοικίες περιπλέκουν ακόμη παραπάνω την κατάσταση, κατά την οποία, λόγω του ευχάριστου τοπίου και του ηλιόλουστου κλίματος της Κύπρου, υπάρχει μεγάλη ζήτηση για την απόκτηση εξοχικών κατοικιών από ξένους ιδιώτες, κυρίως συνταξιούχους από βόρειες ευρωπαϊκές χώρες.

16

Επιπλέον, ως νησιωτικό κράτος στην περιφέρεια της Ευρώπης, η Κύπρος βρίσκεται αντιμέτωπη με μια μοναδική μορφή απομόνωσης. Παρόλο που είναι σχετικά κοσμοπολίτικη και με μια ακμάζουσα οικονομία της αγοράς που συνδέεται με ανατολή και δύση, η έλλειψη εδαφικών δεσμών με την ευρωπαϊκή ήπειρο, στην οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η μεταφορά αγαθών και ανθρώπων, εμποδίζει την πλήρη ένταξη της με την εσωτερική αγορά της Ευρώπης. Ομοίως, μια πιο λεπτή μορφή απομόνωσης, όπως συχνά εκτίθεται από νησιωτικές κοινωνίες, είναι οι κυρίαρχες στάσεις και τα θεσμικά όργανα, ζητώντας έτσι προσοχή στην ενίσχυση των πολιτιστικών δεσμών και την ανταλλαγή ιδεών στο πλαίσιο της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.2.5 Αστικές Ζώνες σε Παρακμή

Τα προβλήματα που πλήττουν τις αστικές περιοχές είναι ποικίλα και πολύπλοκα. Η επέκταση των πόλεων που έχει ακολουθηθεί, όπως και αλλού, από την υποβάθμιση και την αποσύνθεση των ιστορικών αστικών πυρήνων, λόγω της φυγής των πληθυσμών και των επιχειρήσεων προς περιοχές με πιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα λόγω της καλύτερης πρόσβασης και διαθεσιμότητας των υποδομών, ιδίως στις περιοχές που γειτνιάζουν με τη διαιρετική γραμμή της στη Λευκωσία. Αυτή η σταδιακή εγκατάλειψη έχει με τη σειρά της οδηγήσει σε πτώση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος, που συνοδεύεται κατά τα τελευταία χρόνια έτη από εισροή μεταναστών εργαζομένων και μια γενικότερη επιδείνωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, καθώς και την απροθυμία του ιδιωτικού τομέα να επενδύσει στην βελτίωση του αστικού ιστού.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, μια ευρεία δέσμη μέτρων ολοκληρωμένης αστικής ανάπλασης για την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής υποδομής, υλοποιούνται επί του παρόντος μέσω συμπράξεων των υπηρεσιών της κεντρικής κυβέρνησης και των τοπικών αρχών. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν την αποκατάσταση των κτιρίων και των υψομέτρων των δρόμων, την ανάπτυξη δικτύων πεζοδρόμων, ποδηλατικών δρόμων και χώρων πρασίνου, καθώς και τη δημιουργία πολιτιστικών κέντρων και κέντρων φροντίδας για ηλικιωμένους και παιδιά.

1.2.6 Μειονεκτούσες Ορεινές Περιοχές

Η διαμόρφωση και υλοποίηση μιας πραγματικά ολοκληρωμένης βιώσιμης χωροταξικής πολιτικής δεν μπορεί να παραβλέψει την αλληλεπίδραση μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, Εκτός από τις περιαστικές και κυρίως αστικές περιοχές, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τα κύρια αστικά κέντρα του νησιού, οι πιο απομακρυσμένες αγροτικές κοινότητες δεν πρέπει να διαφύγουν της προσοχής των σχεδιαστών και των διαμορφωτών της πολιτικής. Τα ορεινά χωριά της Κύπρου έχουν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, απομονωθεί στο παρελθόν. Αν και οι πρόσφατες βελτιώσεις στους τομείς των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών έχουν βελτιώσει αναμφισβήτητα τη συνολική κατάσταση, η κρίσιμη ισορροπία του πληθυσμού φαίνεται να έχει ξεπεραστεί. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω περιοχές εξακολουθούν να χάνουν πληθυσμό παρά τα σαφή πλεονεκτήματα τους σε σχέση με το κλίμα, το περιβάλλον και τους κοινωνικούς δεσμούς, εξακολουθούν να υστερούν των αστικών και περιαστικών περιοχών όσον αφορά τις ευκαιρίες απασχόλησης και την ποιότητα ζωής ως αποτέλεσμα ενός φαύλου κύκλου του πληθυσμού που είναι πλέον υπερβολικά χαμηλός για να υποστηρίξει τις επαρκείς βασικές και κοινωνικές υπηρεσίες των ορεινών κοινοτήτων.

Σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, του ιδιωτικού τομέα και άλλων κρατικών υπηρεσιών, το τμήμα Πολεοδομία και Οικήσεως υλοποιεί μια σειρά μέτρων και δράσεων για τη διευκόλυνση της ακμάζουσας ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων, την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών και τη διαφοροποίηση της οικονομίας τους. Στόχοι περιλαμβάνουν την ανάπτυξη των

ενδιαφέροντων ειδικών προϊόντων, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων από τις τοπικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως οι παραδοσιακές τέχνες και ο αγροτικός τουρισμός, έτσι ώστε να γίνει αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων κάθε συγκεκριμένης περιοχής, στο πλαίσιο της αειφορίας και της βελτιωμένης ποιότητας ζωής.

1.3 Σύστημα Σχεδιασμού

Η πολιτική για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της Κύπρου, βασίζεται στις σχεδιαστικές ενδείξεις του Γραφείου Σχεδιασμού, μια ανεξάρτητη διεύθυνση υπο την επίβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών, το οποίο διατυπώνει την μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή πολιτική στο στρατηγικό σημείο και ασκεί έλεγχο στην εκτέλεση των έργων με βάση τον κρατικό προϋπολογισμό. Από την άλλη, υπεύθυνο για τον χωρικό και χωροταξικό σχεδιασμό καθώς και την αστική πολιτική είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, το οποίο έχει εξουσιοδοτήσει κάποιες

ευθύνες στους μεγαλύτερους δήμους, το Τμήμα Περιφερειακής Ανάπτυξης καθώς και την Επιτροπή Σχεδιασμού, ένα ανεξάρτητο σώμα με συμβουλευτικό ρόλο για μεγάλες εκτάσεις σχεδιαστικής πολιτικής.

Τα τρία επίπεδα ιεραρχίας της Ανάπτυξης Σχεδίων καθιερώθηκε το 1972 και ο Εθνικός Σχεδιαστικός Νόμος βασίζεται πάνω στις έννοιες του «Κρατικού Σχεδίου», το οποίο αναφέρεται στην όλη την επικράτεια του νησιού και στις περιφερειακές διανομές πόρων καθώς και στις αναπτυξιακές προοπτικές. Το «Τοπικό Σχέδιο», το οποίο αναφέρεται αναφέρεται σε κύριες αστικές περιοχές, περιοχές με μεγάλη σημασία ή περιοχές που υποβάλλονται σε εντατικές αναπτυξιακές πιέσεις και ραγδαία φυσική ανάπτυξη. Στο τέλος της ιεραρχίας βρίσκεται το «Σχέδιο Ενίσχυσης» που αναφέρεται σε περιοχές μικρότερης κλίμακας και είναι λεπτομερέστερο με συγκεκριμένο προσανατολισμό σχεδίου. Για όλες τις περιοχές που εφαρμόζεται είτε ένα τοπικό σχέδιο, είτε ένα σχέδιο ενίσχυσης, ένα πρόσθετο αναπτυξιακό σχέδιο καθιερώθηκε στον σχεδιαστικό σύστημα το 1982, το «Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης», ένα νομικά δεσμευτικό έγγραφο στην μορφή ενός προσαρμοσμένου περιφερειακού σχεδίου για τον έλεγχο της ανάπτυξης και την προστασία του περιβάλλοντος σε χωριά και σε αγροτικές περιοχές. Παράλληλα με αυτό, μια σειρά από σχέδια οριοθέτησης έχουν εκδοθεί για την πλειοψηφία των αγροτικών οικισμών, ενώ περιοχές σπουδαίας φυσικής αξίας, επιλεγμένες ακτογραμμές και ζώνες προστασίας της φύσης καθώς και περιοχές με προστατευόμενα τοπία είναι όλα οριοθετημένα σε μία λεπτομερή κτηματολογική απογραφή που ακολουθεί τις κατευθυντήριες γραμμές του Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης.

1.3.1 Το σχέδιο του νησιού και η δήλωση πολιτικής για την ύπαιθρο

Το σχέδιο του νησιού είναι μια γενική έκθεση της ευρύας κρατικής στρατηγικής στην περιοχή του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού με δυνατούς συνδέσμους στην συνολική κρατική οικονομική και κοινωνική πολιτική. Αυτό σηματοδοτεί τις προθέσεις της κυβέρνησης σε σχέση με την βιώσιμη και αποτελεσματική χρήση γης σε όλο το νησί και αναφέρεται ειδικά στην περιφερειακή κατανομή του πληθυσμού του, σε περιφερειακό επίπεδο, τις χωρικές πολιτικές σε σχέση με την βιομηχανία, το εμπόριο τον τουρισμό και άλλους σημαντικούς τομείς της οικονομίας. Επίσης τον χαρακτηρισμό των περιοχών ιδιαίτερης κοινωνικής, αρχιτεκτονικής ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος, τον καθορισμό των περιοχών ιδιαίτερης φυσικής και περιβαλλοντικής αξίας καθώς και του τρόπου διεξαγωγής των περιφερειακών δικτύων μεταφοράς και άλλες δημόσιες υπηρεσίες.

Παρ όλα αυτά, με την τουρκική εισβολή του 1974 και μετέπειτα στρατιωτική κατοχή σημαντικού τμήματος του νησιού, η προετοιμασία του σχεδίου του νησιού δεν ήταν πλέον εφικτή. Ως εκ τούτου, η βουλή των αντιπροσώπων είχε ως αντικείμενο την τροποποίηση του σχεδιασμού του νόμου, την κατάργηση της νόμιμης υποχρέωσης για την δημοσίευση της με αποτέλεσμα το σύστημα σχεδιασμού να έχει στερηθεί το επίπεδο της νήσου σε περιφερειακό πλαίσιο. Η

αδυναμία να διατυπωθεί ένα σχέδιο νησιού λόγω της αναγκαστικής διαίρεσης της Κύπρου , οδήγησε την κυβέρνηση να προετοιμάσει και να δημοσιεύσει το σχέδιο αγροτικής ανάπτυξης (δήλωση πολιτικής για την ύπαιθρο) το οποίο αναφέρεται σε όλα τα ελεγχόμενα από την κυβέρνηση εδάφη με εξαίρεση τις περιοχές όπου το αναπτυξιακό σχέδιο βρίσκεται ήδη σε εφαρμογή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, περιοχές με υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, όπως είναι μερικά από τα πιο εντατικά ανεπτυγμένα τουριστικά θέρετρα, καλύπτονται επίσης απο το σχέδιο αγροτικής ανάπτυξης. Το σχέδιο αυτό ωστόσο, δεν είναι ένα σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης με την έννοια, ας πούμε, ενός τοπικού σχεδίου. Παραπάνω προσδιορίζει τις ζώνες χρήσεως γης για τους περισσότερους αγροτικούς οικισμούς και κοινότητες αλλά και για περιοχές ιδιαίτερης ή εξαιρετικής φυσικής ή περιβαλλοντικής αξίας. Διευκρινίζει, επίσης, ένα πλαίσιο πολιτικών θέσεων για ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών τύπων περιλαμβανόμενων των οικιακών, εμπορικών, τουριστικών, βιομηχανικών, γεωργικών κλπ.

Αναγνωρίζοντας ότι ένα έγγραφο τόσο γενικό όσο το σχέδιο αγροτικής ανάπτυξης παρουσιάζει ελλείψεις όσον αφορά την ανταπόκριση στις ειδικές τοπικές συνθήκες και χαρακτηριστικά, ο γενικός στόχος είναι να προχωρήσουμε με την προετοιμασία των λεπτομερών Σχεδίων Ενίσχυσης (σχέδιο χώρου)για συγκεκριμένους οικισμούς ή Τοπικών Σχεδίων για τις μεγαλύτερες περιοχές και ομάδες διακανονισμού, μια προσπάθεια που ήδη έχει αρχίσει μέσω της

συνεργασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο το Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης έχει αποδείξει τη χρήση του και επί της ουσίας, υπό την έννοια ότι, εφόσον από το 1990 έχει παράσχει το γενικό πλαίσιο κατευθυντήριων γραμμών πολιτικών ανάπτυξης σε τομείς και περιοχές όπου προηγουμένως δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη κατά την ανάπτυξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

1.3.2 Συμμετοχή του κοινού

Ο πολεοδομικός και χωροταξικό νόμος του 1972 για τον αστικό και κρατικό σχεδιασμό δεν προσδιορίζει σαφώς τις διαδικασίες για την προώθηση της ενεργού συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία σχεδιασμού. Ωστόσο, προσδιορίζει το πως το κοινό μπορεί να επηρεάσει τις διατάξεις ενός τοπικού ή σχεδίου ενίσχυσης σε δύο στάδια. Στην πρώτη περίπτωση το δημόσιο συμμετέχει στο στάδιο λήψης σχεδίου. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς συμμετέχουν ως εκπρόσωποι των εμπλεκόμενων τοπικών αρχών, κυβερνητικές υπηρεσίες και δημόσιοι οργανισμοί των οποίων οι πολιτικές επηρεάζονται από τα σχέδια που εξετάζονται, οργανωμένες ομάδες πολιτών και μη κρατικές οργανώσεις που ενδιαφέρονται για την περιοχή μελέτης καθώς και άτομα με ειδικές γνώσεις ή εμπειρογνωμοσύνη σε σχέση με την περιοχή μελέτης. Αυτή η διαδικασία είναι καθαρά συμβουλευτική και κύριος στόχος της είναι να ενημερώσει τον υπουργό για τις γνώμες και προτάσεις σε σχέση με την τρέχουσα πολιτική για το σχέδιο ανάπτυξης.

Μετά την έγκριση του από την επιτροπή σχεδιασμού, ένα αναπτυξιακό σχέδιο δημοσιεύεται και διατίθεται στην επιθεώρηση των πολιτών. Τοπική αυτοδιοίκηση, μη κρατικές οργανώσεις και κάθε ενδιαφερόμενος φορέας ή ιδιώτης μπορεί να υποβάλλει στη συνέχεια ενστάσεις κατά των διατάξεων του σχεδίου. Ο υπουργός εξετάζει τυχόν ενστάσεις, υποβάλλει τις προτάσεις και παρατηρήσεις του στο

υπουργικό συμβούλιο για τις εκτιμήσεις και τις αποφάσεις του και τελικά δημοσιεύει τα εγκεκριμένα σχέδια ανάπτυξης, τα οποία παραμένουν σε ισχύ μέχρι την τροποποίηση του. Μέσα από τις διαδικασίες αυτές, σε πολλές περιπτώσεις, τοπικές ομάδες και μη κρατικοί φορείς έχουν εγείρει ζητήματα και ερωτήματα, τα

21

οποία αφορούσαν άμεσα την χωροταξική πολιτική. Η πολιτική πίεση που ασκείται με τον τρόπο αυτό, είχε σημαντικές συνέπειες για την εφαρμογή των διαφόρων διατάξεων των σχεδίων ανάπτυξης που δημοσιεύτηκαν.

1.3.3 Η χορήγηση της αστικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο

Το τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως είναι ένα τμήμα της κυβέρνησης που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών. Κύριο πεδίο εφαρμογής του είναι οι ανησυχίες στην λειτουργία των πόλεων και του χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ ένα σημαντικό μέρος της αποστολής του είναι η υλοποίηση του νόμου χωροταξίας του 1972. Το τμήμα αποτελείται από τρία μεγάλα τμήματα, αυτά του Οικισμού, χωροταξίας και ελέγχου ανάπτυξης. Τμήμα οικισμού αναλαμβάνει το σχεδιασμό, μελέτη και διαχείριση των δημόσιων κατοικιών από την στιγμή που εξυπηρετούν σχεδόν αποκλειστικά τους πρόσφυγες που εκτοπίστηκαν από την τουρκική εισβολή του 1974.

Οι λειτουργίες του τμήματος ελέγχου και ανάπτυξης θεωρούνται ως η μεγαλύτερη κεντρική πολεοδομική αρχή της χώρας. Περιλαμβάνει τους τομείς του σχεδίου εφαρμογής, τον σχεδιασμό και την εκτέλεση και παρέχει ομπέλα στις διοικήσεις των πέντε απο τις εννέα εθνικές, ανεξάρτητες τοπικές πολεοδομικές αρχές (επαρχιακά γραφεία). Αρμόδιες αρχές σχεδιασμού είναι υπεύθυνες για τη χορήγηση οικοδομικών αδειών, την εξασφάλιση ορθολογικής θέσης των διαφόρων τύπων ανάπτυξης, που απογορεύει την υλοποίηση των αναπτυξιακών σχεδίων που θεωρούνται επίσημα για την αποδεκτή ποιότητα και τα πρότυπα που παρακολουθούν και συμμορφώνονται με τους όρους και τους κανονισμούς που προβλέπονται από το σύστημα σχεδιασμού.

Το τμήμα σχεδιασμού αποτελείται από διάφορες πολιτικές και τομείς με γνώμονα το έργο. Όπως είναι αυτές των περιφερειακών και συγκοινωνιακών σχεδιασμών. Αναπτυξιακά σχέδια που καταρτίστηκαν από το παρόν τμήμα περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα μέτρων αστικής πολιτικής και διατάξεων που αφορούν στη χρήση γης, τους τύπους της ανάπτυξης, των δικτύων υποδομών, την ανάπτυξη προτύπων, ποσοτικούς περιορισμούς και εντάσεις ανάπτυξης. Επιπλέον, το τμήμα περιλαμβάνει τον τομέα διατήρησης, τον τομέα προγραμματισμού σχεδίων καθώς και τον τομέα υποστήριξης διοικήσεως ενώ παρέχει επίσης το προσωπικό και συμβουλές για το ενιαίο ρυθμιστικό σχέδιο Λευκωσίας, που δίνει έμφαση σε μια

δικοινοτική συμφωνία που αφορά τόσο την ελληνοκυπριακή όσο και την τουρκοκυπριακή κοινότητα της διαιρεμένης πρωτεύουσας.

1.3.4 Αστική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Υπάρχουν δύο τύποι τοπικών αρχών. Οι κοινότητες είναι η τοπική διάρθρωση των αγροτικών οικισμών κάτω των 5.000 κατοίκων, ενώ οι Δήμοι καλύπτουν τις πόλεις και μεγαλύτερους δήμους, ως επί των πλείστων αστικές περιοχές. Οι εννέα δήμοι υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή από το 1974 εξακολουθούν να διατηρούν το νομικό τους καθεστώς, έχουν δημάρχους και συμβούλια που προσωρινά μεταφέρθηκαν στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές όπου υπάρχει και η μεγάλη πλειοψηφία των ψηφοφόρων τους.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας των Δήμων, εκλέγονται άμεσα Δήμαρχοι που λειτουργούν ως εκτελεστικές αρχές, ενώ τα Δημοτικά Συμβούλια λειτουργούν ως τοπικοί φορείς διαμόρφωσης πολιτικής με αρμοδιότητες συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής οδών, της συντήρησης και του φωτισμού, της συλλογής των αποβλήτων καθώς και της διάθεσης και επεξεργασίας τους σε ειδικούς χώρους, την παροχή δημόσιων ανοιχτών χώρων, την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος και της δημόσια υγείας και επιπλέον πρόσθετες δραστηριότητες στις κοινωνικές υπηρεσίες, την εκπαίδευση, τις τέχνες και τον αθλητισμό. Επιπλέον, υπάρχουν μεγάλοι δήμοι που τους έχουν ανατεθεί οι αρμόδιες πολεοδομικές αρχές, υπεύθυνες για τη χορήγηση οικοδομικών αδειών, την εξασφάλιση της βιώσιμης κατανομής των χρήσεων γης, την απαγόρευση της εκτέλεσης των έργων εις βάρος της ευημερίας των πολιτών και της ποιότητας ζωής. Την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με το σχεδιασμό συστήματος τυποποίησης και των όρων που εμπεριέχονται σε αυτό για την παραχώρηση

δικαιωμάτων, καθώς και επιβολή της εφαρμογής τους σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης.

Η παγκύπρια ένωση δήμων ιδρύθηκε το 1981, συγκεντρώνοντας σε μια εθελοντική ένωση και τους 33 δήμους της δημοκρατίας. Οι κύριοι στόχοι του περιλαμβάνουν την παρουσίαση των αστικών θεμάτων και την ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης της κυβέρνησης, ενώ η εξουσία λήψης αποφάσεων ανήκει στην γενική συνέλευση της, οι αποφάσεις της οποίας εγαρμίζονται απο μία εκτελεστική επιτροπή.

23

1.3.5 Παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της πολιτικής

Κατά την τελευταία δεκαετία. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος σχεδιασμού παρακολουθείται πολύ στενά έτσι ώστε να προσδιοριστεί η ανάγκη για την εισαγωγή τυχόν τροποποιήσεων. Ως αποτέλεσμα, έχει αποδειχθεί ότι υπάρχει ανάγκη να αξιολογείται εκ νέου το πεδίο για την προετοιμασία του σχεδίου του νησιού, σύμφωνα με τις διατάξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας. Πράγματι, το κενό του για τον μεγάλο τελικό της ιεραρχίας, σχεδίου ανάπτυξης επηρεάζει την ορθότητα της χωροταξικής πολιτικής, γενικά, και όλα τα δευτερεύοντα προγράμματα ειδικότερα, τόσο άμεσα όσο και αρνητικά, καθώς και την εγκυρότητα των κοινωνικών και οικονομικών προβλέψεων επί των οποίων βασίζονται τα τοπικά σχέδια. Το πεδίο εφαρμογής, η φύση και το περιεχόμενο του σχεδίου του νησιού θα πρέπει, κατά συνέπεια, να επανεξεταστεί προκειμένου να καθορίσει ένα είδος περιφερειακού σχεδίου το οποίο θα φιλοξενήσει τις τρέχουσες

και μελλοντικές ανάγκες του χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς και να καταστεί ένα μέσο για τη γεφύρωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην άποψη της ανάπτυξης και ευκαιριών απασχόλησης, των υποδομών και την παροχή υπηρεσιών.

Σε ένα πιο συγκεκριμένο τεχνικό επίπεδο όσον αφορά την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών , το τμήμα πολεοδομίας και οικήσεως είναι ο δικαιούχος του νέου ευρωπαϊκού σχεδίου βιωσιμότητας με το ακρωνύμιο URBANGUARD μέσω του οποίου τα έργα είναι σε εξέλιξη με την ανάπτυξη των ικανοτήτων για την ενσωμάτωση των αστικών παραμέτρων αειφορίας στην χωροταξική πολιτική μέσω της χρήσης δεικτών.

1.3.6 Οι προοπτικές για τον αειφόρο χωροταξικό σχεδιασμό

Για να προωθηθεί η βιωσιμότητα της αστικής πολιτικής, τα τοπικά σχέδια σήμερα εμπλουτίζονται και ενισχύονται μέσω εισαγωγής λεπτομερέστερων διατάξεων που καθορίζουν τον τρόπο εφαρμογής των στρατηγικών και πολιτικών τους. Σταδιακά και επενδυτικά προγράμματα είναι απαραίτητα εργαλεία για την προώθηση της βιωσιμότητας και επιτρέπουν την εφαρμογή των μέτρων πολιτικής σύμφωνα με τις διατάξεις των δημοσιευμάτων των τοπικών σχεδίων. Το πεδίο εφαρμογής τους, ως εκ τούτου, διευρύνεται πέρα από τον έλεγχο των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών από τον ιδιωτικό τομέα, συνδέοντας την αστική πολιτική με την ετήσια ανάπτυξη

του προϋπολογισμού μέσω της εφαρμογής των σχεδίων και την παροχή διαφόρων τύπων κινήτρων.

Επιπλέον, οι διαδικασίες προγραμματισμού και ελέγχου ανάπτυξης επιτρέπουν την ενθάρρυνση και την πιο αποτελεσματική και ουσιαστική συμμετοχή του κοινού στο στάδιο της επεξεργασίας. Για να επιτευχθεί αυτό, οι οργανισμοί σχεδιασμού πρέπει να εργαστούν για τον εμπλουτισμό της αντίληψης σχεδιασμού του κοινού και την περαιτέρω προώθηση της ευαισθητοποίησης και διάδοσης πληροφοριών. Ακόμα, η ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών και μηχανισμών επιβολής, καθώς και η ανακατανομή των αρμοδιοτήτων προγραμματισμού μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και των τοπικών αρχών είναι ζητήματα υπό εξέταση και αξιολόγηση, με το πεδίο εφαρμογής τους ως προς την επίτευξη ενός πιο βιώσιμου χωροταξικού συστήματος προγραμματισμού. Τέλος, με την εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου κατά τα τελευταία έτη, έχει δοθεί προτεραιότητα στην καθιέρωση αυστηρότερων περιβαλλοντικών ζητημάτων στην αστική πολιτική. Αυτή η διαδικασία βρίσκεται στο στάδιο που ενσωματώνονται σε όλα τα αναπτυξιακά προγράμματα.

1.4 Αστικά Προβλήματα

1.4.1 Λειτουργικά προβλήματα και Παράπονα πολιτών

Η Χωροταξική και Πολεοδομική Πολιτική των τελευταίων Κυβερνήσεων, με τις συμβουλές των τεχνοκρατών που αγνοούν τα πραγματικά προβλήματα της υπαίθρου, έχει κυριολεκτικά ερημώσει τα χωριά της Κύπρου.

Οι αντιδράσεις τόσο των Τοπικών Αρχών όσο και των πολιτών σε σειρά βασικών προτάσεων των Σχεδίων Ανάπτυξης, δυστυχώς, καταμαρτυρούν τα λάθη και τις

παραλείψεις των Σχεδίων Ανάπτυξης που προσβάλλουν το περί δικαίου αίσθημα των Τοπικών Αρχών και του κοινού.

Ακόμα και σήμερα, τα Σχέδια Ανάπτυξης αποτελούν μια σειρά από απαγορευτικές πρόνοιες που στοχεύουν σε πολυτελείς αναπτύξεις και που φαίνεται να αγνοούν ότι ο τόπος αυτός αποτελείται από απλούς πολίτες με μεσαία ή και χαμηλά εισοδήματα και όχι μόνο από εύπορους ή εκατομμυριούχους. Δεν εξηγείται αλλιώς οι προβαλλόμενες θέσεις για ρύθμιση της ανάπτυξης, ιδιαίτερα της οικιστικής, στα Σχέδια Ανάπτυξης, τα οποία αντιμετωπίζουν το θέμα κατοικίας ως να κτίζονται στην Κύπρο μεγάλες, δαπανηρές και άσχημες οικοδομές στις οποίες κατοικούν Κροίσοι. Μια βασική έλλειψη των Σχεδίων Ανάπτυξης είναι η οικονομική και η κοινωνική πρόνοια στις προτάσεις τους. Σε όλες τις περιπτώσεις βαρύτητα δίδεται στην κοσμητική άποψη μιας ανάπτυξης και στην πυκνότητα της, αγνοώντας ότι στην Κύπρο υπάρχουν και φτωχοί οι οποίοι θα δέχοντο να ζουν σε καλά σχεδιασμένες κατοικίες με πιο πυκνή ανάπτυξη απ' αυτή που γενικά διαλαμβάνουν τα Τοπικά Σχέδια και η Δήλωση Πολιτικής και με συγκροτημένες κοινωνικές υπηρεσίες, όπως σχολεία, ιατρεία, καταστήματα, πάρκα κ.ά.

Ορισμένες από τις πιο χτυπητές πρόνοιες για τις οποίες αντιδρά το κοινό και οι Κοινότητες είναι:

Μεμονωμένη κατοικία εκτός ορίων ανάπτυξης

Η πρόνοια της μεμονωμένης κατοικίας τόσο στα Τοπικά Σχέδια όσο και στη Δήλωση Πολιτικής αποτελεί μια αντίφαση με τον πιο βασικό στόχο των Σχεδίων αυτών που αποβλέπουν σε συγκεντρωμένη ανάπτυξη. Η πρόνοια αυτής της αντίφασης, δημιουργεί μία πολύπλοκη διαδικασία έγκρισης κατοικιών που έχει διαφορετική προσέγγιση στις περιοχές της Δήλωσης Πολιτικής απ' αυτές των Τοπικών Σχεδίων. Στις περιοχές της Δήλωσης Πολιτικής καθορίζονται διάφορα κτηματολογικά κριτήρια και ορίζεται ότι μια μεμονωμένη κατοικία δεν θα επιτρέπεται σε έκταση γης μικρότερης των 4000 τ.μ. ενώ στις περιοχές Τοπικών Σχεδίων, ορίζονται κτηματολογικά και ιδιοκτησιακά κριτήρια και ορίζεται ότι μια

μεμονωμένη κατοικία δεν θα επιτρέπεται σε έκταση γης μικρότερης των 6000 τ.μ. και εφ' όσον αυτή με τις καλυμμένες βεράντες και βοηθητικές της οικοδομές, δεν θα υπερβαίνει τα 240 τ.μ. Αυτή η διαφορετικότητα μεταξύ Τοπικών Σχεδίων και Δήλωσης Πολιτικής αποτελεί οξύτατο πρόβλημα στις Κοινότητες των Τοπικών Σχεδίων που είναι όμορες με Κοινότητες της Δήλωσης Πολιτικής. Γνωστές είναι πάρα πολλές περιπτώσεις που στην μία πλευρά του δρόμου απαιτούνται 6000 τ.μ. για μια κατοικία ενώ στην απέναντι 4000 τ.μ. γης. Αυτή η κατάσταση των πραγμάτων, έχει δημιουργηθεί γιατί η Κυβέρνηση δεν ασκεί ενεργό οικιστική πολιτική, όπως γίνεται και σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, όπου η Κυβέρνηση κτίζει κατοικίες για τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις και τις οποίες μακροχρόνια ενοικιάζει υπό όρους. Στην Κύπρο για να κτίσει ένας ένα σπίτι, απαιτείται μέσο εισόδημα 15 ετών και για ορισμένες κατηγορίες πολιτών, το εισόδημα όλης της ζωής. Κάτω από τέτοιες δύσκολες οικονομικές συνθήκες είναι φυσιολογικό ο καθένας να αναζητεί το πιο φτηνό κομμάτι γης στο οποίο να κτίσει το σπίτι του, αδιαφορώντας αν υπάρχει πολιτική για τη συγκέντρωση της ανάπτυξης, αφού το οικονομικό πρόβλημα είναι για τον καθένα οξύτερο παρά οι αόριστες πολιτικές της Πολεοδομίας. Στην Κύπρο κτίζονται κάθε χρόνο για νέες οικογένειες περίπου 7000 κατοικίες και απ' αυτές η Κυβέρνηση (μέσω του Οργανισμού Ανάπτυξης Γης ή του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως), κτίζει κατ' έτος, για τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις, 40-50 οικιστικές μονάδες. Ο αριθμός αυτός πάρα πολύ απέχει από τον αντίστοιχο 15% - 20% των Ευρωπαϊκών χωρών. Με ένα τέτοιο πρόβλημα στέγης, η Κυβέρνηση εφείρε την πολιτική για την μεμονωμένη κατοικία για να βοηθήσει τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις, η οποία όμως βοήθησε τις εύπορες τάξεις στο να κτίσουν πολυτελέστατες και μεγάλες επαύλεις στην περιφέρεια των πόλεων σε μεγάλα τεμάχια.

Η Ένωση Κοινοτήτων πιστεύει ότι, αν οι πραγματικοί σκοποί της ανέγερσης μεμονωμένων κατοικιών προωθηθούν τότε:

α) θα πρέπει σε πρώτο στάδιο παντού να ισχύουν τα ίδια κριτήρια, δηλαδή, η απαιτούμενη γη για μεμονωμένη κατοικία, να μην υπερβαίνει τις 4000 τ.μ. όπως ήταν και πριν τον Μάρτη του 2003 και,

β) θα πρέπει ταυτόχρονα, σαν τελικό στάδιο να αρχίσει η διαδικασία της ενεργού οικοδόμησης κατοικιών ή και διαχωρισμού οικοπέδων για τις ασθενέστερες τάξεις με στόχο όπως ικανοποιούνται ετήσια οι ανάγκες του 10% -15% των οικογενειών.

Όταν η ενεργός στεγαστική πολιτική φθάσει το όριο των 10% -15%, τότε, η πολιτική της μεμονωμένης κατοικίας θα μπορούσε να τροποποιηθεί και να γίνει πολιτική των μεμονωμένων πολυτελών επαύλεων με νέες συναφείς πρόνοιες.

27

Τότε θα έχει και πραγματική έννοια η βασική πολεοδομική πολιτική της συγκεντρωμένης ανάπτυξης.

Ανάπτυξη της υπαίθρου

Η Δήλωση Πολιτικής δεν υποβοηθά την ανάπτυξη της υπαίθρου και απόδειξη τούτου είναι ότι ο πληθυσμός εγκαταλείπει την ύπαιθρο και συχνά ακούμε να γίνεται λόγος για χωριά των οποίων το 95% των κατοίκων είναι υπερήλικες. Για την αναβίωση της υπαίθρου, θα πρέπει να δοθούν κίνητρα και πρωτίστως κίνητρα για την δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, σε πρώτο στάδιο και ακολούθως για την ανέγερση κατοικιών, σε δεύτερο στάδιο. Τα κίνητρα αυτά θα μπορούσαν να είναι, η δημιουργία κυβερνητικών βιοτεχνικών περιοχών παραγωγής παραδοσιακών ή και άλλων προϊόντων για τη συγκράτηση του πληθυσμού. Σε μετέπειτα στάδια θα ήταν δυνατό με κυβερνητική αρωγή να αναβιώσουν τα εγκαταλειμμένα δημοτικά σχολεία, καφενεία και ενδεχόμενα, δημιουργία κάποιων στοιχειωδών πολιτιστικών διευκολύνσεων (βιβλιοθηκών, κέντρων αναψυχής για νέους κ.α.). Ενδεχόμενα, σε κεφαλοχώρια, θα ήταν δυνατό να ενθαρρυνθεί η δημιουργία κάποιων βιοτεχνικών περιοχών μέσου επιπέδου τεχνολογίας προς εξυπηρέτηση των Κοινοτήτων. Δυστυχώς, η Δήλωση Πολιτικής, δεν ενθαρρύνει τα πιο πάνω αφού τα αναμένει να γίνουν από ιδιώτες οι οποίοι, φυσικά, δεν έχουν τη δυνατότητα να το πράξουν.

Ενεργός συμμετοχή των Κοινοτικών Συμβουλίων στις πολεοδομικές αποφάσεις.

Με βάση τις πρόνοιες του νόμου Περί Πολεοδομίας & Χωροταξίας, οι πολεοδομικές αποφάσεις λαμβάνονται από τον Υπουργό ή από πρόσωπα ή και όργανα, τα οποία έχει εξουσιοδοτήσει προς τούτο.

Η Ένωση Κοινοτήτων πιστεύει ότι εξουσιοδότηση για πολεοδομικές αποφάσεις πρέπει να δίδεται σε όργανα στα οποία να συμμετέχουν και εκπρόσωποι των Κοινοτικών Συμβουλίων. Κανένας δεν γνωρίζει καλύτερα την κάθε περιοχή παρά οι γηγενείς κάτοικοι της και είναι καθήκον της πολιτείας να επιμορφώνει τους γηγενείς κατοίκους για τα διάφορα πολεοδομικά και χωροταξικά θέματα που δημιουργούνται ούτως ώστε, να μπορούν συν τω χρόνω να παίρνουν από μόνοι τους ορθές αποφάσεις. Η λήψη αποφάσεων που αφορούν την ανάπτυξη μιας Κοινότητας από δημόσιους λειτουργούς είναι μέτρο ουδόλως δημοκρατικό και αντίθετο με τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την εφαρμογή της πιο πάνω εισήγησης, θα πρέπει η Κυβέρνηση να καταρτίσει σχέδιο εφαρμογής της και να ενθαρρύνει την πρόσληψη προσωπικού για να την υλοποιήσει. Πέραν από τους πιο πάνω δημοκρατικούς λόγους που επιβάλλεται η προτεινόμενη αλλαγή, είναι και το γεγονός ότι, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, έχει καταντήσει μια υδροκέφαλη υπηρεσία που όλα κινούνται γραφειοκρατικά και σιγά, χωρίς τις

28

σωστές πρωτοβουλίες λόγω ευθυνοφοβίας και το χειρότερο το Τμήμα προωθεί την συγκέντρωση αρμοδιοτήτων αντί την αποκέντρωση, έτσι δημιουργώντας καταστάσεις που ευνοούν την απομάκρυνση της διοίκησης από τους διοικούμενους.

Ριζική αναθεώρηση του νόμου Περί Πολεοδομίας & Χωροταξίας

Ως γνωστό, ο νόμος Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας δημοσιεύτηκε το 1972 και είχε βασιστεί σε Βρετανική νομοθεσία της δεκαετίας του 60. Οι Βρετανοί από έκτοτε, έχουν αναθεωρήσει το νόμο τους πολλές φορές, ενώ εμείς τον έχουμε κρατήσει με αποτέλεσμα να είναι απηρχαιωμένος γεμάτος από χρονοβόρες πρόνοιες που δυσλειτουργούν. Τα κυριότερα προβλήματα του νόμου αυτού, είναι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται, η έλλειψη διαφάνειας και τεκμηρίωσης στις αποφάσεις που λαμβάνονται, η παντελής απουσία της κοινωνίας των πολιτών στη λήψη αποφάσεων και η κατ' ουσία κοσμητική (αρχιτεκτονική) προσέγγιση της ρύθμισης της ανάπτυξης αντί και της κοινωνικής και οικονομικής. Σαν αποτέλεσμα της υφιστάμενης κατάστασης παρατηρούνται πολλά περίεργα φαινόμενα βάσει των οποίων με κάθε αναθεώρηση των Σχεδίων Ανάπτυξης, ευνοούνται όλο και περισσότεροι επιχειρηματίες γης εις βάρος του ευρύτερου κοινού. Στην Πάφο, για παράδειγμα, σε κάθε περίπτωση τροποποίησης των Πολεοδομικών Ζωνών, έχουν ευνοηθεί επώνυμοι και επιχειρηματίες και η εμπιστοσύνη των πολιτών στο πολεοδομικό σύστημα έχει κλονισθεί ανεπανόρθωτα, κλονισμός που επιτείνεται λόγω της αδυναμίας των αρμοδίων να διορθώσουν την κατάσταση ή και ακόμα συνεργασίας, ως φαίνεται, αρμοδίων με επιχειρηματίες γης. Θεραπεία στο πρόβλημα αυτό, που πολλοί το αποκαλούν διαφθορά και διαπλοκή συμφερόντων, θα επέλθει μόνο, ως αναφέρεται πιο πάνω, με τον διαφανή τρόπο λήψης αποφάσεων βάσει τεκμηριωμένων δεδομένων και με την συμμετοχή των Κοινοτήτων στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Περαιτέρω, απαιτείται όπως, τόσο η Δήλωση Πολιτικής όσο και τα Τοπικά Σχέδια να είναι πλήρως τεκμηριωμένα και όχι να καθορίζονται μέτρα και πολιτικές ως να έχουν προέλευση τους την θεία έμπνευση. Είναι γενικό παράπονο τόσο των Κοινοτήτων όσο και των πολιτών ότι πολλές βασικές πρόνοιες των Τοπικών Σχεδίων είναι ακατανόητες και εκ πρώτης όψεως πολλές από αυτές φαίνονται και παράλογες. Είναι σωστό σε ένα δημοκρατικό καθεστώς, ο διοικούμενος να

κατανοεί πλήρως γιατί υφίσταται περιορισμούς, σε πολλές περιπτώσεις οδυνηρούς, για την προώθηση των ούτω καλούμενων πολεοδομικών και χωροταξικών στόχων. Για παράδειγμα, πουθενά στα Τοπικά Σχέδια ή και στη Δήλωση Πολιτικής αναφέρονται τα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζονται τα όρια των διαφόρων ζωνών, οι θέσεις των διαφόρων χρήσεων και οι συντελεστές

29

δόμησης· επίσης, ο μη καθορισμός πληθυσμιακών στόχων για κάθε περιοχή και η μη πειστική συσχέτιση των οικιστικών αναγκών του πληθυσμού αυτού με την αντίστοιχη προσφερόμενη γη επιτείνουν την δυσπιστία των πολιτών προς τα Τοπικά Σχέδια. Λέγεται ότι, το Πολεοδομικό Συμβούλιο προτού εγκρίνει ένα Τοπικό Σχέδιο ή τη Δήλωση Πολιτικής, έχει ενώπιον του πληθώρα στοιχείων που να δικαιολογούν τις προτάσεις, δυστυχώς αυτά τα στοιχεία παραμένουν ερμητικά μακριά από τους διοικούμενους, οι οποίοι έτσι αδυνατούν να κατανοήσουν τους λόγους των διαφόρων πολεοδομικών αποφάσεων. Η δυσφορία του κοινού στις πρόνοιες των Τοπικών Σχεδίων και της Δήλωσης Πολιτικής, επιτείνεται από το γεγονός ότι σε περιπτώσεις ενστάσεων θα πρέπει να υποβληθούν πλήρως τεκμηριωμένες θέσεις, που πρακτικά είναι αδύνατον να γίνει αφού το αντικείμενο των ενστάσεων είναι ατεκμηρίωτο. Αυτή η υπεροπτική και περιφρονητική στάση των αρμοδίων προς τους πολίτες και τις Κοινότητες πρέπει να εκλείψει με τις ανάλογες τροποποιήσεις στο νόμο Περί Πολεοδομίας & Χωροταξίας και με την υποχρεωτική συσχέτιση των προτάσεων με την υφιστάμενη κατάσταση, η οποία θα πρέπει να δημοσιοποιείται. Στο απλό ερώτημα του κάθε πολίτη γιατί το όριο μιας ζώνης έχει χαραχθεί στη θέση που προτείνεται είναι γνωστό ότι η

Πολεοδομία δεν προσφέρει καμία πειστική απάντηση παρά μόνο γενικότητες και υπεροπτικές αοριστολογίες.

Αστικός Αναδασμός

Ο Αστικός Αναδασμός είναι ένα από τα μέτρα που θα μπορούσε άμεσα, μετά από σχετική μελέτη, να εφαρμοστεί παγκύπρια, ιδιαίτερα, εκεί όπου υπάρχει πίεση για ανάπτυξη. Οι επιχειρηματίες γης με την αγορά συνεχόμενων τεμαχίων δημιουργούν συμπαγείς εκτάσεις ώστε να μπορούν να τις αναπτύξουν εντατικά και προς το συμφέρον τους. Με τον Αστικό Αναδασμό, παρομοίως, θα ήταν δυνατό να προωθηθεί ανάπτυξη προς το συμφέρον μιας κοινότητας και των διαφόρων μικροϊδιοκτητών κατά τρόπο συγκροτημένο με την παροχή κοινωνικών και άλλων διευκολύνσεων όπως, δημόσιων χώρων πράσινου, χώρων τεχνικής υποδομής, υπόγειων παροχών ηλεκτρισμού-τηλεφώνου, χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, γήπεδα, εκκλησία κ.ά.

Σχέδιο στήριξης μικρών Κοινοτήτων.

Η Ένωση Κοινοτήτων Κύπρου, βάση της κτηθείσας μέχρι σήμερα πείρας, πιστεύει ότι το Σχέδιο πρέπει να επεκταθεί ώστε να καλύπτει και Κοινότητες με πληθυσμό μέχρι περίπου 500 κατοίκων βάση της απογραφής του 2001, ενώ για τις Κοινότητες με πληθυσμό μέχρι περίπου 200 κατοίκων βάση της απογραφής του 2001, η βοήθεια θα πρέπει να αυξηθεί κατά 33%. Και τούτο ώστε η υποστήριξη

30

προς τις μικρές Κοινότητες να είναι ρεαλιστική με βάση τις σημερινές επικρατούσες συνθήκες.

Έκδοση Πολεοδομικών αδειών

Η έκδοση πολεοδομικών αδειών αποτελεί μια ψυχοβόρα και χρονοβόρα διαδικασία για τον πολίτη, ιδιαίτερα για τους κατοίκους της υπαίθρου. Είναι αδιανόητη η έκδοση μια πολεοδομικής άδεια ν' απαιτεί περισσότερο χρόνο από

την κατασκευή του έργου στο οποίο αναφέρεται και όμως αυτό συμβαίνει σχεδόν πάντοτε. Η Ένωση Κοινοτήτων απαιτεί όπως μέσω εκπροσώπων της συμμετάσχει, ως μέλος της Επιτροπής που θα μελετήσει το θέμα και όπως οι σχετικές διαδικασίες επισπευθούν με στόχο όπως το 2005 τεθούν σ' εφαρμογή σ' απλουστευμένη και διαφανή μορφή.

Χωροταξία Ορεινών Περιοχών

Λόγω της ιδιαίτερης τοπογραφίας των ορεινών χωριών απαιτείται, ανάλογα, προσαρμοσμένη χωροταξική πολιτική. Η πολιτική αυτή πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα προβλήματα που δημιουργούν οι απότομες πλαγιές, η έλλειψη επίπεδων χώρων, το κλίμα και οι χειμαρρώδεις απορροές ομβρίων, οι υφιστάμενοι στενοί και ανηφορικοί δρόμοι, οι δυσκολίες εκτέλεσης εργασιών με σύγχρονα μηχανικά μέσα λόγω στενότητας χώρου και αποστάσεων κ.α. Πολλές απαιτήσεις που προδιαγράφονται στη Δήλωση Πολιτικής απαιτούν αναθεώρηση που πρέπει να γίνει άμεσα με την συνεργασία της Ένωσης Κοινοτήτων.

Προσδιορισμός και αξιολόγηση των αστικών προβλημάτων

1.4.2 Κύρια χωρικά προβλήματα που εντοπίζονται σε αστικές περιοχές

- Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η διασπορά σε υποδιαίρεσεις οικοπέδων και μεμονωμένων κατοικιών σημειώνονται στα περίχωρα των κυπριακών πόλεων. Ωστόσο, οι επικρατούσες οικονομικές συνθήκες, οι πραγματικές τάσεις της αγοράς ακινήτων και οι κοινωνικές αντιλήψεις συνέβαλαν στη συνεχή επιδείνωση της τάσης αυτής έτσι ώστε, πριν να τεθεί σε ισχύ ο νόμος περί χωροταξίας και πολεοδομίας του 1990, να είχε

καταστεί χαρακτηριστικό του αστικού τοπίου. Επιπλέον, ο κατακερματισμός της γης παραμένει σημαντικό εμπόδιο για το σχεδιασμό και την υλοποίηση ολοκληρωμένων έργων, ενώ η ύπαρξη ιδιωτικών

31

συστημάτων παροχής νερού, μέχρι το 1982 συνέχισε να διευκολύνει την ανάπτυξη εκτός των χαρακτηρισμένων περιοχών.

- Η σχετικά αργή ανάπτυξη των πόλεων πριν από το 1940 εξασφάλισε τη συγκέντρωση των διοικητικών, εμπορικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων εντός των κεντρικών περιοχών. Η μεταπολεμική οικονομική άνθηση, ειδικά στην περίπτωση της Λευκωσίας, και η ξαφνική οικονομική διεύρυνση που ακολούθησε μετά την εισροή των προσφύγων στον απόηχο της τουρκικής εισβολής, ιδίως στις παράκτιες πόλεις, δημιούργησε φυγόκεντρες τάσεις που εκδηλώνονται μέσα περιοχές σημαντικών αστικών χρήσεων κατά μήκος των κύριων οδικών αρτηριών, μακριά από το κέντρο και προς τα αναπτυσσόμενα προάστια. Η απουσία σχεδιαστικής νομοθεσίας και το αναποτελεσματικό σύστημα ελέγχου ανάπτυξης επιτρέπουν στην ανάμειξη ασύμβατων χρήσεων και δραστηριοτήτων, που δημιουργούν τις συνθήκες που εξακολουθούν να υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής στις περισσότερες αστικές περιοχές.
- Η αρχική συγκέντρωση των υπηρεσιών, του εμπορίου, της διαχείρισης και άλλων βασικών δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα είχαν διευκολύνει την ανάπτυξη του ακτινικού σχήματος (στην περίπτωση της Λευκωσίας) ή σχήματος ανεμιστήρα (στην περίπτωση ορισμένων παράκτιων πόλεων) των οδικών αρτηριών, ως αποτέλεσμα την υπεροχή του ενός και μοναδικού κέντρου για την απασχόληση. Η επακόλουθη διαρκής διάχυση των ευκαιριών απασχόλησης και των κατοικημένων περιοχών στην ευρύτερη αστική περιοχή σημειώθηκε κυρίως κατά μήκος των διαδρόμων μεταφοράς, περιορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την μεταφορική τους ικανότητα και οδηγεί σε προβλήματα συμφόρησης, δεδομένου ότι δεν συνοδεύτηκε από τις απαραίτητες βελτιώσεις των οδικών υποδομών.
- Η τουρκική εισβολή του 1974 και η συνεχιζόμενη στρατιωτική κατοχή ενός σημαντικού μέρους της χώρας οδήγησε σε μία ξαφνική και έντονη υποβάθμιση αυτών των αστικών προβλημάτων και την επίσπευση των

υφιστάμενων τάσεων. Σε πολλές αστικές περιοχές ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά περίπου 30%, σχεδόν εν μία νικτή με εκτεταμένες συνέπειες. Η θέση των περισσότερων προσφυγικών οικισμών, που είχε συσταθεί μέσω των προγραμμάτων για τη δημόσια στέγαση των πληγέντων στις παρυφές των αστικών περιοχών, όπου φτηνή γη ήταν άμεσα διαθέσιμη, δημιούργησε μια νέα σχεδιαστική πραγματικότητα που συνέβαλε στην περαιτέρω αστική εξάπλωση.

32

- Η έλλειψη αποτελεσματικής νομοθεσίας για τον σχεδιασμό μέχρι το 1990, σε συνδυασμό με μια υψηλή ζήτηση για επενδύσεις σε ακίνητα και η διατήρηση της γης είτε για μελλοντική χρήση ή αμιγώς κερδοσκοπικούς λόγους, έχουν δημιουργήσει συνθήκες που συμβάλλουν στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής για τις μεγάλες αναλογίες του αστικού πληθυσμού μέσα από την επικράτηση της εξάπλωσης των πόλεων, την παρουσία μεγάλων ποσοστών κενών οικοπέδων σε κεντρικές περιοχές και την ανάμειξη ασύμβατων χρήσεων. Οι υψηλές τιμές της γης που παρακρατούνται κατά την ανάπτυξη περιοχών προκάλεσαν ομάδες με χαμηλότερα εισοδήματα να αναζητήσουν κατοικημένες εκτάσεις που βρίσκονται πιο μακριά, συμβάλλοντας έτσι και πάλι στην αστική εξάπλωση.#
- Οι υφιστάμενες μορφές οικονομικής δραστηριότητας συχνά προκαλούν συγκρούσεις χρήσεων γης, οι οποίες οδήγησαν σε κυκλοφοριακά και περιβαλλοντικά προβλήματα και προβλήματα στην ποιότητα ζωής, ιδίως στις κατοικημένες περιοχές. Επιπλέον, εργαστήρια, χώροι λιανικής και γραφεία κατασκευασμένα για κερδοσκοπικούς σκοπούς., παραμένουν σε μεγάλο βαθμό κενά ή ανεπαρκή με αποτέλεσμα την επιδείνωση των υπαρχόντων προβλημάτων.
- Η παροχή δημόσιων υπηρεσιών για την μεταφορά καταφανώς υστερεί, εν μέρει λόγω της δημιουργίας ακτινικών δρομολογίων από προαστιακές περιοχές σε αστικά κέντρα που αγνοούν τις πλευρικές συνδέσεις μεταξύ περιφερειακών περιοχών και δημιουργούν ένα φαύλο κύκλο, όπου προσελκύνθηκε ένας ανεπαρκής αριθμός χρηστών στις υπηρεσίες που πρέπει να διατηρηθούν και να αναβαθμιστούν. Αυτό με την σειρά του συμβάλλει στην επικράτηση των ιδιωτικών αυτοκινήτων με αρνητικές συνέπειες για την οδική συμφόρηση.

- Η ανεπάρκεια των δημόσιων υπαίθριων χώρων είναι εμφανής σε όλες τις αστικές περιοχές από την άποψη της έκτασης, της διανομής και της διαχείρισης. Παλαιότερες κατοικίες γειτονιών έχουν επίσης έλλειψη παιδικών χαρών και τοπικών πάρκων αν και πιο πρόσφατες δράσεις που έχουν αναληφθεί από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990 για τη βελτίωση αυτής της κατάστασης, μέσω των σχετικών μέτρων πολιτικής που έχουν αρχίσει να αποδίδουν καρπούς.

1.4.3 Μεγάλοι περιορισμοί στην αστική πολιτική

- Η καθυστέρηση στην ψήφιση του νόμου χωροταξίας και πολεοδομίας του 1972 μέχρι το 1990 και η απουσία ουσιαστικού ελέγχου σχεδιασμού στα νομοθετικά πλαίσια που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τα συσσωρευμένα προβλήματα ζωτικής σημασίας για τη μελλοντική βιωσιμότητα των αστικών περιοχών, έχει επιφέρει μια σειρά από ανυπέρβλητα εμπόδια που καθιστούν τον αποτελεσματικό έλεγχο τους προς αμφισβήτηση, ακόμη και μετά από 20 χρόνια από την υλοποίηση της νομοθεσίας σχεδιασμού.
- Η συμπεριφορά της αγοράς ακινήτων έχει αποδείξει την ανάγκη για την εισαγωγή φορολογικών και άλλων μέτρων για την προσαρμογή των ελλείψεων της ελεύθερης αγοράς. Τόσο η ιδιαίτερη συναισθηματική προσήλωση των Κυπρίων ιδιοκτητών στην περιουσία τους και κυρίως οι προοπτικές των επενδύσεων, η κερδοσκοπία και η εξασφάλιση των οικονομιών μιας ζωής που συνδέονται με την αγορά ακινήτων, δημιουργούν τεχνητές και όχι τις πραγματικές ανάγκες συμβάλλοντας έτσι στην μεγαλύτερη δημόσια αντίδραση κατά της εφαρμογής ενός αριθμού σχεδιαστικών και χωροταξικών φορολογικών μέτρων, εμποδίζοντας έτσι

την ικανότητα των δημόσιων φορέων για την αποτελεσματική παρέμβαση στους μηχανισμούς αγοράς ακινήτων.

- Η υψηλή προστασία που παρέχεται από το σύνταγμα όσον αφορά τα προσωπικά δικαιώματα ιδιοκτησίας προβλέπει την παροχή επαρκούς αποζημίωσης σε τρέχουσες τιμές της αγοράς σε περιπτώσεις όπου η εφαρμογή των μέτρων σχεδιασμού και οι περιορισμοί μειώνουν σημαντικά την αξία της ακίνητης περιουσίας. Το υψηλό κόστος των ενδεχόμενων αποζημιώσεων γίνεται έτσι ένας σημαντικός παράγοντας που αποθαρρύνει τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικής και κυρίως την παροχή επαρκών υποδομών και υπηρεσιών.
- Ο μεγάλος αριθμός των δεσμεύσεων σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης, την διανομή γης και την χρήση των οδικών δικτύων που έχει συσσωρευθεί με τα χρόνια έχει γίνει ένας παράγοντας που περιορίζει σημαντικά τις ευκαιρίες για την αποτελεσματική παρέμβαση για την αναβάθμιση της δομής και της λειτουργίας των αστικών περιοχών.
- Εντός του παρόντος έχουν οριστεί περιοχές ανάπτυξης που το μελλοντικό δυναμικό ανάπτυξης είναι πολύ μεγαλύτερο από ότι οι μακροπρόθεσμες ανάγκες, όπως αποδεικνύεται από τον μεγάλο αριθμό των κενών οικοπέδων,

34

- της αμέριστης γης και της υφιστάμενης ανάπτυξης που είναι χαμηλότερη από εκείνη που επιτρέπεται. Επιπλέον, η μεγάλη χωρική κατανομή αυτών των δυνατοτήτων αποκλείει την επίτευξη της συμπαγούς αιφόρου ανάπτυξης εντός του τρέχοντος ορίζοντα των περισσότερων εγκριθέντων χωροταξικών σχεδίων.
- Η προώθηση και ενθάρρυνση ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης, μία πιο βιώσιμη εναλλακτική διαχωρισμένη από την εκτεταμένη μικρής κλίμακας ανάπτυξη, έχει σοβαρά παρεμποδιστεί από τις υψηλές τιμές των ακινήτων, την τάση παρακράτησης της γης με άμεση προοπτική ανάπτυξης για κερδοσκοπικούς λόγους, καθώς και ένα πρότυπο ιδιοκτησίας που χαρακτηρίζεται από τον κατακερματισμό της γης σε πολλαπλές ιδιοκτησίες εξαιτίας των πρακτικών κληρονομιάς.
- Στην περίπτωση ιδίως της πρωτεύουσας Λευκωσίας, η διαίρεση του νησιού δημιουργεί τεράστια προβλήματα ανάπτυξης για τις μεγάλες εκτάσεις της αστικής γης που βρίσκονται πλησίον της διαχωριστικής γραμμής,

συμπεριλαμβανομένων των ιστορικών αστικών πυρήνων. Η κατάσταση επιδεινώνει τις πιέσεις για τη συνεχή ανισορροπία της νότιας επέκτασης, στο μεγαλύτερο μέρος της Λευκωσίας, του αστικού συγκροτήματος στο λοφώδες έδαφος έναντι των κυριοτέρων παραθαλάσσιων πόλεων και τουριστικών θέρετρων του νησιού σε περιοχές που ελέγχονται από την κυβέρνηση και μακριά από τις κεντρικές πεδιάδες και την νεκρή ζώνη, όπου κανονικά η επέκταση θα πρέπει να συμβεί.

1.4.4 Κατευθυντήριες αρχές για την πολιτική αστικών περιοχών

Για να ξεπεραστούν τα προβλήματα και οι περιορισμοί που απαριθμήθηκαν ανωτέρω, οι ακόλουθες κατευθυντήριες αρχές πρέπει να εγκριθούν και να υλοποιηθούν:

- Ρύθμιση της αγοράς ακινήτων με τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης.
- Πιο αποτελεσματικός σχεδιασμός της χωρικής κατανομής των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων, τις βασικές αστικές λειτουργίες και τις αλληλεπιδράσεις τους.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής σε καλά σχεδιασμένες κατοικημένες περιοχές με παροχή της αναγκαίας υποδομής και υπηρεσίες της κοινότητας.
- Ο αποτελεσματικός σχεδιασμός για την κυκλοφορία και τα μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Επίτευξη των στόχων της αειφορίας μέσα από τη διαφύλαξη και διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

2.1 Αστική Πολιτική

Οι στόχοι που παρατίθενται είναι ενδεικτικοί του κυρίως προσανατολισμού της σημερινής χωροταξικής πολιτικής στις αστικές περιοχές. Η λίστα περιορίζεται σε μια σύντομη δήλωση των γενικών εννοιών που εκφράζουν τις ανησυχίες της κοινωνίας σχετικά με το θέμα. Μέσα σε κάθε ένα από τα αναπτυξιακά σχέδια που εγκρίθηκαν, παρόμοιοι στόχοι αποτελούν αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας, ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιοχής καθώς και τις ανησυχίες των πολιτών της, ενώ επιπλέον στόχοι για συγκεκριμένες εκτάσεις είναι πιο τοπικά προβλήματα

Βιώσιμη κατανομή των χρήσεων γης, συμπεριλαμβανομένου του διαχωρισμού των ασυμβίβαστων χρήσεων και την προώθηση ενός ισορροπημένου μίγματος αυτών.

- Αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων και η συνετή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Λειτουργική ενσωμάτωση των πολυκενρικών αστικών συγκροτημάτων. Στην περίπτωση της Λευκωσίας, αυτό αναπτύσσεται περαιτέρω με τον δεδηλωμένο στόχο της διαφύλαξης της σκοπιμότητας της χωρικής και λειτουργικής επανένταξης της διχοτομημένης πόλης σε ένα σύνολο, όπου σε μια τέτοια στιγμή η νεκρή ζώνη θα έχει καταργηθεί.
- Ευελιξία και προσαρμοστικότητα των υιοθετούμενων μέτρων πολιτικής για την διευκόλυνση της αντίδρασης σε απρόβλεπτες καταστάσεις
- Η αποτελεσματική και αποδοτική χρήση της γης που προορίζεται για την ανάπτυξη, ιδίως όσον αφορά την έγκαιρη παροχή των κατάλληλων υποδομών και υπηρεσιών.
- Σταθερή βελτίωση των ανέσεων, της ποιότητας ζωής και παροχής υπηρεσιών για το σύνολο του αστικού πληθυσμού.

37

- Προώθηση της συνολικής και ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μέσω της υλοποίησης των σχετικών διατάξεων και την υιοθέτηση κινήτρων για την ενθάρρυνση της στις χαρακτηρισμένες περιοχές.
- Προώθηση της συγκέντρωσης της χωρικής ανάπτυξης, καθώς και των κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων, στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης.
- Οργάνωση των κατοικημένων περιοχών κατά τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται λειτουργική ισορροπία ανάμεσα στην κατανομή του πληθυσμού, των ευκαιριών απασχόλησης και της παροχής υπηρεσιών.
- Δημιουργία των συνθηκών που θα επιτρέψουν οικιστική ανάπτυξη αυτών των τύπων και εντάσεις για την εκπλήρωση των αναγκών και των απαιτήσεων όλων των εισοδηματικών στρωμάτων, μέσω τόσο των

δημόσιων όσο και των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, καθώς και η ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης οικιστικής ανάπτυξης.

- Έγκριση των καινοτόμων μέτρων για την επίλυση μακροχρόνιων επιχειρησιακών και άλλων προβλημάτων σε συγκεκριμένες αστικές περιοχές.
- Εφαρμογή των μελλοντικών ολοκληρωμένων πολιτικών για τη μεταφορά έτσι ώστε να καλύψουν τις σημερινές και μελλοντικές ανάγκες των αστικών συγκροτημάτων και των πληθυσμών τους.
- Εφαρμογή των μέτρων πολιτικής για τη διαφύλαξη και την αναβάθμιση του ζωτικού ρόλου των αστικών κέντρων των πολιτών ως εστιακά σημεία των τεσσάρων κύριων αστικών κέντρων και των γύρω περιοχών τους, ιδίως στην πρωτεύουσα Λευκωσία.
- Ισόρροπη κατανομή της εμπορικής δραστηριότητας και των χρήσεων σε στρατηγικούς κόμβους του αστικού ιστού και ιεραρχική οργάνωση των εμπορικών πυρήνων ανάλογα με το μέγεθος του πληθυσμού που εξυπηρετείται.
- Διατήρηση των στοιχείων και περιοχών ειδικής ή εξαιρετικής φυσικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής αξίας, παράλληλα με την υιοθέτηση σε συγκεκριμένες περιοχές, της διατήρησης, της αποκατάστασης και της αναζωογόνησης των προγραμμάτων.
- Προστασία και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, αναγνωρίζοντας τη σημασία του για την ποιότητα ζωής και την ισορροπία των τοπικών οικοσυστημάτων.
-

38

- Επαρκής πρόβλεψη μιας ιεράρχησης των δημόσιων υπαίθριων χώρων για την ενίσχυση της διαθεσιμότητας των ευκαιριών αναψυχής για το σύνολο του πληθυσμού.

2.2 Η ενοποίηση των κρατικών πολιτικών στον χωροταξικό σχεδιασμό

Αυτοί οι γενικοί στόχοι εκφράζονται μέσα από θεματικές πολιτικές των οποίων ένα δείγμα παρέχεται παρακάτω

Στεγαστική Πολιτική: Όπως προκύπτει από τα προβλήματα και τους περιορισμούς της ανάλυσης αλλά και των στόχων που έχουν τεθεί, τα στεγαστικά προβλήματα βρίσκονται στο επίκεντρο της χωρικής πολιτικής. Ορισμένες από τις κύριες διατάξεις της αστικής πολιτικής απευθύνονται στον χαρακτηρισμό περιοχών για οικιστική ανάπτυξη και διαφοροποίηση τους ανάλογα με την πυκνότητα της ανάπτυξης, με βάση τα ύψη των κτιρίων και τις επιτρεπόμενες περιοχές δαπέδου. Επίσης η επεξεργασία των παραμέτρων σχετικά με τις μη οικιακές χρήσεις που θεωρούνται συμβατές με τις οικιακές και οι προϋποθέσεις που χρειάζονται για να επιτραπεί τέτοια χρήση καθώς και η παροχή κινήτρων για την προώθηση ειδικών πολιτικών στόχων της στέγασης, όπως η ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης οικιστικής ανάπτυξης, ή, στην περίπτωση της μεγαλύτερης αστικής περιοχής της Λευκωσίας, η ενθάρρυνση της ανάπτυξης των κατοικιών σε περιοχές που θίγονται από τη διαίρεση της πόλης και την παρουσία της νεκρής ζώνης.

Πολιτική Μεταφορών: Αυτή διατυπώνεται σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου του Τμήματος Δημοσίων Έργων και άλλων υπηρεσιών του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων, εν μέρει μέσω των εργασιών της κρατικής επιτροπής για την εξέταση των προβλημάτων της κυκλοφορίας. Αυτό έχει καταστεί αναγκαίο δεδομένου ότι τα δίκτυα μεταφορών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των διαφόρων αρχών. Ως εκ τούτου, οι πολιτικές των μεταφορών που διατυπώνονται

στο πλαίσιο των σχεδίων ανάπτυξης έχουν γίνει ένα ανεκτίμητο εργαλείο για το συντονισμό και την ολοκλήρωση όλων των σχετικών πολιτικών σε τοπικό και αστικό επίπεδο. Η χωροταξική πολιτική μεταφορών εκφράζεται μέσα από την

39

ονομασία και τη δημοσίευση της ιεραρχίας των πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων οδικών δικτύων μέσα από την οποία αντιστοιχούν διάφορες άλλες χωρικές πολιτικές, τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της διαχείρισης της κυκλοφορίας και των δημόσιων πολιτικών μεταφορών, καθώς και μέσω του καθορισμού επαρκούς χώρου στάθμευσης, πεζοδρομίων και ποδηλατόδρομων.

Εμπορική Πολιτική: Λαμβάνοντας υπόψη την κυριαρχία του τριτογενούς τομέα στην οικονομία, οι εμπορική χωροταξική πολιτική κατευθύνεται προς δύο κύριους στόχους. Αφενός, στην αποτελεσματική κατανομή των εμπορικών δραστηριοτήτων σε ένα πολυκεντρικό αστικό σύστημα που βασίζεται στη δυναμική της αγοράς, και αφετέρου στην προστασία των δημόσιων ανέσεων και της εικόνας του αστικού περιβάλλοντος από τις αρνητικές επιπτώσεις της εμπορικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής και διατάξεις που έχουν θεσπιστεί για την κεντρική επιχειρηματική περιοχή σε κάθε μια από τις κύριες πόλεις, έχει ορίσει πολλά περιφερειακά κέντρα λιανικής σε κάθε αστικό κέντρο, τρία διαφορετικά είδη ταξινομημένων διαδρομών δραστηριοτήτων (σύμφωνα με το ρόλο τους στο πλαίσιο του δικτύου μεταφοράς και το είδος της εργασίας που επιτρέπεται), τοπικά κέντρα λιανικής και ιστορικούς αστικούς πυρήνες σε πόλεις δορυφόρους, καθώς και την οργάνωση και οριοθέτηση των εξειδικευμένων χώρων

λιανικής ανάπτυξης, ιδίως των πολυκαταστημάτων, εμπορικών συγκροτημάτων και υπεραγορών. Επιπλέον, η πολιτική αυτή περιλαμβάνει μέτρα και διατάξεις που αφορούν τη διείσδυση των λιανικών χρήσεων σε μη εμπορικές περιοχές, όπως η θέση του ψιλικατζίδικου σε επίπεδο γειτονίας, η οργάνωση και η τοποθέτηση των γραφείων, η θέση των πρατηρίων βενζίνης, κ.λπ.

Βιομηχανική Πολιτική: Με τη σταδιακή μείωση της οικονομικής σημασίας του δευτερογενούς τομέα και ενόψει των εγγενών διαρθρωτικών αδυναμιών του, η βιομηχανική χωροταξική πολιτική εκφράζει όχι μόνο την ανάγκη για την προστασία των δημόσιων ανέσεων και του περιβάλλοντος, αλλά και τις προτεραιότητες και τους στόχους του κυβερνητικού στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης, τη τρέχουσα βιομηχανική πολιτική της η οποία βασίζεται στην προσέλκυση και την ανάπτυξη των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας, την αναδιάρθρωση και στήριξη των υφιστάμενων βιομηχανιών, τη βελτίωση της παραγωγικότητας, καθώς και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Για το σκοπό αυτό, τα μέτρα και οι διατάξεις έχουν εισαχθεί πρόσφατα για την έρευνα και

ανάπτυξη κέντρων και εκκολαπτήριων επιχειρήσεων, μέσω του καθορισμού μικτών ζωνών βιομηχανικών και εμπορικών δραστηριοτήτων. Η βιομηχανική ανάπτυξη έχει ήδη χαρακτηριστεί ανάλογα με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της και περιορίζεται, όπου ενδείκνυται, στις χαρακτηρισμένες βιομηχανικές περιοχές. Ειδικά πακέτα συμπληρωματικών διατάξεων καλύπτουν τα εργαστήρια, τις αποθήκες και τους χώρους ανάπτυξης υψηλής τεχνολογίας, ενώ τα μέτρα

προβλέπονται για την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος εντός των υφιστάμενων βιομηχανικών περιοχών και την προστασία των παρακείμενων μη βιομηχανικών χρήσεων γης.

Γεωργική Πολιτική : Είναι σαφές ότι δεν έχει δοθεί προτεραιότητα στην γεωργική πολιτική εντός των χωροταξικών σχεδίων για τις κύριες αστικές περιοχές, αν και υπάρχουν συγκεκριμένες και αυστηρές διατάξεις για την τοποθεσία των ζώων , των πτηνοτροφείων, των σφαγείων κ.λπ. Αντίθετα, σε χωροταξικά σχέδια για τους οιονεί υπαίθριους δήμους που περιβάλλονται από μεγάλες γεωργικές εκτάσεις, καθώς και στη δήλωση πολιτικής για την εξοχη, σχετική χωροταξική πολιτική ενσωματώνει τις γεωργικές πολιτικές του υπουργείου γεωργίας, φυσικών πόρων και περιβάλλοντος, με επίκεντρο την προστασία της πρωταρχικής γεωργικής γης και των πόρων άρδευσης.

Τουριστική Πολιτική : Λόγω της σημασίας του τουρισμού για την οικονομία της Κύπρου, η τουριστική χωροταξική πολιτική εκφράζει όχι μόνο την ανάγκη για έλεγχο των ανεπιθύμητων παρενεργιών της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης, αλλά επίσης τις προτεραιότητες και τους στόχους του κυβερνητικού στρατηγικού σχεδίου τουρισμού, που εκπόνησε ο κυπριακός οργανισμός τουρισμού σε συνεργασία με ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων, οι στόχοι και οι προτεραιότητες των οποίων βασίζονται στην προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού με μεγαλύτερες διαμονές και υψηλότερες δαπάνες, η αύξηση των αφίξεων τουριστών, η βελτίωση της εποχικότητας και η διαφοροποίηση των τουριστικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού. Κατά συνέπεια, εκτός από τις βασικές λειτουργικές και οργανωτικές ανησυχίες για

τις τουριστικές εγκαταστάσεις, η ρύθμιση τουριστικών χωρικών πολιτικών για την αντιμετώπιση του ελέγχου της έντασης και της ποιότητας της τουριστικής ανάπτυξης, η ένταξη των ανέσεων στο σκεπτικό του σχεδιασμού τουριστικής περιοχής και την καλύτερη ενσωμάτωση των περιοχών αυτών στο γενικότερο αστικό ιστό, καθώς και η ενθάρρυνση της διαφοροποίηση του τουριστικού

41

προϊόντος με την προώθηση ενός υγιούς συνδυασμού χρήσεων στις τουριστικές περιοχές. Σχετικά μέτρα και διατάξεις καλύπτουν επίσης τον ορισμό τουριστικών ζωνών σε παράκτιες περιοχές, τις προϋποθέσεις για τη μίξη των χρήσεων γης, την τοποθεσία και τις απαιτήσεις του οργανισμού για μικτής χρήσης θέρετρα προορισμού, τις προϋποθέσεις για την τουριστική χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τις προϋποθέσεις για την άδεια λιανικού εμπορίου, χώρων αναψυχής και ψυχαγωγίας εντός τουριστικών περιοχών κ.λπ. Η τουριστική ανάπτυξη διέπεται από συγκεκριμένες διατυπώσεις των βασικών παραμέτρων σχεδιασμού και δεσμεύεται από μια σειρά δημοσιευμένων διαδικασιών έγκρισης και εφαρμογής με τη συμμετοχή του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού σε διάφορα στάδια.

Πολιτική για την παιδεία : Η πολιτική χωροταξίας για την εκπαίδευση διατυπώνεται σε συνεργασία με το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού με κύριους στόχους την έγκαιρη διάθεση και εγκατάσταση των κατάλληλων μελλοντικών αναγκών του εκπαιδευτικού συστήματος, την επιβολή ενός συνόλου ελάχιστων απαιτήσεων όσον αφορά τους σχολικούς χώρους και εγκαταστάσεις και την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών και των δικτύων μεταφοράς. Μέτρα και διατάξεις αυτής της πολιτικής απιατούν ειδικά χωρικά χαρακτηριστικά για τους διάφορους

τύπους δημόσιων και ιδιωτικών ιδρυμάτων, επιτρεπόμενες πυκνότητες σχολικών υποδομών, ενθάρρυνση πολλαπλών χρήσεων για τις σχολικές υποδομές, καθώς και γενικές απαιτήσεις για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα συμπεριλαμβανομένων των προτύπων για την προβλεπόμενη εγκατάσταση, την ασφαλή και αποτελεσματική πρόσβαση και προσβασιμότητα, την ποιότητα σχεδιασμού κ.λπ.

Πολιτική Υγείας και Πρόνοιας: Η χωρική πολιτική για την υγεία και καλή διαβίωση διαμορφώνεται σε συνεργασία με το υπουργείο υγείας και το υπουργείο εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων. Χώρικές προεκτάσεις σχετικών πολιτικών της κυβέρνησης επικεντρώνονται στην παροχή των κατάλληλων υποδομών μεταφοράς γύρω από κάθε νέο γενικό νοσοκομείο σε κάθε αστικό κέντρο, την ενσωμάτωση των κέντρων υγείας και πρόνοιας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και την υιοθέτηση πακέτων μέτρων και διατάξεων που αφορούν την τοποθεσία και τα άλλα χαρακτηριστικά των ιδιωτικών κλινικών, υπηρεσιών υγείας κ.λπ.

Περιβαλλοντική Πολιτική : Η κρατική πολιτική για το περιβάλλον διατυπώνεται και εφαρμόζεται από την υπηρεσία περιβάλλοντος του υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, αν και άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες μπορεί

να είναι υπεύθυνες για συγκεκριμένους τομείς, όπως είναι το τμήμα δασών καθώς και το τμήμα αλιείας στο ίδιο υπουργείο, το ταμείο θήρας στην υπηρεσία του υπουργείου εσωτερικών, το τμήμα επιθεώρησης εργασίας για την ποιότητα του αέρα κ.λπ. Οι χωρικές επιπτώσεις της περιβαλλοντικής πολιτικής εκφράζονται τόσο μέσω του καθορισμού των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, καθώς και μέσω των διαδικασιών ελέγχου που εφαρμόζονται για την έγκριση των διαφόρων τύπων ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανιών, της μεγάλης κλίμακας εμπορίου, των ορυχείων, των λατομείων και ούτω καθεξής, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι περιβαλλοντικοί στόχοι για την ποιότητα. Έτσι, όλες οι εν λόγω εξελίξεις δεσμεύονται από δημοσιευμένες διαδικασίες έγκρισης και υλοποίησης που καθορίζουν τις ενδεχόμενες επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, οι οποίες περιλαμβάνουν διαβούλευση με τις αρμόδιες αρχές. Για να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος της αστικής πολιτικής στο περιβάλλον, οι εντολές της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης επι του παρόντος ενσωματώνονται στο σύστημα προγραμματισμού και σχεδιασμού.

Πολιτική Διατήρησης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς : Διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του νησιού είναι μία από τις πιο σημαντικές αποστολές του τμήματος πολεοδομίας και οικήσεως. Εκτός από την διαμόρφωση των χώρων των ολοκληρωμένων πολιτικών προστασίας σε κάθε αναπτυξιακό σχέδιο, που συχνά συνοδεύονται από πακέτα αποκατάστασης και κατευθυντήριες γραμμές παρέμβασης σύμφωνα με τις τοπικές παραμέτρους, το τμήμα προωθεί ένα ενεργό πρόγραμμα παροχής κινήτρων για την αποκατάσταση των διατηρητέων κτιρίων και κατασκευών από τον ιδιωτικό τομέα. Με βάση τις διατάξεις του νόμου χωροταξίας του 1972 καθώς και της νομοθεσίας σχετικά με την δημιουργία ενός

ειδικού ταμείου διατήρησης, η δέσμη κινήτρων σήμερα στη διάθεση των ιδιοκτητών περιλαμβάνει, πέρα από τις άμεσες επιδοτήσεις που καλύπτουν έως και 50% του κόστους αποκατάστασης, γενναιόδωρες φορολογικές εκπτώσεις, όπως η απαλλαγή των εξόδων αποκατάστασης και ενοικίων από τον φόρο εισοδήματος, επιστροφή των τελών μεταβίβασης ακινήτων, απαλλαγή από το φόρο ακίνητης περιουσίας, καθώς και τη μεταφορά των δικαιωμάτων ανάπτυξης. Δηλαδή από τις υπόλοιπες επιτρεπόμενες αχρησιμοποίητες αναλογίες οικοπέδων σε ακίνητα εντός των αστικών περιοχών σε συγκεκριμένες εμπορικές και τουριστικές περιοχές.

43

Πολιτική Διατήρησης Τοπίων : Αυτό είναι το νεότερο σε ένα φάσμα θεματικών πολιτικών για την αντιμετώπιση ζητημάτων της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αν και μιά πολιτική για την προστασία των τοπίων είχε περιληφθεί στην δήλωση πολιτικής για την εξοχή, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μια ανανεωμένη πολιτική για την προστασία, την οργάνωση και διαχείριση των τοπίων με βάση τη σύμβαση της Φλωρεντίας, είναι ήδη υπό προετοιμασία για ένταξη στην αναθεωρημένη πολιτική δήλωση. Μια παρόμοια πολιτική για τα τοπία έχει ήδη συμπεριληφθεί στο τοπικό σχέδιο των Λευκάρων, το οποίο δημοσιεύθηκε το 2003, για το χωριό και τη γύρω υπαίθρο, τα οποία είναι μια περιοχή πλούσια σε πολιτιστική και φυσική κληρονομιά. Με την εφαρμογή της σύμβασης, οι τοπικές πολιτικές σταδιακά θα πρέπει να περιλαμβάνονται σε όλα τα αναπτυξιακά σχέδια.

Άλλες Χωρικές Πολιτικές : Με παρόμοιο τρόπο, ένα ευρύ φάσμα άλλων χωρικών πολιτικών εντάσσονται στο πλαίσιο σχεδίων ανάπτυξης, όπου κρίνεται σκόπιμο. Αυτές οι πολιτικές αφορούν τα αθλήματα και την αναψυχή, τις

πολιτιστικές υποδομές, τις αρχαιότητες και τους αρχαιολογικούς χώρους, τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, τα δημόσια έργα, τα μεταλλεία και τα λατομεία, τους χώρους εξειδικευμένης ανάπτυξης, τις περιοχές ανάπτυξης έξω από τις περιοχές σχεδιασμού και ούτω καθεξής. Επιπλέον, η κατά τομέα διευθέτηση των αστικών πολιτικών, για παράδειγμα, σε ιστορικούς οικισμούς και παραδοσιακές αστικές περιοχές, σε επιλεγμένους δημόσιους χώρους και αστικά κέντρα, σε νέες ταχέως αναπτυσσόμενες περιοχές ή άλλες στρατηγικές τοποθεσίες, όπως η νότια πύλη για το μεγαλύτερο αστικό κέντρο, τη Λυκωσία. Πραγματοποιήθηκαν και άλλες θεαματικές χωρικές πολιτικές που καλύπτουν θέματα όπως η πυκνότητα της ανάπτυξης, οι ανάγκες στάθμευσης, οι διαφημίσεις και οι διαφημιστικές πινακίδες των αυτοκινητόδρομων, οι γεννήτριες και τα πάρκα αιολικής ενέργειας, οι ενεργειακές υποδομές, οι υποδομές και τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών κ.α. τα οποία έχουν διατυπωθεί και βρίσκονται υπό μελέτη. Όλες αυτές οι πολιτικές μπορούν να δημοσιευτούν, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου χωροταξίας του 1972, στο πλαίσιο ειδικών σχεδίων ανάπτυξης ως παραρτήματα αυτών, με εγχώρια εφαρμογή, είτε ως παραγγελίες ή οδηγίες του υπουργού.

Στρατηγική Αναπτυξιακής Πολιτικής : Πιο πρόσφατα μια σειρά νέων αστικών πολιτικών έχουν εισαχθεί προκειμένου να ενταχθούν οι σκοποί και οι στόχοι του τρέχοντος στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης στο χωρικό σύστημα σχεδιασμού. Αυτές περιλαμβάνουν τον χαρακτηρισμό των στρατηγικών τομέων για την προσέλκυση τις μεγάλης κλίμακας ολοκληρωμένες αναπτύξεις στους τομείς της

υγείας και της εκπαίδευσης, του αθλητισμού και της αναψυχής, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, του πολιτισμού και των μέσων ενημέρωσης, κ.λπ, και παρέχουν ειδικής κατηγορίας μέτρα και διατάξεις, επιπρόσθετα από τις βασικές απαιτήσεις, σχετικά με την ποιότητα των κατασκευών, την ασφάλεια και την προσβασιμότητα, καθώς και μία δήλωση σχετικά με τη σκοπιμότητα των μικτών χρήσεων, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού στέγασης και τοπίων. Μια τέτοια εξέλιξη διέπεται από συγκεκριμένες διατυπώσεις των βασικών παραμέτρων σχεδιασμού και δεσμεύεται από μια σειρά δημοσιευμένων διαδικασιών έγκρισης και υλοποίησης.

Σχεδιασμός εργαλείων για την υποστήριξη των αστικών πολιτικών

- Καθορισμός ανάπτυξης περιοχών όπου οι χρήσεις γης μπορούν να καταχωρηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις των σχεδίων ανάπτυξης.
- Διαβάθμιση των κατάλληλων εντάσεων ανάπτυξης, σύμφωνα με τον τύπο χρήσης γης, στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης
- Αναφορά του επιθυμητού βαθμού χρήσης γης και ανάμειξης των δραστηριοτήτων στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης
- Σχεδιασμός της κατανομής των υποδομών (κεντρικοί δρόμοι και δίκτυα διανομής, τοποθεσία δημόσιων υπηρεσιών, εγκαταστάσεις υγείας και εκπαίδευσης κ.λπ.) στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης.
- Εφαρμογή των πρόσθετων μέτρων πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων του σχεδιασμού και της εκτέλεσης των σχεδίων προγραμματισμού και των

έργων προτεραιότητας, για την εξασφάλιση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος.

- Ο χαρακτήρας της κάθε αναπτυξιακής ζώνης καθορίζεται ουσιαστικά μέσω αυτών των εργαλείων, με απώτερο στόχο την προώθηση, σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, τη συγκέντρωση του αστικού πληθυσμού και τις ευκαιρίες απασχόλησης εντός των ορίων της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Πολεοδομική και χωροταξική ανάπτυξη στην Κύπρο

3.1 Πολεοδομική πολιτική και σχέδια ανάπτυξης

Η πολεοδομική πολιτική που καταλήγει σε αντίστοιχες αναπτύξεις επηρεάζει το δομημένο και το φυσικό περιβάλλον της Κύπρου, δημιουργεί αξίες στις ακίνητες ιδιοκτησίες, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί επιπτώσεις θετικές ή αρνητικές σε ιδιοκτησίες που γειτνιάζουν μ' αυτές ή σε παρεμφερείς οικονομικές και ανταγωνιστικές δραστηριότητες. Αναγνωρίζοντας ότι αναπόφευκτα με αυτές τις πολιτικές κάποιοι πολίτες ή επιχειρήσεις θα επωφεληθούν άμεσα οικονομικά, σκοπός των πολεοδομικών πολιτικών θα πρέπει να είναι η εξυπηρέτηση του

κοινωνικού συνόλου και η οικονομική ανάπτυξη του τόπου, με βασικό γνώμονα, όμως, την αειφόρο ανάπτυξη. Το κράτος οφείλει να κάνει ότι είναι δυνατόν για τη βέλτιστη υλοποίηση της πολιτικής του. Ως εκ τούτου, της λήψης απόφασης θα πρέπει να προηγούνται ολοκληρωμένες οικονομικές, πολεοδομικές ή/και άλλες μελέτες και το όλο θέμα να τυγχάνει δημόσιας παρουσίασης ούτως ώστε να δημιουργείται κλίμα και δυνατότητα διαλόγου με διαφάνεια, σε επίπεδο επιστημονικό, με στόχο να λαμβάνεται η πιο συμφέρουσα για τον τόπο απόφαση. Το Επιμελητήριο, με δημόσια τοποθέτησή του στις αρχές του 2009, χαιρέτισε και στήριξε τις καινοτόμες προσπάθειες του υπουργού Εσωτερικών για την ανάδειξη της συμμετοχικότητας στη διαδικασία αναθεώρησης των Τοπικών Σχεδίων, επισημαίνοντας ότι «οι δημόσιες ακροάσεις θα έπρεπε ανέκαθεν να αποτελούν βασικό συστατικό της διαδικασίας εκπόνησης των Τοπικών Σχεδίων σε ένα ευνομούμενο ευρωπαϊκό κράτος». Σημείωσε, όμως, ότι «για να επιτευχθούν οι στόχοι της προσπάθειας αυτής, πέραν της τόνωσης του αισθήματος της συμμετοχικότητας που θα έχει ο Κύπριος πολίτης, θα πρέπει η όλη διαδικασία να δομηθεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν να είναι μετρήσιμα και να αφορούν το όραμα και τους στόχους της κοινωνίας με γνώμονα το ευρύτερο δημόσιο συμφέρον. Είναι αυτονόητο ότι στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής θα πρέπει να προηγηθεί μια αξιολόγηση των υφιστάμενων Τοπικών Σχεδίων και κατά πόσο έχουν επιτευχθεί οι στόχοι που είχαν θέσει. Αλλιώς, ελλοχεύει ο κίνδυνος η όλη προσπάθεια να εξαντληθεί στην καταγραφή αποσπασματικών προσωπικών αιτημάτων που θα έχουν οι πολίτες». Εξάλλου, το Επιμελητήριο, σημείωσε την πάγια θέση του ότι για την καλύτερη αξιοποίηση των Τοπικών Σχεδίων ως εργαλεία ελέγχου και καθοδήγησης της ανάπτυξης, «τα Τοπικά Σχέδια πρέπει να συνοδεύονται από όραμα και να συνυπολογίζουν τις οποιεσδήποτε επιπτώσεις που

46

μπορούν να δημιουργούν, τις οποίες εν τέλει επωμίζεται στο σύνολο της η κυπριακή κοινωνία. Ως εκ τούτου ο υπουργός και οι Αρχές, οι οποίες έχουν την ευθύνη της πολεοδομικής πολιτικής, θα πρέπει να παραμείνουν θεματοφύλακες και υπερασπιστές της αειφόρου ανάπτυξης, έχοντας ως γνώμονα όχι το αποσπασματικό όφελος που θα δημιουργηθεί τοπικά, αλλά το όφελος του συνόλου της χώρας μας».

Τον Ιούλιο του 2009, το ΕΤΕΚ επανήλθε στο θέμα και στα πλαίσια της διαδικασίας αναθεώρησης των Τοπικών Σχεδίων, έθεσε δημόσια δύο σημαντικές εισηγήσεις για να ληφθούν υπόψη: την ενεργοποίηση της Αδρανούςας Γης Εντός Ζωνών Ανάπτυξης, και την επιβολή ανταποδοτικού τέλους (ή τέλους βελτιώσεως) σε περιοχές που εντάσσονται σε Ζώνες Ανάπτυξης.

Η αδρανής γη έχει γίνει πλέον αποδεκτό ότι πρόκειται για μία γάγγραινα που πλήττει καιρως την ορθολογική ανάπτυξη των πόλεων. Εγκλωβίζει ολόκληρες περιοχές και δεν επιτρέπει την περαιτέρω ανάπτυξη, αναγκάζοντας την πόλη να γίνεται υδροκέφαλη και να καταξοδεύει χρήσιμα αποθέματα γης στην περιφέρεια επεκτεινόμενη στα όριά της. Είτε λόγω των καιροσκοπικών σκέψεων μεγαλοιδιοκτητών είτε λόγω της ασυνεννοησίας πολλών ιδιοκτητών, τεράστιες εκτάσεις γης παραμένουν μαύρες κηλίδες στην πόλη, περιορίζοντας ταυτόχρονα και τα δικαιώματα άλλων επηρεαζόμενων πολιτών. Απαιτείται δράση μέσω κινήτρων για ανάπτυξη και αντικινήτρων για αδράνεια. Η προσπάθεια που συντελείται μέσα από το σχεδιασμό για αστικό αναδιασμό πρέπει να αφεθεί να προχωρήσει απρόσκοπτα και συντονισμένα να φτάσει σε ένα αίσιο τέλος, το αργότερο με τη δημοσίευση των νέων Σχεδίων Ανάπτυξης.

Το δεύτερο σκέλος είναι και το πιο δύσκολο. Προφανή είναι τα κέρδη των ιδιοκτητών γης από την ένταξη περιοχών σε Ζώνη Ανάπτυξης. Αυτό το κέρδος είναι και πραγματικό και μετρήσιμο. Πρόνοια στη νομοθεσία για ανταποδοτικό τέλος υπάρχει, αλλά μέχρι σήμερα αυτή δεν έχει εφαρμοστεί. Το Επιμελητήριο πιστεύει ότι έφτασε πλέον η ώρα και η κοινωνία μας έχει ωριμάσει για να αποδεχτεί αυτό το εργαλείο για επιστροφή μέρους του κέρδους που το Κράτος, με μια και μόνο απόφαση, έδωσε σε ένα πολίτη. Οπωσδήποτε αυτό το μέτρο δεν θα ήταν άδικο. Τα έσοδα σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσαν να αποδίδονται στους άλλους συμπολίτες μας, οι οποίοι βλέπουν την περιουσία τους να μένει αναξιοποίητη ως μέρος ζώνης προστασίας ή αρχαιοτήτων κ.λπ. Με τα πιο πάνω μέτρα σε εφαρμογή, οι απαιτήσεις για επεκτάσεις ζωνών σε περιοχές που δεν έχουν υποδομή (δρόμοι, ύδρευση, ηλεκτρισμός κ.λπ.) θα μειωθούν επιτυγχάνοντας σοβαρές εξοικονομήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό.

3.2 Ενεργειακή Πολιτική

Η παγκόσμια κλιματική αλλαγή, η αναγκαιότητα της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού, η συνεχιζόμενη αύξηση της ενέργειας που απαιτείται για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και η ανεξέλεγκτη και σαφώς αυξητική τάση στις τιμές των συμβατικών καυσίμων αναδεικνύουν τα θέματα ενεργειακής πολιτικής ως κεντρικά και εξέχουσας σημασίας. Ειδικότερα για την Κύπρο που χαρακτηρίζεται ως απομονωμένο ενεργειακό σύστημα, χωρίς προς το παρόν εγχώρια παραγωγή ενεργειακών προϊόντων με μεγάλη εξάρτηση από τις εισαγωγές ενέργειας. Το θέμα της ενέργειας και της ενεργειακής πολιτικής είναι – και θα εξακολουθήσει να είναι με ακόμη πιο έντονο τρόπο ένα από τα

σημαντικότερα ζητήματα που καλείται η πολιτεία να αντιμετωπίσει. Η ενεργειακή πολιτική σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος, την κοινωνική συνοχή, την τεχνολογία και την απασχόληση. Είναι επίσης αναντίλεκτα ένας σημαντικός συντελεστής κόστους για σχεδόν όλα τα προϊόντα και αγαθά που καταναλώνουμε και συνεπώς οποιεσδήποτε αυξήσεις στην τιμή της ενέργειας προκαλούν αλυσιδωτές αντιδράσεις και έντονες πληθωριστικές πιέσεις σε όλα τα προϊόντα, διαβρώνοντας την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας από τη μία και πιέζοντας τα εισοδήματα της μεσαίας και χαμηλής τάξης συμπατριωτών μας από την άλλη.

Παρόλα αυτά, η κυπριακή πολιτεία έχει διαχρονικά αστοχήσει στην κατάστροψη και εφαρμογή μίας ολοκληρωμένης ενεργειακής πολιτικής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της αστοχίας αυτής είναι η θεσμοθέτηση μέτρων για θερμομόνωση των κτιρίων μόλις το 2008 (ένα μέτρο, το οποίο τα πλείστα ευρωπαϊκά κράτη είχαν υιοθετήσει προ τριακονταετίας), η απουσία μίας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την ενεργειακή αποδοτικότητα, η διαχείριση της ζήτησης και η εξοικονόμηση ενέργειας, η μικρή διείσδυση ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο, η μη τολμηρή προώθηση των ηλιακών τεχνολογιών, οι συνεχείς παλινδρομήσεις και η τεράστια καθυστέρηση στην έλευση του φυσικού αερίου.

Η ΕΕ είχε κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου και διαχρονικά κατέθετε προτάσεις και εισηγήσεις στην Πολιτεία και στο αρμόδιο υπουργείο για να μην φτάσουμε στη σημερινή, μη ικανοποιητική, κατάσταση.

Με σχετικές παρεμβάσεις του, το ΕΤΕΚ τόνιζε ότι ο σχεδιασμός μίας αειφόρου ενεργειακής πολιτικής, με στόχους και χρονοδιαγράμματα, και η υλοποίησή της, με ευλαβική συνέπεια, είναι πλέον μονόδρομος. Σημείωνε

48

δε ότι καταλυτικό ρόλο προς την επίτευξη του πιο πάνω στόχου θα έχει η θεσμοθέτηση και λειτουργία ενός Συμβουλίου Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής, το οποίο θα έχει την ευθύνη του σχεδιασμού και υλοποίησης της ενεργειακής μας πολιτικής.

Περαιτέρω επισήμανε ότι «εάν πραγματικά θέλουμε ως κράτος και ως κοινωνία μια αειφόρο ανάπτυξη, η αιχμή του δόρατος της πολιτικής μας θα πρέπει να είναι οι ΑΠΕ και η εξοικονόμηση ενέργειας. Και για να γίνει αυτό, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να καταβάλουμε σήμερα το ανάλογο τίμημα. Δηλαδή, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αποδεχθούμε τη χωροθέτηση αιολικών πάρκων, την τολμηρή υποστήριξη των τεχνολογιών παραγωγής ενέργειας από τον ήλιο, τη θερμομόνωση των κατοικιών έστω και εάν αυτό σημαίνει αρχικό κόστος και τη

χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς. Κυρίως, όμως, θα πρέπει το κράτος να δείξει την πολιτική βούληση και την τόλμη να αποδεχθεί το όποιο πολιτικό κόστος και να προχωρήσει άμεσα με τα θέματα της ενέργειας μακριά από τοπικά ή μικροπολιτικά συμφέροντα. Αλλιώς, συνειδητά αποφασίζουμε να κληροδοτήσουμε το κόστος της αναβλητικότητάς μας, το οποίο δεν είναι μικρό, και ένα χειρότερο περιβάλλον στις μελλοντικές γενιές».

Σε ό,τι αφορά την έλευση του φυσικού αερίου, το Επιμελητήριο, με παρέμβαση του το 2011, επισήμανε ότι πριν από τη λήψη τελικής απόφασης, η οποία πρέπει να ληφθεί σύντομα, η πολιτεία θα πρέπει να:

(α) εξετάσει κατά πόσο η τιμή που εξασφαλίστηκε είναι ή όχι συμφέρουσα

(β) διασφαλίσει ότι έχουν ληφθεί υπόψη, στη διαδικασία επιλογής του προμηθευτή και του τύπου του τερματικού, οι εκτιμήσεις για αξιοποίηση κοιτασμάτων φυσικού αερίου από την Κύπρο και γειτονικές χώρες. Αφού αξιολογηθούν όλα τα δεδομένα, η πολιτεία θα πρέπει να ενημερώσει με διαφάνεια την κοινή γνώμη για το κόστος των αποφάσεων που θα ληφθούν, αλλά και τα σχετικά χρονοδιαγράμματα υλοποίησής τους, δίνοντας παράλληλα απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα που αφορά την επίδραση των αποφάσεων αυτών στο κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

3.2.1 Ενεργειακή απόδοση κτιρίων

Έχοντας κάποιος υπόψη ότι τα κτίρια ευθύνονται για το 35% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στην Κύπρο, καθώς και την πλήρη εξάρτηση του νησιού μας από μη ενδογενή συμβατικά καύσιμα και την εκπεφρασμένη μας στρατηγική ως κράτος για αποσύνδεση της ανάπτυξης από το κόστος των συμβατικών καυσίμων, θα θεωρούσε αυτονόητη την εκπόνηση και εφαρμογή μίας

49

ολοκληρωμένης πολιτικής που να αφορά την ενεργειακή συμπεριφορά των κτιρίων από την δεκαετία του '90. Παρόλα αυτά, η πολιτεία μέχρι πρότινος δεν είχε θεσμοθετήσει οποιοδήποτε μέτρα για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων. Ως αποτέλεσμα, η μεγάλη πλειοψηφία των κτιρίων στην Κύπρο δεν είναι θερμομονωμένα και απαιτούν πολύ μεγάλα ποσά ενέργειας για να

εξασφαλίσουν αποδεκτές συνθήκες άνεσης το καλοκαίρι, αλλά και το χειμώνα.

Η ευρωπαϊκή Οδηγία για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων επέβαλε για πρώτη φορά στην κυπριακή πολιτεία να θεσμοθετήσει μέτρα για την ενεργειακή απόδοση. Στην ουσία, η Οδηγία 2002/9 επέβαλε στα κράτη-μέλη να

καθορίσουν συγκεκριμένες απαιτήσεις, που έχουν να κάνουν με την ενεργειακή απόδοση στα νέα κτίρια, στα υφιστάμενα τα οποία υφίστανται ριζική ανακαίνιση–,

στα υφιστάμενα κτίρια που πωλούνται ή ενοικιάζονται, και στα μεγάλα μεγέθους κτίρια, τα οποία χρησιμοποιούνται από δημόσιες Αρχές. Το Επιμελητήριο, είτε με ανακοινώσεις του είτε με επιστολές του προς τις αρμόδιες Αρχές, απαίτησε την άμεση εφαρμογή των προνοιών της Οδηγίας για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων χωρίς εκπτώσεις. Με σχετική επιστολή του προς τον υπουργό Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, τον Οκτώβριο του 2008, το Επιμελητήριο εξέφρασε τη λύπη του γιατί η πρόσθετη περίοδος τριών χρόνων για την πλήρη εφαρμογή των διατάξεων των Άρθρων 7, 8 και 9 της Οδηγίας 2002/91 που αφορούν το Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης, την Επιθεώρηση Λεβήτων και την Επιθεώρηση των Συστημάτων Κλιματισμού έχει σχεδόν παρέλθει, χωρίς όμως να τεθούν σε εφαρμογή τα εν λόγω Άρθρα. Επισήμανε δε ότι βρίσκονται σε εκκρεμότητα μια σωρεία θεμάτων όπως η δευτερογενής νομοθεσία και τα Διατάγματα που προβλέπει ο βασικός Νόμος, τα οποία είναι απαραίτητα για να τεθεί ο Νόμος σε εφαρμογή, ο καθορισμός των απαιτήσεων της ελάχιστης ενεργειακής απόδοσης, ο καταρτισμός της εθνικής μεθοδολογίας ενεργειακής απόδοσης και η ετοιμασία του λογισμικού προγράμματος που αναφέρει ο Νόμος. Πέραν των πιο πάνω, το ΕΤΕΚ επισήμανε στον υπουργό ότι για να εφαρμοστεί η νομοθεσία πρέπει να προηγηθούν και άλλες χρονοβόρες διαδικασίες όπως η έγκριση εξεταστικών οργανισμών, η διενέργεια εξετάσεων και η ετοιμασία της βάσης δεδομένων φύλαξης των Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης, γεγονός που καθιστά το Επιμελητήριο απαισιόδοξο κατά πόσο θα τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα που θέτει η Οδηγία. Στο στάδιο της ετοιμασίας των σχετικών Κανονισμών και Διαταγμάτων, το Τεχνικό Επιμελητήριο εξέφρασε τη διαφωνία του για ορισμένες πρόνοιες όπως διαμορφώθηκαν και έκανε σειρά εισηγήσεων. Μία από τις εισηγήσεις του Επιμελητηρίου αφορούσε το χρόνο έκδοσης του Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης. Η επιλογή της έκδοσης και κατάθεσης

50

του Πιστοποιητικού πριν την έκδοση άδειας οικοδομής, δηλαδή από τα σχέδια, περιέχει το ουσιώδες μειονέκτημα ότι το πιστοποιητικό θα εκφράζει την εν δυνάμει στα σχέδια και όχι την υπολογιζόμενη βάσει του τι κατασκευάστηκε εν τέλει απόδοση, η οποία θα είναι πιο κοντά στην πραγματική εικόνα. Συνεπακόλουθα, υπάρχει ο κίνδυνος η κατασκευή ενός κτιρίου να διαφέρει από το σχεδιασμό του ως προς την ενεργειακή του απόδοση, κάτι που θα σημαίνει ότι θα παραπλανηθεί ο αγοραστής του. Το Τεχνικό Επιμελητήριο εισηγήθηκε όπως οι υπολογισμοί ενεργειακής απόδοσης κτιρίου, οι οποίοι εκ των πραγμάτων μπορούν να χαρακτηριστούν ως ένα προκαταρκτικό Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης, κατατίθενται μαζί με όλα τα άλλα απαραίτητα έγγραφα για έκδοση άδειας οικοδομής, ενώ το Πιστοποιητικό, το οποίο θα εκδίδεται από τον ειδικευμένο

εμπειρογνώμονα, να κατατίθεται στις οικοδομικές Αρχές πριν την έκδοση τελικής έγκρισης. Το τελευταίο θα αποτελεί μια πρόσθετη ασφαλιστική δικλείδα ότι το πιστοποιητικό θα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Μετά τον ένα χρόνο εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας, το Επιμελητήριο, απευθυνόμενο στο υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, επισήμανε ότι σημαντικές πρόνοιες και απαιτήσεις της σχετικής νομοθεσίας δεν εφαρμόζονται σε ικανοποιητικό βαθμό. Αυτές είναι κυρίως η πρόνοια που αφορά την έκδοση και διάθεση Πιστοποιητικού Ενεργειακής Απόδοσης κατά την πώληση ή την εκμίσθωση κτιρίων, η οποία δεν εφαρμόζεται. Το ΕΤΕΚ υπενθύμισε ότι με δεδομένο το γεγονός ότι το υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα της Κύπρου έχει μεγάλο δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας, η αναβάθμιση της ενεργειακής απόδοσης των υφιστάμενων κτιρίων η οποία μπορεί να επιτευχθεί και μέσω αυτής της διαδικασίας θα έπρεπε να είναι υψηλή προτεραιότητα. Περαιτέρω, δεν εφαρμόστηκε ούτε η απαίτηση που προνοεί ότι σε μεγάλα κτίρια, τα οποία χρησιμοποιούνται από δημόσιες Αρχές, θα πρέπει να τοποθετείται σε θέση ευδιάκριτη από το κοινό Πιστοποιητικό Ενεργειακής Απόδοσης. Ενόψει της αναθεώρησης της Οδηγίας για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων, το Επιμελητήριο σημείωσε ότι «η αναθεωρημένη Οδηγία είναι πιο φιλόδοξη, θέτει υψηλότερους στόχους και είναι σε αρκετά σημεία πιο δεσμευτική για τα κράτη μέλη από την προκάτοχο της. Απαραίτητη στη διαδικασία εναρμόνισής μας με τη νέα Οδηγία είναι μία ολοκληρωμένη αξιολόγηση της μέχρι σήμερα εφαρμογής του Νόμου, έτσι ώστε να σημειωθούν οι αδυναμίες, ελλείψεις και τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν». Περαιτέρω, το Επιμελητήριο επισήμανε ότι «στα πλαίσια εναρμόνισής μας με τη νέα Οδηγία, θα πρέπει να αντιληφθούμε ότι η θέσπιση ενός νομικού πλαισίου από μόνη της δεν θα οδηγή-

51

σει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Απαιτείται μία δέσμη μέτρων καθώς και συγκροτημένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια για την επίτευξη του στόχου. Πέραν της ετοιμασίας ενός όχι πολύπλοκου και λειτουργικού νομοθετικού πλαισίου απαιτείται πρώτα και κύρια η απαραίτητη βούληση για επιβολή του Νόμου. Συνεπώς, απαιτείται αλλαγή νοοτροπίας από τις αρμόδιες Αρχές, καθώς επίσης και αποτελεσματικοί μηχανισμοί παρακολούθησης εφαρμογής της νομοθεσίας, τόσο προληπτικοί όσο και κατασταλτικοί. Απαιτείται επίσης:

- η εκπόνηση τεχνικών πρότυπων και κατευθυντήριων γραμμών που να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες και δυνατότητες της οικοδομικής μας βιομηχανίας

- η υλοποίηση επικουρικών δράσεων που θα υποστηρίξουν την ανάπτυξη και χρήση τεχνολογιών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο δομημένο περιβάλλον
- η εκπόνηση και συστηματική παρακολούθηση ενός ολοκληρωμένου και μακροχρόνιου σχεδίου εθνικής ενεργειακής πολιτικής
- επαρκής πληροφόρηση και ενημέρωση όλων των εμπλεκομένων
- εκπαίδευση και κατάρτιση όλων των εμπλεκομένων μελετητών, εργοληπτών, εγκαταστατών και λειτουργών των αρμόδιων Αρχών.

3.3 Ο κατασκευαστικός τομέας στην Κύπρο

Ο τομέας των κατασκευών αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της κυπριακής οικονομίας. Το 2008, ο κλάδος των κατασκευών είχε μια συνεισφορά της τάξης του 9% στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, ενώ την τελευταία 5ετία επέδειξε ρυθμούς ανάπτυξης που υπερβαίνουν το 5%. Η ακαθάριστη αξία παραγωγής του τομέα ξεπέρασε το €1,5 δις, με ένα μεγάλο ποσοστό να αποτελεί προστιθέμενη αξία. Ο κλάδος απασχολεί πέραν των 30 χιλιάδων ατόμων περίπου, δηλαδή 10% του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού. Συνεπακόλουθα, η συνεισφορά του κλάδου και ο ρόλος που έχει να διαδραματίσει στην κυπριακή οικονομία είναι πολύ μεγάλος και έστω και λαβωμένος είναι ένας από τους κυριότερους μοχλούς ανάπτυξης της οικονομίας. Το σύνολο των εργασιών του αφορά δράσεις με εσωτερική προστιθέμενη αξία, ενώ δημιουργεί θέσεις εργασίας. Δεδομένου μάλιστα ότι η κάθε θέση εργασίας σε αυτόν δημιουργεί δύο επιπλέον θέσεις εργασίας στην οικονομία, σε σημαντικούς παραγωγικούς και επιχειρηματικούς τομείς, στους οποίους η Κύπρος εξακολουθεί να διαθέτει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, απαιτείται να ληφθούν μελετημένα και

52

ολοκληρωμένα μέτρα για την βιωσιμότητά του. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων του κατασκευαστικού τομέα είναι εφικτή, αρκεί να ενισχυθεί με τρόπο σοβαρό και συστηματικό η απασχόληση, η ανάπτυξη, η παραγωγικότητα, η ποιότητα και η ασφάλεια. Σε δημόσιες τοποθετήσεις του προτάθηκαν τα εξής:

- να δοθούν κίνητρα για παρεμβάσεις ολοκληρωμένων ανακαινίσεων στα υπάρχοντα κτίρια (εξοικονόμηση ενέργειας, στατικής ασφάλειας, λειτουργικότητας, αναπλάσεις περιοχών κ.λπ.) με ελάχιστο κόστος για το κράτος
- σύντμηση των διαδικασιών, μείωση της γραφειοκρατίας, κατάργηση των θεσμών και των πρακτικών που διαχέουν και εξαφανίζουν τις ευθύνες

- υλοποίηση μικρών έργων πνοής στην περιφέρεια, στα πλαίσια ενός συνολικού εθνικού σχεδιασμού και τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης
- εισαγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών και αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει το διαδίκτυο στα θέματα αδειοδότησης και ελέγχου της ανάπτυξης.

3.3.1 Αμοιβές συμβούλων σε έργα του δημοσίου

Το δημόσιο συμφέρον επιτάσσει ότι για την εξασφάλιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών θα πρέπει να διασφαλιστούν οι ελάχιστες επαγγελματικές αμοιβές. Δυστυχώς, ωστόσο, οι αναθέτουσες Αρχές συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τους μειοδοτικούς διαγωνισμούς για την ανάθεση των μελετών των δημοσίων έργων. Είναι αναπόφευκτο ότι ο συνεχιζόμενος ανταγωνισμός με βάση την τιμή, που παρατηρείται κατά τις αναθέσεις υπηρεσιών συμβούλων μελετητών για έργα του Δημοσίου, έχει αλυσιδωτές συνέπειες και πιέζει αφόρητα τις αμοιβές των συναδέλφων για έργα του ιδιωτικού τομέα. Η κατάσταση, όπως έχει διαμορφωθεί, επιτάσσει τη λήψη άμεσων μέτρων που θα διασφαλίζουν τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για την ορθή άσκηση του επαγγέλματος, συνθήκες οι οποίες θα επιβραβεύσουν την καλώς αμειβόμενη μελέτη και όχι αυτή με τη χαμηλότερη τιμή. Οι προσπάθειες κινούνται ακριβώς προς αυτή την κατεύθυνση: της θέσπισης, δηλαδή, κατάλληλου πλαισίου που θα διασφαλίζει τις συνθήκες αυτές τόσο για τα ιδιωτικά όσο και τα δημόσια έργα.

Όσον αφορά τα δημόσια έργα, οι προσπάθειες επικεντρώθηκαν κατά βάση σε δύο συγκεκριμένους στόχους:

Σε πρώτο στάδιο, στην υιοθέτηση της διαδικασίας της πιο συμφέρουσας οικονομικά προσφοράς (διαδικασία δύο φακέλων) και την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας για τις ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, σύμφωνα και με την

παρότρυνση του Γενικού Λογιστή της Δημοκρατίας. Όσον αφορά τον πρώτο στόχο διαφαίνεται ότι αριθμός αρμόδιων Αρχών έχει συμμορφωθεί, ωστόσο παρουσιάζονται προβλήματα στο χειρισμό ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών (αξιολόγηση διευκρινήσεων που δίνονται). Περαιτέρω, συγκεκριμένες αρμόδιες Αρχές, που προκηρύσσουν μεγάλο αριθμό έργων, αρνούνται να υιοθετήσουν τη διαδικασία της ασυνήθιστα χαμηλής προσφοράς και εμμένουν, για διάφορους λόγους, στην προκήρυξη μειοδοτικών διαγωνισμών.

Σε δεύτερο στάδιο, στοχεύεται η επαναφορά της διαδικασίας (ή συγκεκριμένων προνοιών της) που ίσχυε προ της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

(δημιουργία καταλόγου μελετητών, επαναφορά πινάκων αμοιβών συμβούλων μελετητών, απόρριψη ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών).

Για επίτευξη των στόχων του, το Επιμελητήριο, μετά από σχετικές αποφάσεις της Διοικούσας Επιτροπής, έχει προχωρήσει σε σειρά ενεργειών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται:

- Εξασφάλιση νομικής γνωμάτευσης από δικηγορικό γραφείο σε σχέση με τη δυνατότητα θέσπισης/επαναφοράς, με σχετικές τροποποιήσεις ή/και βελτιώσεις, του θεσμικού πλαισίου που ίσχυε προ της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Πραγματοποίηση συναντήσεων με εκπροσώπους των υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού, Εσωτερικών και Συγκοινωνιών και Έργων, του Γενικού Λογιστηρίου, της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας και άλλους, για σκοπούς συζήτησης του θέματος και των προβλημάτων που δημιουργούνται από τη χρήση της διαδικασίας του μειοδοτικού διαγωνισμού.
- Πραγματοποίηση εκστρατείας για σκοπούς συλλογής από τις αρμόδιες αναθέτουσες Αρχές στατιστικών δεδομένων για το ύψος των αμοιβών, στις οποίες έχουν κατακυρωθεί έργα που έχουν προκηρυχθεί κατά τα τελευταία έτη.
- Αποστολή εγκυκλίων προς όλα τα μέλη του ΕΤΕΚ για την ανάγκη διαφύλαξης του κύρους του επαγγέλματος.
- Έκδοση ανακοινώσεων με ιδιαίτερη αναφορά στους κινδύνους που ελλοχεύουν για την ποιότητα και ασφάλεια των έργων από τη συχνή χρήση της διαδικασίας του μειοδοτικού διαγωνισμού.
- Σειρά άλλων παρεμβάσεων προς υπουργεία, Γενικό Λογιστήριο και άλλες αρμόδιες Αρχές.

Περαιτέρω, καταβάλλοντε προσπάθειες όπως αξιοποιηθεί και η εμπειρία άλλων χωρών, αφού, με βάση σχετική πληροφόρηση που έχει συλλέξει το ΕΤΕΚ, καθορισμένες αμοιβές για ιδιωτικά έργα υπάρχουν και εφαρμόζονται στη Γερμανία, τη Βουλγαρία και την Ελλάδα. Για την επίτευξη των στόχων του, το

Επιμελητήριο θα συνεχίσει τις προσπάθειές του τόσο μέσω παραινήσεων και παρεμβάσεων προς αρμόδιες Αρχές, με την ενημέρωση και καθοδήγηση των μελών του, με δημόσιες τοποθετήσεις, αλλά και επαφές με πολιτικά πρόσωπα που έχουν ρόλο και λόγο στη λήψη αποφάσεων.

3.4 Υδατικό πρόβλημα

Το ΕΤΕΚ, το οποίο ασχολείται με το υδατικό πρόβλημα για πολλά χρόνια, θεωρεί ότι υπάρχουν λύσεις, φτάνει να εφαρμοστεί σωστή υδατική πολιτική. Οι βασικές και διαχρονικές θέσεις του Επιμελητηρίου στηρίζονται στις αρχές της αειφορίας, με βάση την οποία εφαρμόζεται η Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΚ) στην Κύπρο, που στοχεύει στο να εμποδίσει οποιαδήποτε επιδείνωση της κατάστασης των υδάτων και να επιτύχει τουλάχιστον «καλή οικολογική κατάσταση» μέχρι το 2015 για όλα τα νερά, επιφανειακά, υπόγεια και παράκτια μέχρι το 2015, και είναι οι εξής:

- πολιτική παραχώρησης νερού στους καταναλωτές
- διαχείριση των γεωτρήσεων
- σχεδιασμός για τις αφαλατώσεις (νέες και υφιστάμενες)
- νέος σχεδιασμός για τα γήπεδα γκολφ
- σχεδιασμός για την αξιοποίηση του ανακυκλωμένου νερού.

Διαχρονικά υποστηρίζεται η χάραξη εθνικής στρατηγικής για αειφόρο ανάπτυξη, βασική παράμετρος της οποίας είναι το νερό που επηρεάζει και επηρεάζεται αμφίδρομα από την εκάστοτε αναπτυξιακή πολιτική. Μέσα

σε αυτά τα πλαίσια, επιβάλλεται η χάραξη μιας υδατικής πολιτικής με γνώμονα την ενιαία και ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτινων πόρων μέσω μακροπρόθεσμων στόχων, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη δημι-

ουργία της Ενιαίας Αρχής Διαχείρισης Υδάτων και τη δημιουργία στρατηγικών αποθεμάτων υπόγειου νερού. Η στρατηγική αυτή δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη από το γενικότερο σχεδιασμό για την ανάπτυξη του τόπου. Το

κράτος εδώ και δεκαετίες αδυνατούσε να κάνει το σημαντικό αυτό βήμα, με αποτέλεσμα τα κατά καιρούς προβλήματα που αναφύονται να αντιμετωπίζονται «πυροσβεστικά» και βεβιασμένα χωρίς προγραμματισμό.

Επειδή δεν υπάρχει «λύση του υδατικού προβλήματος», αλλά ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων και μέχρι την υλοποίηση της στρατηγικής αυτής,

το ελάχιστο που απαιτείται είναι η διαφάνεια στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε αναγκαστικά να διασφαλίζεται η τεκμηρίωσή τους.

Εξ αφορμής της απόφασης της κυβέρνησης για διορισμό Διυπουργικής Επιτροπής για επανεξέταση της υφιστάμενης πολιτικής σχετικά με τα γήπεδα γκολφ, τον Ιούλιο του 2008, το εισηγήθηκαν τα εξής:

1. Εκπόνηση τεchnοοικονομικής μελέτης, με βάση τα σημερινά δεδομένα, η οποία θα προσμετρά όλες τις σχετικές με το θέμα παραμέτρους, όπως είναι οι πραγματικές προοπτικές αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και αύξησης του τουρισμού, οι συνέπειες στο υδατικό ισοζύγιο από την υδροδότηση των γηπέδων

και των περίξ αυτών αναπτύξεων, καθώς και οι ευρύτερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη δημιουργία των γηπέδων.

2. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων από τη λειτουργία των υφιστάμενων γηπέδων γκολφ ώστε να ληφθούν υπόψη κατά τον καθορισμό της κυβερνητικής πολιτικής.

3. Επαναξιολόγηση των υπέρμετρων κινήτρων που έχουν δοθεί για ανάπτυξη των γηπέδων ώστε να αποφευχθούν τα υπερκέρδη που θα αποκομίσουν οι επιχειρήσεις που θα αναλάβουν τις αναπτύξεις με βάση τον υφιστάμενο σχεδιασμό.

4. Καθορισμό του αριθμού των γηπέδων που θα δημιουργηθούν βάσει επαρκούς τεκμηρίωσης, κάτι που όπως διαφαίνεται εξέλειπε κατά τη λήψη της απόφασης για δημιουργία 14 συνολικά γηπέδων.

Περαιτέρω, το Επιμελητήριο με αφορμή δηλώσεις και εξαγγελίες του υπουργού Γεωργίας, το 2009, σχετικά με τη δημιουργία νέων μονάδων αφαλάτωσης μεγαλύτερης δυναμικότητας από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί εξέφρασε την έντονη ανησυχία του για τον τρόπο που λαμβάνονται κρίσιμες αποφάσεις που αφορούν το υδατικό ζήτημα, χωρίς να έχουν προηγηθεί οι απαιτούμενες προς το σκοπό αυτό μελέτες. Το Επιμελητήριο επανέλαβε ότι για τα μεγάλα τεχνικά έργα του τόπου, θα πρέπει πάντοτε να προηγούνται οι κατάλληλες μελέτες σκοπιμότητας. Η εκπόνηση της μελέτης, στην περίπτωση αυτή, θα τεκμηριώσει την αναγκαιότητα για νέες μονάδες και θα καθορίσει τη απαιτούμενη δυναμικότητά τους. Παράλληλα, είναι δυνατόν στα πλαίσια αυτά να

διερευνηθεί και η δυνατότητα διεκδίκησης χρηματοδότησης προς το σκοπό αυτό από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Με δημόσια τοποθέτηση του το 2010, το ΕΤΕΚ επανέλαβε την πάγια θέση του ότι το ανακυκλωμένο νερό πρέπει να αξιοποιηθεί με την ένταξή του, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, στο υδατικό ισοζύγιο και να αξιοποιηθεί ώστε να υποβοηθήσει και στην αποκατάσταση των υπεραντλημένων ήδη υπόγειων υδροφορέων μέσω μείωσης στην άντληση, αλλά, όπου είναι δυνατόν, και με τεχνητό εμπλουτισμό. Για το λόγο αυτό, το ΕΤΕΚ κάλεσε τις αρμόδιες Αρχές, αλλά και όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να ενεργήσουν έγκαιρα,

56

λαμβάνοντας τις αναγκαίες αποφάσεις και δρομολογώντας αποφασιστικά την υλοποίησή τους, έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι αναγκαίες υποδομές για επεξεργασία, μεταφορά και αποθήκευση του ανακυκλωμένου νερού με στόχο την αξιοποίησή του. Ταυτόχρονα, επισήμανε ότι θα πρέπει να εισαχθούν πολιτικές που να ενθαρρύνουν τη χρήση του στη γεωργία και να γίνεται με φειδώ η διοχέτευσή του σε «νέες» καταναλώσεις όπως είναι τα γήπεδα γκολφ.

3.5 Κυκλοφοριακό πρόβλημα και δημόσιες συγκοινωνίες

Το κυκλοφοριακό πρόβλημα στις μεγάλες πόλεις της Κύπρου και ιδιαίτερα στις Λευκωσία, Λεμεσό και Πάφο έχει λάβει εξαιρετικά μεγάλες διαστάσεις. Το αποτέλεσμα είναι να χάνεται σημαντικός χρόνος διακίνησης, να επηρεάζεται αρνητικά το περιβάλλον λόγω των καυσαερίων και να δαπανάται σημαντική ποσότητα ενέργειας κίνησης.

Το Επιμελητήριο, είτε με ανακοινώσεις του είτε με επιστολές του προς το αρμόδιο υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων και άλλους φορείς, απαίτησε να γίνουν έργα με στόχο την επίλυση του κυκλοφοριακού προβλήματος. Το πρώτο και αυτονόητο που ζήτησε ήταν να υλοποιηθούν οι κυκλοφοριακές μελέτες, που εκπονήθηκαν και εγκρίθηκαν από το κράτος. Επειδή, όμως, τα όποια κυκλοφοριακά μέτρα, για να έχουν επιτυχία, πρέπει να εφαρμόζονται οργανωμένα και όχι αποσπασματικά, το ΕΤΕΚ εισηγήθηκε τη βελτίωση του οδικού δικτύου και την ενίσχυση των δημόσιων μέσων μαζικής μεταφοράς. Ειδικά σε ό,τι αφορά το τελευταίο, η πολιτεία θα πρέπει να επιδείξει μεγαλύτερη θέληση να εντείνει τις προσπάθειές της. Η προοπτική που υπάρχει, στη βάση και των σχετικών υπαγορεύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μας αναγκάζει εξάλλου να προχωρήσουμε με την αναβάθμιση των δημόσιων μεταφορών. Σε αντίθετη περίπτωση, οι όποιες ενέργειες θα παραμείνουν ημιτελείς και θα οδηγούν σε σπατάλες, χωρίς να επιτυγχάνουν το μέγιστο κέρδος για την κοινωνία. Με δημόσια τοποθέτησή του το 2009, το Επιμελητήριο σημείωνε ότι το κυκλοφοριακό πρόβλημα, το οποίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις δημόσιες συγκοινωνίες, έχει καταντήσει ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα στην Κύπρο, καθώς επηρεάζει την εθνική οικονομία, το περιβάλλον, την οδική ασφάλεια και κατ' επέκταση την ποιότητα ζωής όλων των πολιτών. Το κόστος της κυκλοφοριακής συμφόρησης, το οποίο δεν αφορά το συνολικό κόστος από τη χρήση αυτοκινήτων, αλλά μόνο το επιπλέον κόστος εξαιτίας της μεγάλης κυκλοφοριακής συμφόρησης, ξεπερνά τα €100 εκατομμύρια ανά έτος. Την ίδια ώρα δαπανούμε πέραν του €1 δις για την

57

εισαγωγή ενεργειακών πόρων, οι οποίοι κατά το ήμισυ αφορούν αποκλειστικά τις μεταφορές. Πέρα από την οικονομική πτυχή, το μεγαλύτερο πρόβλημα που προκύπτει λόγω του κυκλοφοριακού προβλήματος— είναι η σταδιακή υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, γεγονός το οποίο, πλέον, βιώνουμε όλοι μας.

Περαιτέρω το ΕΤΕΚ τόνιζε ότι «ο εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις δημόσιες συγκοινωνίες είναι πλέον μονόδρομος και πρέπει να προχωρήσει χωρίς καμία άλλη καθυστέρηση. Βασική παράμετρος του νέου πλαισίου θα πρέπει να είναι, μεταξύ άλλων, ο συνυπολογισμός δεικτών απόδοσης που να αφορούν την αύξηση της χρήσης των μέσων δημόσιων μεταφορών κατά

τον καθορισμό των επιδοτήσεων ή της κρατικής στήριξης. Παράλληλα, θα πρέπει η πολιτεία, η οποία στην περίπτωση αυτή μπορεί να εμφανίζεται ως μια πλειάδα υπουργείων, Υπηρεσιών ή φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης –με μικρές ή μεγάλες και επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες στο θέμα αυτό– να συντονιστεί και να θέσει ως ύψιστη προτεραιότητα την υποστήριξη της αναβάθμισης των δημόσιων συγκοινωνιών». «Περαιτέρω, επισήμανε το Επιμελητήριο, «η πολιτεία θα πρέπει να προχωρήσει με την εφαρμογή της κυκλοφοριακής μελέτης για τη Λευκωσία, η οποία έχει εκπονηθεί εδώ και πολλά χρόνια, με τη δημιουργία και αστυνόμευση λεωφορειο-λωρίδων και με την πάταξη της παράνομης στάθμευσης στα κέντρα των πόλεων». Εξάλλου, το καλοκαίρι του 2010, το Επιμελητήριο χαιρέτισε δημόσια την έναρξη λειτουργίας, στις 5 Ιουλίου, του νέου συστήματος δημόσιων μεταφορών με λεωφορεία επισημαίνοντας ότι «η εξέλιξη αυτή αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της λειτουργίας ενός συνολικού, σύγχρονου και αξιόπιστου συστήματος δημοσίων μεταφορών». Με αφορμή τις τότε αντιδράσεις που είχαν παρατηρηθεί, το Τεχνικό Επιμελητήριο υπογράμμισε ότι με βάση το πλαίσιο που έχει συμφωνηθεί, «το νέο σύστημα αντιμετωπίζει σε σημαντικό βαθμό τις σοβαρές στρεβλώσεις που ταλαιπωρούσαν τον τομέα για δεκαετίες και διασφαλίζει ότι οι μεταφορές θα λειτουργούν πια με κύριο γνώμονα την ευκολία και την εξυπηρέτηση του κοινού. Το γεγονός αυτό, αλλά και η αναντίρρητη ανάγκη για απάμβλυνση του κυκλοφοριακού προβλήματος θα πρέπει να γίνουν αντιληπτά από όλες τις πλευρές, κάτι που αποτελεί και απαίτηση της ίδιας της κοινωνίας». Το ΕΤΕΚ διαφώνησε κάθετα με κάθε ενδεχόμενο αναβολής οποιουδήποτε μέτρου έχει συμφωνηθεί στο πλαίσιο αυτό καλώντας την κυβέρνηση να διασφαλίσει ότι τα χρονοδιαγράμματα που έχουν τεθεί θα τηρηθούν με ευλάβεια, σημειώνοντας ότι «οι όποιες αντιδράσεις θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από το κράτος δίκαια και με διαφάνεια, ώστε να αποφευχθούν οι όποιες αρνητικές επιδράσεις τους στην προσπάθεια που γίνεται».

58

3.6 Κοινωνικοί Προβληματισμοί

Μια σημαντική πτυχή της δράσης του Επιμελητηρίου είναι η δημόσια παρέμβασή του, η οποία το έχει φέρει σε υψηλά επίπεδα αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας. Είναι πια δεδομένο ότι η πολιτεία απευθύνεται στο ΕΤΕΚ για κάθε τεχνικό θέμα όταν θέλει ανεξάρτητη τεχνική άποψη. Η κυβέρνηση, η Βουλή, οι Αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης μα και άλλοι οργανισμοί ζητούν τη βοήθεια του ΕΤΕΚ ως του πλέον αξιόπιστου και ανεξάρτητου τεχνικού Σώματος

στην Κύπρο. Η αξιοπιστία αυτή δεν είναι τυχαία ούτε αποδόθηκε εξ ορισμού στο Επιμελητήριο, αλλά βασίζεται στη δημόσια εικόνα που αυτό εκπέμπει και στις νηφάλιες παρεμβάσεις του. Παρεμβάσεις που έπεισαν και πείθουν πως είναι αντικειμενικές και δεν κρύβουν μικροπολιτικές σκοπιμότητες ή συμφέροντα. Κατά την υπό επισκόπηση περίοδο, το Επιμελητήριο εξέδωσε αριθμό ανακοινώσεων σχετικά με θέματα που απασχόλησαν την κυπριακή κοινωνία. Μερικές από αυτές ήταν οι εξής:

- Χρέος της πολιτείας η λήψη τελικής τεκμηριωμένης απόφασης για το φυσικό αέριο, το μεγαλύτερο έργο υποδομής στην ιστορία της χώρας, αλλά και η επαρκής ενημέρωση για την απόφαση αυτή (με την ευκαιρία της συζήτησης, για λήψη απόφασης, για τη σύναψη συμφωνίας για μακροχρόνια προμήθεια φυσικού αερίου)
- Εχέγγυο αειφορίας η ορθή διαχείριση του ανακυκλωμένου νερού
- Μέγιστος στόχος η διαφάνεια σε περιπτώσεις πιθανής εξαπάτησης του κοινού. Η προστασία του πολίτη αποτελεί προτεραιότητα (με αφορμή συγκεκριμένες περιπτώσεις, που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο Τύπο, όπου επιχειρηματίας ανάπτυξης γης εξαπάτησε αγοραστές)
- Μονόδρομος οι δημόσιες συγκοινωνίες «όχι» σε παλινδρομήσεις, «ναι» στο δίκαιο και διαφανή χειρισμό των όποιων αντιδράσεων
- Τα κτίρια ιστορικής σημασίας αποτελούν κληρονομιά, αλλά και κληροδότημα, αφορούν όλους και θα πρέπει να προστατευθούν (ενόψει της αναβάθμισης του Παγκύπριου Γυμνασίου και διαφωνιών που προκλήθηκαν)
- Η αειφόρος ανάπτυξη και η οικονομική ανάπτυξη του τόπου μπορούν και πρέπει να συμβαδίζουν (ενόψει της συμφωνίας Κυπριακής Δημοκρατίας και Κατάρ για από κοινού ανάπτυξη σε περιοχή στην είσοδο της Λευκωσίας)
- Τα οικοδομικά έργα του Δημοσίου θα πρέπει να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση και όχι προς αποφυγή (για τη χρήση μειοδοτικών διαγωνισμών από αναθέτουσες Αρχές για την αγορά μελετητικών υπηρεσιών)

59

- Κάθετη διαφωνία του ΕΤΕΚ με την προκήρυξη μειοδοτικών διαγωνισμών για υπηρεσίες μηχανικών για έργα του Δημοσίου
- Δημόσιες συγκοινωνίες ώρα μηδέν
- Τα Τοπικά Σχέδια ως εφαλτήριο για καινοτομία και εκσυγχρονισμό
- Ενεργειακή πολιτική Το κόστος της διαχρονικής μας ατολμίας
- Αναθεώρηση των Τοπικών Σχεδίων Το ΕΤΕΚ στηρίζει, αλλά και προειδοποιεί
- Η Διαιτησία είναι θεσμός και πρέπει να διαφυλαχτεί
- Υδατικό πρόβλημα: Σχεδιασμός για έξοδο από την κρίση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου

Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στόχοι και επιλογές πολιτικής για το χώρο της ΕΕ

4.1 Χωρικός προσανατολισμός των πολιτικών

- Οι σημαντικά διαφορετικές επιπτώσεις των κοινωνικών πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο και οι χωρικές διαφορές στην ανάπτυξη τεκμηριώνουν το γεγονός ότι οι δήμοι και οι κοινότητες της ΕΕ δεν θα οδηγηθούν αυτόματα στο πλαίσιο της ΟΝΕ σε μία κατάσταση στην οποία ο χώρος θα εξισορροπηθεί ως προς τα περιφερειακά του χαρακτηριστικά. Θα πρέπει να ληφθούν επιπρόσθετα μέτρα διαφοροποιημένα χωρικά, προκειμένου να αξιοποιηθεί καλύτερα η ευκαιρία που προσφέρεται με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση για την επίτευξη αειφόρου και συνεπώς εδαφικά ισόρροπης ανάπτυξης της ΕΕ.
- Στα κεφάλαια που ακολουθούν παρουσιάζονται οι στόχοι και οι επιλογές πολιτικής που επιδιώκουν το σκοπό αυτό και που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη από όλες τις αρχές και τους κυβερνητικούς φορείς που συμμετέχουν στη χωρική ανάπτυξη. Προσφέρεται έτσι, η δυνατότητα στις τομεακές πολιτικές σε κοινοτικό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, που συνεπάγονται επιπτώσεις στο χώρο, να συμπεριλάβουν, ήδη σε αρχικό στάδιο, παράλληλα με την υλοποίηση των στόχων τους, και βασικές απόψεις χωρικής ανάπτυξης για τα εδάφη της ΕΕ. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις τρεις βασικές κατευθύνσεις πολιτικής στο χώρο που ακολουθούν :
 - Ανάπτυξη ενός πολυκεντρικού και πιο εξισορροπημένου αστικού συστήματος και ενίσχυση της εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικών και

αγροτικών περιοχών. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπερνικηθεί ο δυισμός μεταξύ πόλης και υπαίθρου που δεν αντιστοιχεί στα σημερινά δεδομένα.

- Προώθηση ολοκληρωμένων αντιλήψεων για τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, οι οποίες στηρίζουν την πολυκεντρική ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου και αποτελούν σημαντική προϋπόθεση, ώστε να μπορέσουν οι πόλεις και περιφέρειες της Ευρώπης να ενσωματωθούν ενεργά στην ΟΝΕ. Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντική η σταδιακή διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση. Φια το σκοπό αυτό θα πρέπει να εξευρεθούν κατάλληλες λύσεις προσαρμοσμένες σε περιφερειακό επίπεδο.
 - Ανάπτυξη και προστασία μέσω συνετής διαχείρισης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο στόχος αυτός συμβάλλει τόσο στη διατήρηση όσο και στην περαιτέρω ανάπτυξη της περιφερειακής ταυτότητας καθώς και στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας των περιφερειών και των πόλεων της ΕΕ στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.
- Για κάθε μια από τις τρεις βασικές κατευθύνσεις πολιτικής χωρικής ανάπτυξης διατυπώνονται ειδικοί στόχοι και επιλογές πολιτικής. Αυτοί οι στόχοι και οι επιλογές πολιτικής δεν ισχύουν στον ίδιο βαθμό σε όλες τις περιοχές της ΕΕ και η υλοποίηση τους θα πρέπει να επιδιώκεται διαφοροποιημένα χωρικά, ανάλογα με την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κατάσταση που επικρατεί στην κάθε περιοχή, με σκοπό την ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη.

4.2 Πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη και μια νέα σχέση πόλης – υπαίθρου

4.2.1 Πολυκεντρική και ισόρροπη χωρική πολιτική ανάπτυξη στην ΕΕ

- Με τις παλαιότερες διευρύνσεις και με την προοπτική μελλοντικών, η ΕΕ χαρακτηρίζεται, σήμερα, από ένα μέγεθος και μια πολυμορφία, που απαιτεί μια στρατηγική χωρικής ανάπτυξης. Για τη διασφάλιση μιας περιφερειακά ισόρροπης ανάπτυξης στην ΕΕ, ακόμη και κατά την πλήρη ολοκλήρωση της στην παγκόσμια οικονομία, θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα σχέδιο πολυκεντρικής ανάπτυξης. Ένας τέτοιος αναπτυξιακός στόχος θα βοηθήσει ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω υπερβολική οικονομική και δημογραφική συγκέντρωση στην περιοχή του πυρήνα της ΕΕ. Το οικονομικό δυναμικό όλων των περιφερειών της ΕΕ μπορεί να αξιοποιηθεί μόνο μέσω της περαιτέρω ανάπτυξης μιας πιο πολυκεντρικής ευρωπαϊκής οικιστικής διάρθρωσης της Ευρώπης. Η περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ σε παγκόσμια κλίμακα απαιτεί, εκτός των άλλων, ισχυρότερη σύνδεση των περιφερειών της Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία. Στη διαδικασία αυτή ο παραθαλάσσιος χαρακτήρας της ΕΕ παρέχει ευνοϊκά πλεονεκτήματα για την επιλογή της ως τόπου εγκατάστασης. Η δημιουργία και η επέκταση περισσότερων δυναμικών ζωνών παγκόσμιας οικονομικής

ολοκλήρωσης παρέχει ένα σημαντικό εργαλείο για την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης και την δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην ΕΕ, ιδίως στις περιφέρειες που σήμερα θεωρούνται διαρθρωτικά ασθενείς.

- Σήμερα υπάρχει μία μόνο εξέχουσα ευρύτερη γεωγραφική ζώνη παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης, η περιοχή του πυρήνα της ΕΕ, που οριοθετείται από τις μητροπόλεις Λονδίνο, Παρίσι, Μιλάνο, Μόναχο και Αμβούργο. Η ζώνη αυτή προσφέρει ισχυρές παγκόσμιες οικονομικές λειτουργίες και υπηρεσίες, οι οποίες εξασφαλίζουν υψηλό επίπεδο εισοδήματος και ανεπτυγμένη υποδομή. Εκτός από την περιοχή αυτή, υπάρχουν ορισμένες απομονωμένες νησίδες με σημαντική ανάπτυξη, των οποίων, όμως, η οικονομική ισχύς δεν επαρκεί ακόμη για να μεταβάλει σημαντικά την ισχύουσα μη ισόρροπη χωρική ανάπτυξη σύμφωνα με τους βασικούς στόχους του ΣΑΚΧ. Στο σημείο αυτό, η οικονομική και γεωγραφική κατάσταση της ΕΕ διαφέρει, για παράδειγμα, από την αντίστοιχη των ΗΠΑ, όπου υπάρχουν διάφορες εξέχουσες σε παγκόσμια κλίμακα ζώνες οικονομικής ολοκλήρωσης.

63

- Οι υφιστάμενες χωρικές τάσεις στην ΕΕ αποκαλύπτουν μια περαιτέρω συγκέντρωση δραστηριοτήτων, κυρίως παγκόσμιων λειτουργιών υψηλής ποιότητας στην περιοχή του πυρήνα της ΕΕ και, εκτός από αυτή, σε λίγες μόνο μητροπόλεις. Ακόμη και η επικείμενη διεύρυνση της ΕΕ θα οδηγήσει σε περαιτέρω συγκέντρωση της χωρικής ανάπτυξης σε μία και μόνο, παγκοσμίως εξέχουσα, δυναμική ζώνη ολοκλήρωσης, καθώς δεν φαίνεται ότι είναι σε θέση να οδηγήσει σε μείωση των ανισοτήτων μεταξύ του κεντρικού τμήματος της Ένωσης και μιας ολοκληρωμένης περιφέρειας. Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητη μια νέα στρατηγική χωρικής ανάπτυξης.
- Τα σχετικά με τη χωρική ανάπτυξη μέτρα πολιτικής που λαμβάνονταν μέχρι το 2000 συνίσταντο, κυρίως, στη βελτίωση των δεσμών μεταξύ της περιφέρειας και της κεντρικής περιοχής του πυρήνα μέσω έργων υποδομής. Ωστόσο, σήμερα, απαιτείται μια πολιτική που θα προσφέρει νέες προοπτικές στις περιφερειακές περιοχές μέσω μιας πιο πολυκεντρικής διαμόρφωσης του χώρου της ΕΕ. Η δημιουργία πολλών δυναμικών ζωνών παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης, ορθά κατανομημένων στο σύνολο του εδάφους της ΕΕ, οι οποίες θα αποτελούνται από ένα δίκτυο μητροπολιτικών

περιφερειών με δυνατότητα εύκολης διεθνούς πρόσβασης και συνδεδεμένων με τις πόλεις και τις αγροτικές περιοχές διαφόρων μεγεθών που τις περιβάλλουν, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην βελτίωση της χωρικής ισορροπίας στην Ευρώπη. Επίσης, θα πρέπει στο μέλλον να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στη δυνατότητα παροχής παγκόσμιων και υψηλής ποιότητας υπηρεσιών από τις μητροπολιτικές περιφέρειες και τις μεγάλες πόλεις εκτός της κεντρικής περιοχής της ΕΕ.

- Ένα σχέδιο χωρικής ανάπτυξης, που αυτοπεριορίζεται σε μια πολυκεντρική ανάπτυξη μητροπολιτικών περιφερειών, δεν συμβαδίζει με την παράδοση διατήρησης της αστικής και αγροτικής πολυμορφίας της ΕΕ. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να επιδιώκεται ως στόχος μια αποκεντρωμένη οικιστική διάρθρωση στο πλαίσιο μιας διαβαθμισμένης ιεραρχίας των πόλεων, που επεκτείνεται στο σύνολο του χώρου της ΕΕ. Η κατάσταση αυτή αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για την ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των δήμων, κοινοτήτων και περιφερειών και θα πρέπει να επεκταθεί, συνιστώντας ένα πραγματικό πλεονέκτημα της ΕΕ ως τόπου εγκατάστασης επιχειρήσεων σε σχέση με άλλες μεγάλες περιοχές παγκοσμίου σημασίας.
- Οι αποφάσεις πολιτικής και οι επενδύσεις που έχουν χωρικές επιπτώσεις, θα πρέπει κατά συνέπεια να προσανατολίζονται προς ένα πολυκεντρικό πρότυπο ανάπτυξης. Αυτό ισχύει, επίσης, και για τη διάθεση των πόρων των

64

διαρθρωτικών ταμείων, ιδιαίτερα στις υφιστάμενες περιοχές των στόχων. Κατάλληλα μέτρα πολιτικής και ειδικότερα μέτρα για την εξασφάλιση υποδομών υψηλών αποδόσεων σε διεθνικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο θα πρέπει να στηρίζουν και να συμπληρώνουν την ανάπτυξη των εκάστοτε ζωνών οικονομικής ολοκλήρωσης.

- Προκειμένου να ενισχυθεί μια ισόρροπη οικιστική διάρθρωση σε όλη την περιφέρεια της ΕΕ, θα πρέπει να βρεθούν μέθοδοι και διαδικασίες, που θα δίνουν τη δυνατότητα στις πόλεις και στις περιφέρειες να αλληλοσυμπληρώνονται και να συνεργάζονται. Υπάρχουν ποικίλες δυνατότητες προς την κατεύθυνση αυτή, οι οποίες έχουν ήδη δοκιμαστεί εν μέρει. Πέραν των δικτύων πόλεων σε περιφερειακό επίπεδο, συμβάλλουν ειδικότερα προς την κατεύθυνση αυτή και τα δίκτυα πόλεων σε

διαπεριφερειακό, διεθνικό ή ακόμα και σε κοινοτικό επίπεδο. Ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται μια συγκεκριμένη περιοχή ή μια περιφέρεια αρχικά, διαφέρουν τόσο οι επιδιωκόμενοι στόχοι όσο και οι λύσεις.

- Η προώθηση της συμπληρωματικής μεταξύ των πόλεων και των περιφερειών συνεπάγεται, ταυτόχρονα, την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και την υπέρβαση των μειονεκτημάτων του οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ τους. Ωστόσο, η συμπληρωματικότητα δεν θα πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στον οικονομικό ανταγωνισμό και την οικονομία, αλλά θα πρέπει να επεκτείνεται και σε όλες τις αστικές λειτουργίες, όπως για παράδειγμα ο πολιτισμός, η εκπαίδευση και οι γνώσεις, καθώς και η κοινωνική υποδομή. Θα πρέπει να ασκείται μια πολιτική η οποία, θα προωθεί την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των πόλεων, με βάση τα κοινά συμφέροντα και τη συμβολή όλων των συμμετεχόντων. Συνεπώς, ο εθελοντικός χαρακτήρας της συνεργασίας και τα ίσα δικαιώματα των εταίρων αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την πολιτική αυτή.
- Οι πόλεις αναπτύσσουν ποικίλες και ολοένα εντονότερες λειτουργικές αλληλεξαρτήσεις με την ύπαιθρο που τις περιβάλλει. Οι αλληλεξαρτήσεις αυτές, που εκτείνονται πέραν των διοικητικών ορίων απαιτούν εθελοντικές συνεργασίες μεταξύ των κοινοτήτων, ώστε να ενισχυθεί η περιφέρεια στο σύνολο της σε ότι αφορά τον ανταγωνισμό. Όλοι οι συμμετέχοντες εταίροι, επωφελούνται από τη διαδικασία αυτή. Οι τοπικές συγκοινωνίες, η διαχείριση των αποβλήτων και ο προσδιορισμός κοινών περιοχών οικιστικής ανάπτυξης και κοινών βιομηχανικών περιοχών συνιστούν

65

- πιθανούς τομείς συνεργασίας. Διασυνοριακά δίκτυα και διασυνοριακές συνεργασίες μεταξύ πόλεων μπορούν να αποτελέσουν ένα μέσο υπερπήδησης των μειονεκτημάτων ανάπτυξης στις παραμεθόριες περιοχές.
- Σημαντική είναι επίσης και η δημιουργία δικτύων στα οποία συμμετέχουν μικρότερες πόλεις σε λιγότερο πυκνοκατοικημένες, οικονομικά ασθενέστερες περιφέρειες. Στις περιοχές αυτές, η σύνδεση των δυναμικών που διαθέτουν συγκεκριμένα αστικά κέντρα, αποτελεί συνήθως τη μόνη δυνατότητα για τη δημιουργία βιώσιμων οικονομικών θεσμών και

επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών, που δεν θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σε καμία από τις πόλεις αυτές μεμονωμένα.

- Οι πόλεις που βρίσκονται σε σχετικά μεγάλη απόσταση μεταξύ τους θα πρέπει να συνεργάζονται μέσω δικτύων, ώστε να βρίσκονται λύσεις για κοινά προβλήματα μέσα από τα δίκτυα αυτά. Πέραν της απλής ανταλλαγής εμπειριών, θα πρέπει επίσης να επιδιώκονται κοινοί στόχοι και να υλοποιούνται κοινά έργα σε θέματα, όπως η διαχείριση της τοπικής κυκλοφορίας, η αντιμετώπιση ζητημάτων επιμέλειας των πόλεων, η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων, η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των ιστορικών κέντρων των πόλεων, καθώς και η ένταξη, πρόσφατα εγκαθιστάμενων μεταναστών στην κοινωνία της πόλης.
- Η συνεργασία μεταξύ πόλεων και περιφερειών, πέρα από τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, προσφέρει και μια σημαντική ευκαιρία για την ενίσχυση των πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με γειτονικές περιφέρειες στη Βόρεια, Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στη Μεσόγειο, και προωθεί τη συνεργασία σε στρατηγικής σημασίας έργα υποδομής και σε περιβαλλοντικά έργα.
- **Επιλογές Πολιτικής :**
 1. Ενίσχυση περισσότερων μεγαλύτερων ζωνών παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης στην ΕΕ, οι οποίες θα πρέπει να εξοπλιστούν με υψηλής ποιότητας παγκόσμιες λειτουργίες και υπηρεσίες και σύνδεση των ζωνών αυτών με τις περιφερειακές περιοχές, μέσω διεθνικών στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης.
 2. Ενίσχυση ενός πολυκεντρικού και πιο εξισορροπημένου συστήματος μητροπολιτικών περιφερειών, ομάδων πόλεων και δικτύων πόλεων μέσω στενότερης συνεργασίας μεταξύ της διαρθρωτικής πολιτικής και της πολιτικής για τα ευρωπαϊκά δίκτυα, καθώς και μέσω της βελτίωσης των

3. συνδέσμων μεταξύ διεθνών/εθνικών και περιφερειακών/τοπικών δικτύων μεταφορών.
4. Προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης συστημάτων πόλεων στα επιμέρους κράτη μέλη, καθώς και στο πλαίσιο διεθνικής και διασυνοριακής συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της ενσωμάτωσης στα δίκτυα αυτά των αντίστοιχων αγροτικών περιοχών και των μικρών πόλεων που βρίσκονται σε αυτές.

5. Ενίσχυση της συνεργασίας σε συγκεκριμένα ειδικά θέματα στον τομέα της χωρικής ανάπτυξης σε διασυνοριακό και διεθνικό επίπεδο.
6. Προώθηση της συνεργασίας σε περιφερειακό , διασυνοριακό και διεθνικό επίπεδο, με πόλεις στις χώρες της Βόρειας, Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και της Μεσογείου, και ενίσχυση των συνδέσεων Βορρά-Νότου, στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, και των συνδέσεων Δύσης-Ανατολής στη Βόρεια Ευρώπη.

4.2.2 Δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές πόλεις και περιφέρειες με υψηλές πυκνότητες

- Οι περιφέρειες της ΕΕ θα μπορούν τότε μόνο να είναι ανταγωνιστικές και , κατά συνέπεια, να συμβάλλουν στη μείωση της ανεργίας, όταν οι πόλεις, ιδίως αυτές που βρίσκονται εκτός των ζωνών παγκόσμιας ολοκλήρωσης και των μητροπολιτικών περιφερειών, διαθέτουν επαρκή οικονομικό δυναμισμό. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται ειδικότερα οι λεγόμενες « πόλεις – πύλες », οι οποίες παρέχουν πρόσβαση στην ΕΕ (μεγάλα λιμάνια, διηπειρωτικά αεροδρόμια, πόλεις που φιλοξενούν εμπορικές και άλλες εκθέσεις, πολιτιστικά κέντρα), καθώς και μικρότερες πόλεις, που αποτελούν δυναμικά περιφερειακά κέντρα τα οποία συμβάλλουν στην αναζωογόνηση περιοχών της υπαίθρου που παρακμάζουν. Στις « πόλεις – πύλες » συμπεριλαμβάνονται επίσης, και οι μητροπολιτικές περιοχές, που βρίσκονται στην περίμετρο, και οι οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν τα ειδικά πλεονεκτήματα που τις διακρίνουν, όπως το χαμηλό κόστος εργασίας ή τους ειδικούς δεσμούς τους με οικονομικά κέντρα εκτός της Ευρώπης ή με γειτονικά κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ.
- Πολλές από τις λιγότερο ελκυστικές πόλεις της ΕΕ διαθέτουν μια σχετικά στενή οικονομική βάση, όπου κυριαρχεί ένας μεμονωμένος οικονομικός τομέας, του οποίου η παρακμή επιδρά αρνητικά στο σύνολο της οικονομίας της περιφέρειας. Η ανταγωνιστικότητα των πόλεων αυτών εξαρτάται συνεπώς από την άσκηση μιας πολιτικής διαφοροποίησης της οικονομικής τους βάσης. Και οι μελλοντικές προοπτικές των γειτονικών αγροτικών

67

περιοχών της υπαίθρου, που περιβάλλει τις πόλεις αυτές, στηρίζονται, επίσης, στην ανταγωνιστικότητα των πόλεων. Η υλική και κοινωνική ευημερία στις πόλεις αποτελεί, κατά συνέπεια, έναν σημαντικό παράγοντα

για την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική ανάπτυξη. Οι πολιτικές ανάπτυξης για την επίτευξη των στόχων αυτών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις τοπικές συνθήκες. Οι ακόλουθες πέντε πτυχές έχουν ιδιαίτερη σημασία για την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων :

- Έλεγχος της φυσικής επέκτασης των πόλεων
 - Μείξη λειτουργιών και κοινωνικών ομάδων (παράγοντας που ισχύει ιδίως για τις μεγάλες πόλεις, όπου ολοένα αυξανόμενα τμήματα του πληθυσμού απειλούνται με αποκλεισμό από την κοινωνία των πόλεων)
 - Συνετή διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος με γνώμονα την εξοικονόμηση πόρων (ιδίως νερό, ενέργεια και απόβλητα)
 - Καλύτερη πρόσβαση με μεταφορικά μέσα που είναι αποτελεσματικά και ταυτόχρονα φιλικά προς το περιβάλλον
 - Προστασία και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
-
- Η αειφόρος ανάπτυξη των πόλεων προσφέρει πολλές ευκαιρίες, ώστε να σκεφτόμαστε παγκόσμια και να ενεργούμε τοπικά. Στις διασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο και στην Κωνσταντινούπολη διατυπώθηκαν μέτρα παγκοσμίου ισχύος, τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το θέμα αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη από τις κοινοτικές πολιτικές και από όλα τα κράτη μέλη. Οι επιλογές πολιτικής που παρουσιάζονται εδώ και οι οποίες συνδέονται με την Ατζέντα 21 και με την Ατζέντα Habitat, μπορούν να εφαρμόζονται καλύτερα, όταν ασκείται σε πολλούς τομείς στρατηγική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης.
 - Οι στρατηγικές και τα μέσα που συμβάλλουν στην επίτευξη της αειφόρου αστικής ανάπτυξης εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές συνθήκες αφετηρίας που επικρατούν στις πόλεις και τα κράτη μέλη. Η ανταλλαγή ορθών πρακτικών σε θέματα αειφόρου αστικής πολιτικής, η οποία έχει ξεκινήσει μεταξύ των κρατών μελών, προσφέρει ενδιαφέροντα σημεία προσέγγισης για την εφαρμογή των επιλογών πολιτικής του ΣΑΚΧ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο

δράσης της ΕΕ, παρουσίασε επίσης στόχους πολιτικής και πρότεινε μέτρα για τις αστικές περιοχές, που συμβαδίζουν με τους στόχους πολιτικής για αστική ανάπτυξη του ΣΑΚΧ.

- Τα κράτη μέλη καθώς και οι τοπικές και περιφερειακές αρχές θα πρέπει να ακολουθήσουν την ιδέα της «συμπαγούς πόλης» (της πόλης σύντομων διαδρομών), προκειμένου να υπάρχει καλύτερη δυνατότητα ελέγχου περαιτέρω επέκτασης των πόλεων. Στον προβληματισμό αυτό συμπεριλαμβάνεται και η ελαχιστοποίηση της επέκτασης στα προάστια και σε άλλες παραθαλάσσιες περιοχές στο πλαίσιο μιας προσεκτικά διατυπωμένης πολιτικής δημιουργίας ελκτικών τόπων εγκατάστασης επιχειρήσεων και μιας πολιτικής οικιστικής ανάπτυξης. Άλλωστε, ο περιορισμός της επέκτασης των πόλεων μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε ένα περιφερειακό πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να εντατικοποιηθεί η συνεργασία μεταξύ των πόλεων και των περιοχών υπαίθρου, που τις περιβάλλουν, και να πρέπει να βρεθούν νέοι τρόποι εξισορρόπησης των σχετικών συμφερόντων στη βάση της εταιρικής σχέσης.
- Το μέλλον των πόλεων στην ΕΕ εξαρτάται από την καταπολέμηση της αυξανόμενης φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και από τον περιορισμό της απώλειας της σημασίας ορισμένων αστικών λειτουργιών. Θα πρέπει να προωθηθεί η ανοικοδόμηση εγκαταλελειμμένων περιοχών, που έχουν υποβαθμιστεί και εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εκτάσεων, καθώς και η ισόρροπη προσφορά φθηνής στέγης υψηλής ποιότητας στις γειτονιές. Η μείξη των λειτουργιών θα πρέπει να προσφέρει σε όλους τους πολίτες επαρκή δυνατότητα πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, στη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη και σε ελεύθερους χώρους αναψυχής. Η πολιτική αυτή συνεπάγεται την προστασία και την ανάπτυξη των μικρών κήπων που βρίσκονται στις παρυφές ορισμένων πόλεων και του αστικού πρασίνου, καθώς οι εκτάσεις αυτές καλύπτουν εκτός από οικολογικές και σημαντικές κοινωνικές λειτουργίες.
- Η διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος κατά τρόπο έξυπνο, που περιορίζει, ταυτόχρονα, και τη σπατάλη των πόρων, έχει μεγάλη σημασία. Θα πρέπει να εφαρμοστεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα στηρίζεται σε κλειστούς κύκλους για τους φυσικούς πόρους, την ενέργεια και τα απόβλητα προκειμένου να περιοριστεί η επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Μέσω της προσέγγισης αυτής, θα μπορούσε να περιοριστεί τόσο η παραγωγή των αποβλήτων όσο και η κατανάλωση φυσικών πόρων (ιδίως

69

στην περίπτωση μη ανανεώσιμων πόρων ή πόρων που ανανεώνονται με βραδύ ρυθμό). Επίσης θα μπορούσε να περιοριστεί και η ρύπανση του αέρα, του εδάφους και των υδάτων. Η επέκταση των περιοχών πρασίνου στις πόλεις, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η χρήση κοινών ενεργειακών συστημάτων στα νοικοκυριά και στη βιομηχανία αποτελούν παραδείγματα μέτρων που ανήκουν σε μια συνετή περιβαλλοντική πολιτική.

- Η δυνατότητα πρόσβασης στις πόλεις επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα ζωής, το περιβάλλον και την οικονομική ισχύ. Η προσβασιμότητα θα πρέπει να προωθηθεί μέσω μιας πολιτικής τύπου εγκατάστασης, που να συμφωνεί με το σχεδιασμό χρήσεων γης και με το σχεδιασμό των μεταφορών. Ο στόχος εδώ θα πρέπει να συνίσταται στον περιορισμό της επέκτασης των πόλεων και στην πρόταση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης όσον αφορά το σχεδιασμό των μεταφορών. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να περιοριστεί η εξάρτηση από τα αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης και να προωθηθούν άλλα μέσα μεταφοράς όπως τα μέσα μαζικής μεταφοράς και το ποδήλατο.
- **Επιλογές Πολιτικής :**
 - Επέκταση του στρατηγικού ρόλου των μητροπολιτικών περιφερειών και των «πόλεων-πυλών», με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των περιοχών που βρίσκονται στην περιφέρεια της ΕΕ.
 - Βελτίωση της οικονομικής βάσης, του περιβάλλοντος και της υποδομής υπηρεσιών στις πόλεις, ιδίως σε περιφέρειες που είναι οικονομικά λιγότερο ευνοημένες, με σκοπό να αυξηθεί η ελκυστικότητα που ασκούν στις κινητές επενδύσεις.
 - Προώθηση της οικονομικής διαφοροποίησης στις πόλεις, που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από έναν και μοναδικό κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, και στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων στις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες.
 - Προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικής ανάπτυξης που στοχεύουν στην κοινωνική και λειτουργική πολυμορφία. Ιδιαίτερη

προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, στην απόδοση εγκαταλελειμμένων αστικών χώρων και περιοχών σε νέες χρήσεις και στην επαναχρησιμοποίηση περιοχών που είτε αργούν είτε υποαπασχολούνται.

- Προώθηση της συνετής διαχείρισης των αστικών οικοσυστημάτων.
- Προώθηση βελτιωμένης προσβασιμότητας σε πόλεις και μητροπολιτικές περιφέρειες, μέσω μιας κατάλληλης πολιτικής τύπου εγκατάστασης επιχειρήσεων, καθώς και μέσω επαρκούς σχεδιασμού

70

των χρήσεων γης που θα προωθήσουν τη μείξη των αστικών λειτουργιών και τη χρήση των δημοσίων συγκοινωνιών.

- Στήριξη αποτελεσματικών μεθόδων μείωσης της ανεξέλεγκτης αστικής επέκτασης, μείωση των υπερβολικών οικιστικών πιέσεων, ιδίως στις παραθαλάσσιες περιοχές.

3.2.3 Αυτοτελείς, διαφοροποιημένες και παραγωγικές περιοχές της υπαίθρου.

- Οι περιοχές της υπαίθρου στην ΕΕ χαρακτηρίζονται από πολυμορφία και αυτοτέλεια. Αποτελούν σύνθετους οικονομικούς, φυσικούς και πολιτιστικούς χώρους, σε συντομία «σύνθετους τόπους εγκατάστασης», οι οποίοι δεν μπορούν να χαρακτηριστούν με μονοδιάστατα κριτήρια, όπως η πυκνότητα του πληθυσμού, η γεωργία ή οι φυσικοί πόροι. Ορισμένες περιοχές της υπαίθρου κατάφεραν κιάλας να αφομοιώσουν επιτυχώς τις διαρθρωτικές αλλαγές. Αυτό οφείλεται, όχι μόνο σε γεωγραφικούς παράγοντες, όπως η ευνοϊκή τοποθεσία ή το χαμηλό επίπεδο των αμοιβών εργασίας, αλλά ολοένα και περισσότερο σε παράγοντες, όπως για παράδειγμα, η ποιότητα της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η ύπαρξη δικτύων και εταιρικών σχέσεων, ο δημοκρατικός χειρισμός της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και τέλος, αλλά εξίσου σημαντικό, η πρωτοβουλία και η ζέση των περιφερειακών και τοπικών πολιτικών και άλλων κοινωνικών φορέων. Η επιτυχία πολλών περιφερειών της υπαίθρου στην ΕΕ δείχνει ότι η ζωή και η παραγωγή στις περιοχές αυτές δεν αποτελούν καθαυτές εμπόδιο για τη δυναμική οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης. Άλλωστε, υπάρχουν περιφέρειες της υπαίθρου οι οποίες έχουν αναπτύξει μια σχετικά καλή ανταγωνιστική θέση στον αγροτικό τομέα ή στον τουρισμό.

- Ωστόσο, ορισμένες περιοχές της υπαίθρου δεν έχουν καταφέρει ακόμα να επιτύχουν διαρθρωτικές αλλαγές και αντιμετωπίζουν σημαντικά οικονομικά προβλήματα, τα οποία συχνά οφείλονται στην περιφερειακή γεωγραφική τους θέση. Πέραν του υψηλού ποσοστού θέσεων εργασίας αγροτικής φύσεως, οι διαρθρωτικές αδυναμίες των περιοχών αυτών μπορεί να οφείλονται και σε άλλες αιτίες, όπως η εξαιρετικά χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, η έλλειψη προσβασιμότητας, οι δυσμενείς κλιματικές συνθήκες, οι ελλείψεις στις υποδομές, τα διαρθρωτικά κενά στην ανάπτυξη, οι παρωχημένες βιομηχανικές διαρθρώσεις και συνθήκες γεωργικής παραγωγής. Μεγάλες προκλήσεις αντιμετωπίζουν οι περιοχές της υπαίθρου, που δέχονται νέες πιέσεις από την οικονομική και οικιστική ανάπτυξη των

71

γειτονικών μητροπόλεων και μεγαλύτερων πόλεων, καθώς και οι περιοχές της υπαίθρου που κινδυνεύουν από την παρακμή του τομέα της γεωργίας.

- Κατά το παρελθόν, οι περιφέρειες της υπαίθρου θεωρούνταν συνήθως, από τους φορείς χάραξης πολιτικής, ως ομοιογενείς περιοχές που αντιμετώπιζαν τα ίδια εμπόδια και είχαν τις ίδιες ευκαιρίες ανάπτυξης. Αυτός ο τρόπος θεώρησης των πραγμάτων δεν ανταποκρίνεται πλέον στην πραγματικότητα της ΕΕ. Τώρα, τα κοινά χαρακτηριστικά των αγροτικών περιοχών συνίστανται μόνο στη χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και στο υψηλότερο ποσοστό των γαιών που χρησιμοποιούνται για τη γεωργία. Ωστόσο, οι περιφέρειες της υπαίθρου διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους σε ότι αφορά τους τρόπους και τις προοπτικές ανάπτυξης. Η πολυμορφία της αγροτικής ανάπτυξης στην ΕΕ καθιστά σαφές ότι οι στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης θα πρέπει να εφαρμόζονται λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες, τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες που επικρατούν σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Νέα ώθηση μπορεί να αναμένεται από την επαναξιολόγηση της εταιρικής σχέσης μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να βασίζεται κατά κύριο λόγο στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση πόλης και υπαίθρου, ως λειτουργικών χωρικών μονάδων με ποικίλες σχέσεις και αλληλεξαρτήσεις. Μια έντονη διάκριση μεταξύ πόλης και υπαίθρου σε μια περιφέρεια παραγνωρίζει το γεγονός ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις,

μόνο οι περιφέρειες μπορούν να συγκροτήσουν αγορές εργασίας, πληροφόρησης και επικοινωνίας. Κατά συνέπεια, στις περισσότερες περιπτώσεις, η περιφέρεια αποτελεί «πρόσφορο» επίπεδο δράσης και εφαρμογής, καθώς και το κατάλληλο επίπεδο ανάλυσης πολλών θεμάτων χωρικής ανάπτυξης.

- Σε ένα πολυκεντρικό αστικό σύστημα, οι πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους και οι μεταξύ τους διασυνδέσεις αποτελούν, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου, σημαντικούς πθρήνες αποκρυστάλλωσης του πλέγματος χωρικών σχέσεων. Στις αγροτικές προβληματικές περιοχές, μόνον αυτές οι πόλεις είναι σε θέση να προσφέρουν υποδομή και υπηρεσίες για οικονομικές δραστηριότητες στη συγκεκριμένη περιφέρεια και να διευκολύνουν την πρόσβαση σε μεγαλύτερες αγορές εργασίας. Συνεπώς, οι πόλεις «της υπαίθρου» χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής στο πλαίσιο της διατύπωσης ολοκληρωμένων στρατηγικών αγροτικής ανάπτυξης.

- Ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης, οι περιοχές της υπαίθρου υπόκεινται σήμερα σε ποικίλες αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Στις επιπτώσεις αυτές περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι ισχυρές οικιστικές πιέσεις σε αδόμητες περιοχές που βρίσκονται κοντά στις πόλεις, η αύξηση των περιοχών πρώτης και δεύτερης κατοικίας, οι αρνητικές επιπτώσεις των νέων δραστηριοτήτων αναψυχής και η ρύπανση του εδάφους, του αέρα και των υδάτων μέσω της επεξεργασίας και της εναπόθεσης αποβλήτων κλπ. Περιοχές με ελκυστικά τοπία, όπως οι ορεινές και οι παραθαλάσσιες περιοχές, απειλούνται από τον μαζικό τουρισμό. Η εντατική γεωργία μπορεί επίσης να οδηγήσει σε επιβάρυνση του εδάφους και καταστροφή των πολιτιστικών τοπίων. Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο μέσω πρόσφορου περιφερειακού σχεδιασμού των χρήσεων γης και των αντίστοιχων μέτρων περιβαλλοντικής και αγροτικής πολιτικής, όπως, για παράδειγμα, μέτρα για την απκατάσταση της βιοποικιλότητας, τη μείωση της μόλυνσης του εδάφους και την εντατικοποίηση και διαφοροποίηση των γεωγικών πρακτικών.

- Η γεωργία, ακόμη και σε περιοχές που δεν διαθέτουν ευνοϊκές διαρθρώσεις παραγωγής, θα πρέπει να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού. Ευκαιρίες προκύπτουν από την ανάπτυξη γεωγικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, την εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών εμπορίας αυτών των προϊόντων και την επαναανακάλυψη της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας, δηλαδή των ποικίλων πηγών εσόδων για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (π.χ. δικοπές σε αγροκτήματα, ανεμογεννήτριες). Η αποδοχή της κοινωνικά αναγνωρισμένης αξίας της διατήρησης του περιβάλλοντος και των πολιτιστικών τοπίων αυξάνεται και παρέχει ποικίλες ευκαιρίες απασχόλησης στη γεωργία. Η κατάλληλη παροχή ευκαιριών για εκπαίδευση και περαιτέρω κατάρτιση μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών εισοδήματος πέραν της γεωργίας.
- Οι διαρθρωτικά αδύναμες περιοχές της ΕΕ απαιτούν, κατά συνέπεια, ιδιαίτερη προσοχή. Σε όλες τις περιοχές αυτού του τύπου θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας προκειμένου να αποφευχθεί η εξάρτηση από μονόπλευρες διαρθρώσεις και να δημιουργηθούν ευκαιρίες απασχόλησης προσανατολισμένες στο μέλλον. Οι μικρές και μεσαίου μεγέθους πόλεις στις περιφέρειες αυτές μπορούν να αποτελέσουν συνδυαστικά σημεία για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη βιομηχανία, με την παροχή υπηρεσιών, με την έρευνα και

73

την τεχνολογία, τον τουρισμό και την αναψυχή. Η διαδικασία της εσωτερικής διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας οδηγεί στην δημιουργία δεσμών που εκτείνονται έξω από την περιφέρεια, στη δημιουργία δικτύων, την πραγματοποίηση συνδέσεων με νέες αγορές και άλλες παραγωγικές μονάδες και στην πληροφορία και στη γνώση.

- Οι περιοχές υπαίθρου της ΕΕ διαθέτουν ένα σημαντικό δυναμικό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως, ηλιακή ενέργεια, αιολική ενέργεια, υδροηλεκτρική ενέργεια, παλιρροϊκή ενέργεια, ενέργεια από βιομάζα, ακόμα και από αστικά απόβλητα κοντά σε μεγάλες πόλεις (παραγωγή μεθανίου). Τα στοιχεία αυτά διαγράφουν ενδιαφέρουσες προοπτικές για οικονομική διαφοροποίηση και παραγωγή ενέργειας φιλικής προς το

περιβάλλον. Το δυναμιο αυτό θα πρέπει να ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση της αποδοτικής χρήσης των πόρων. Ένα ακόμη βήμα θα μπορούσε να αποτελέσει η διοχέτευση της πλεονάζουσας ενέργειας στα μεγαλύτερα ενεργειακά δίκτυα.

- Το κλειδί για την αιφόρο και με προοπτική στο μέλλον ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών συνίσταται στην ανάπτυξη μιας αυθυπόστατης προσέγγισης, στην ανακάλυψη του ενδογενούς δυναμικού και στην ανταλλαγή εμπειριών με άλλες περιφέρειες και όχι στην αντιγραφή αναπτυξιακών σχεδίων άλλων περιοχών της ΕΕ. Οι στρατηγικές πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνουν, επίσης, υπόψη αυτή την πολυμορφία, καθώς και τις ποικίλες ευκαιρίες, αλλά και εμπόδια της ανάπτυξης. Θα πρέπει, σε ότι αφορά τις αγροτικές περιοχές, να προσφέρουν τα μέσα που θα επιτρέψουν στους περιφερειακούς και τοπικούς φορείς να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα τους με τη μεγαλύτερη δυνατή ευελιξία.

- **Επιλογές Πολιτικής :**

1. Προώθηση διαφοροποιημένων αναπτυξιακών στρατηγικών που, προσαρμοσμένες στο εκάστοτε αναπτυξιακό δυναμικό των περιοχών της υπαίθρου, θα καθιστούν δυνατή την επίτευξη της ενδογενούς ανάπτυξης (συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πολυλειτουργικότητας στη γεωργία). Στήριξη των περιοχών της υπαίθρου στους τομείς της εκπαίδευσης, της συνεχιζόμενης κατάρτισης, καθώς και στη δημιουργία θέσεων εργασίας εκτός του γεωργικού τομέα.
2. Ενδυνάμωση των πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους στις περιοχές της υπαίθρου, ως σημείων αποκρυστάλλωσης της περιφερειακής ανάπτυξης και προώθηση της δικτύωσης τους.

3. Διασφάλιση της αιφόρου γεωργίας, εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων και διαφοροποίηση της γεωργικής χρήσης των γαιών.
4. Προώθηση και στήριξη της συνεργασίας και της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ περιοχών της υπαίθρου.
5. Χρήση του δυναμικού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις αστικές και στις περιοχές της υπαίθρου λαμβανομένων υπόψη των τοπικών και περιφερειακών συνθηκών, ιδίως της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

6. Αξιοποίηση του δυναμικού ανάπτυξης του φιλικού προς το περιβάλλον τουρισμού.

3.2.4 Εταιρική Σχέση Πόλης και Υπαίθρου

- Πολλά τοπικά προβλήματα δεν μπορούν να επιλυθούν σήμερα παρά μόνο μέσω μιας ολοκληρωμένης θεώρησης πόλεων και υπαίθρου, καθώς αυτά εξακολουθούν να αποτελούν περιφερειακά προβλήματα. Η εταιρική σχέση στην πράξη εκφράζεται μέσω της συνεργασίας και του συντονισμού. Ωστόσο, για να εξελιχθεί η συνεργασία σε μια μακροπρόθεσμη επιτυχή εταιρική σχέση, θα πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις όπως :
 - ισότητα και ανεξαρτησία των εταίρων
 - εθελοντική συμμετοχή στην εταιρική σχέση
 - συνεκτίμηση των διαφορετικών διοικητικών συνθηκών
 - κοινή ευθύνη και κοινά οφέλη
- Οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου έχουν πολλές χωρικές διαστάσεις, την περιφερειακή, την υπερπεριφερειακή, τη διαπεριφερειακή και τη διεθνική διάσταση. Η περιφερειακή θεώρηση συμπεριλαμβάνει την εταιρική σχέση μεταξύ των πόλεων κάθε μεγέθους και της γειτονικής τους υπαίθρου. Ακριβώς σε αυτή τη διάσταση, οι πόλεις και η ύπαιθρος θα πρέπει να εφαρμόζουν μια κοινή ολοκληρωμένη προσέγγιση, εφόσον αποτελούν μια περιφέρεια και είναι από κοινού υπεύθυνες για την περαιτέρω ανάπτυξη της. Οι πόλεις στις περιφέρειες της υπαίθρου επιτελούν, επίσης, μια σημαντική λειτουργία ως μηχανισμοί ώθησης της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης. Στις αραιοκατοικημένες περιοχές της υπαίθρου μόνο οι πόλεις μπορούν να προσφέρουν συγκεκριμένα πρότυπα υποδομής και υπηρεσιών και να προσελκύουν οικονομικές

δραστηριότητες. Στις περιοχές αυτές οι πόλεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη διατήρηση της οικιστικής διάρθρωσης και του πολιτιστικού τοπίου.

- Η υπερπεριφερειακή προοπτική αναφέρεται σε ένα διαχωρισμό λειτουργιών, σε εκτεταμένα χωρικά σύνολα μεταξύ αστικών και μητροπολιτικών περιφερειών από τη μια πλευρά και περιοχών της υπαίθρου από την άλλη. Κατ' αρχήν, μια προσέγγιση βασιζόμενη στην εταιρική σχέση, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στοχεύει επίσης και στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των διάφορων συμφερόντων, όπου λαμβάνονται υπόψη τόσο οι οικονομικές όσο και οι περιβαλλοντικές, καθώς και οι κοινωνικές πτυχές των συμφερόντων αυτών.
- Στην περίπτωση της διαπεριφερειακής και της διεθνικής διάστασης, αυτό που κυριαρχεί είναι η ανταλλαγή εμπειριών και η «αμοιβαία εκμάθηση». Εδώ, ο στόχος δεν συνίσταται στο να εξισορροπηθούν, μέσω της εταιρικής σχέσης συμφέροντα, αλλά να αξιολογηθούν και να μεταδοθούν οι εμπειρίες που έχουν αποκτηθεί στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου σε συγκεκριμένα έργα ή πρωτοβουλίες.
- Η εταιρική σχέση συνεπάγεται για όσους συμμετέχουν ισοδύναμες προσφορές, όπως, για παράδειγμα, διασφάλιση δαπανηρών και υψηλής ποιότητας εγκαταστάσεων υποδομής ή διάθεση εκτάσεων για την υδροδότηση του αστικού πληθυσμού. Οι νέες μορφές εταιρικής σχέσης παρέχουν τη δυνατότητα εκ νέου αξιολόγησης της ανταλλαγής υπηρεσιών μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου στο πνεύμα μιας αειφόρου χωρικής ανάπτυξης. Στόχος της διαδικασίας αυτής αποτελεί η δημιουργία μιας περιφερειακής «δεξαμενής υπηρεσιών» που θα επιτρέπει την αλληλοπροσφορά υπηρεσιών σε επίπεδο δήμων.
- Πέραν της εταιρικής σχέσης μεταξύ των περιφερειακών χωρικών διοικητικών αρχών, τα δίκτυα, που στηρίζονται στη σύναψη εταιρικών σχέσεων μεταξύ επιχειρήσεων των πόλεων και της υπαίθρου, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή οικονομία. Έτσι, μπορούν να αξιοποιηθούν δυνητικές συνέργειες και να κινητοποιηθούν διαδικασίες μάθησης με σκοπό την παροχή γνώσεων και πληροφοριών σε επιχειρήσεις που γειτνιάζουν.

Επιλογές Πολιτικής :

1. Διατήρηση ενός βασικού επιπέδου παροχής υπηρεσιών και δημόσιων συγκοινωνιών σε πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους στις περιοχές της υπαίθρου, ιδίως σε αυτές που παρουσιάζουν παρακμή.
2. Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου με στόχο την ενίσχυση των λειτουργικών περιφερειών.
3. Ενσωμάτωση της υπαίθρου, που περιβάλλει μεγάλες πόλεις, στις στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης των αστικών περιφερειών, με στόχο τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό των χρήσεων γης, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές που περιβάλλουν τα αστικά κέντρα.
4. Προώθηση και στήριξη της εταιρικής συνεργασίας μεταξύ πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο μέσω κοινών έργων καθώς και μέσω της ανταλλαγής εμπειριών.
5. Προώθηση της δημιουργίας δικτύων εταιρειών μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων των πόλεων και της υπαίθρου.

4.3 Ισότητα πρόσβασης σε υποδομές και γνώση

4.3.1 Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση με στόχο τις βελτιωμένες συνδέσεις μεταφορών και την πρόσβαση στην γνώση

- Τα αστικά κέντρα και οι μητροπόλεις θα πρέπει να συνδέονται αποτελεσματικά με την παγκόσμια οικονομία, μεταξύ τους, καθώς και με την ενδοχώρα τους. Ένα σύστημα μεταφορών, που λειτουργεί αποτελεσματικά,

και μια επαρκής πρόσβαση σε τηλεπικοινωνίες αποτελούν, επιπρόσθετα, βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικής κατάστασης των περιφερειακών και των λιγότερο ευνοούμενων περιφερειών και κατά συνέπεια, για την κοινωνική και οικονομική συνοχή της ΕΕ. Οι δυνατότητες που προσφέρονται στους τομείς των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη προώθηση της πολύκεντρης ανάπτυξης. Αποτελεσματικά συστήματα και υπηρεσίες μεταφορών και

77

- τηλεπικοινωνιών διαδραματίζουν κύριο ρόλο στην ενίσχυση της οικονομικής ακτινοβολίας των διαφόρων μητροπόλεων και περιφερειακών κέντρων.
- Η κινητικότητα των ατόμων, των αγαθών και των πληροφοριών στην ΕΕ χαρακτηρίζεται από τάσεις συγκέντρωσης και πόλωσης. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στις αγορές μεταφορών και τηλεπικοινωνιών μπορεί να επιτείνει την εξέλιξη αυτή. Η πολιτική θα πρέπει να μεριμνά, ώστε όλες οι περιφέρειες, ακόμα και οι νησιωτικές και αυτές που βρίσκονται στην περίμετρο, να διαθέτουν επαρκή πρόσβαση στις υποδομές με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής και, κατά συνέπεια, της χωρικής συνοχής στην ευρύτερη κοινότητα. Επίσης, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι ο υποδομές υψηλής ποιότητας, για παράδειγμα οι σιδηροδρομικές γραμμές μεγάλης ταχύτητας και οι αυτοκινητόδρομοι μεγάλης δυναμικότητας, δεν θα έχουν ως αποτέλεσμα την αφαίρεση πόρων από τις διαρθρωτικά ασθενέστερες και απομακρυσμένες περιφέρειες («φαινόμενο άντλησης»), και ούτε θα διασχίζουνμόνοτις περιοχές αυτές δίχως να τις εξυπηρετούν («φαινόμενο σήραγγας»). Η πολιτικής χωρικής ανάπτυξης θα πρέπει, επομένως, να συμβάλλει, ώστε οι υποδομές μεταφορών υψηλής ποιότητας να συμπληρώνονται από δευτερεύοντα δίκτυα, μεταφέροντας έστιτις θετικές επιπτώσεις στις συγκεκριμένες περιφέρειες.
- Από την άλλη πλευρά, η συγκέντρωση υπηρεσιών μεταφορών, στην περιοχή που αποτελεί τον πυρήνα της ΕΕ και στους βεβαρημένους διαδρόμους του πυρήνα αυτού, οδηγεί στη μείωση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας του συστήματος σε επιμέρους τμήματα και αυξάνει σημαντικά την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Προκειμένου να περιοριστούν οι δυσλειτουργίες που επιφέρει η κυκλοφορία, έχει μεγάλη σημασία η εφαρμογή ολοκληρωμένων λύσεων συνδεδεμένων μεταφορών, που θα προωθούν τον αναπροσανατολισμό σε μέσα φιλικότερα προς το περιβάλλον, καθώς και μια

αποδοτικότερη χρήση των υφιστάμενων υποδομών. Μακροπρόθεσμα, αυτό προϋποθέτει βελτιωμένο και ακριβή συντονισμό μεταξύ φορέων μεταφορών. Οι ολοκληρωμένες στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τη διάσταση αυτή. Στο μέλλον, η εκπόνηση μελετών αποτίμησης των χωρικών επιπτώσεων θα πρέπει να αποτελεί βασική προϋπόθεση για όλα τα μεγάλα έργα μεταφορών.

- Η κατασκευή νέων υποδομών, όσο και αν είναι απαραίτητη για όλες τις περιφέρειες, δεν θα επαρκέσει για την επίλυση των προβλημάτων που αναφέρονται παραπάνω. Οι υποδομές μεταφορών και τηλεπικοινωνιών δεν

78

αποτελούν αυτές καθαυτές επαρκείς προϋποθέσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη. Απαιτούνται συνοδευτικά μέτρα σε άλλους τομείς πολιτικής, όπως, για παράδειγμα, η περιφερειακή διαρθρωτική πολιτική ή η προώθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης προκειμένου να βελτιωθούν μακροπρόθεσμα τα πλεονεκτήματα των περιφερειών βάσει των οποίων έλκονται επιχειρήσεις προς αυτές. Αυτό ισχύει ειδικά για τις διαρθρωτικά ασθενέστερες περιοχές.

4.3.2. Η πολύκεντρική ανάπτυξη : στόχος η βελτίωση της προσπελασιμότητας

- Η μελλοντική συμπλήρωση των διευρωπαϊκών δικτύων θα πρέπει να στηρίζεται σε ένα χωρικό πρότυπο πολυκεντρικής ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει, πρώτα απ' όλα, ότι θα πρέπει να διασφαλιστεί η ανάπτυξη των ζωνών οικονομικής ολοκλήρωσης, που είναι σημαντικές σε παγκόσμιο επίπεδο, και να διευκολυνθεί η πρόσδεση τους με την παγκόσμια οικονομία. Επιπλέον, μεγαλύτερη προσοχή θα πρέπει να αποδίδεται σε περιφέρειες με γεωγραφικά εμπόδια πρόσβασης, ειδικά στα νησιά και στις απομακρυσμένες περιοχές. Οι χωρικές διαφορές στην ΕΕ δεν μπορούν να περιοριστούν χωρίς

ριζική βελτίωση της υποδομής και των υπηρεσιών μεταφορών προς τις περιφέρειες και εντός των περιφερειών, όπου η έλλειψη πρόσβασης σε υποδομές μεταφορών και επικοινωνιών εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη. Η ριζική βελτίωση της υποδομής και της προσπελασιμότητας δεν περιορίζεται, όμως, μόνο στη συμπλήρωση των συνδέσεων που λείπουν από τα διευρωπαϊκά δίκτυα.

- Ο προσδιορισμός των προτεραιοτήτων δράσης για τη συμπλήρωση του δικτύου θα πρέπει να περιλαμβάνει συμπληρωματικά μέτρα για την ανάπτυξη διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών συνδέσεων. Η αποτελεσματικότητα και η πυκνότητα αυτών των δευτερευόντων δικτύων θα έχει αποφασιστική σημασία για την ολοκλήρωση των περιφερειακών και αστικών οικονομιών και για την ανταγωνιστικότητά τους. Ειδικότερα, τα δίκτυα αυτά συμβάλλουν στην ενίσχυση των πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους και της λειτουργίας τους ως καταλύτες εξελίξεων με επιπτώσεις σε ολόκληρη την περιφέρεια.
- Υπάρχει κίνδυνος οι επενδύσεις σε δευτερεύοντα δίκτυα και η ενσωμάτωση τους στα διευρωπαϊκά δίκτυα να πραγματοποιηθούν με καθυστέρηση, ή να μην καταστεί δυνατόν να πραγματοποιηθούν καθόλου, εάν αποδοθεί

79

προτεραιότητα στην ολοκλήρωση δικτύων υψηλότερης βαθμίδας. Προκειμένου να αποφευχθεί η σχετική χειροτέρευση της ποιότητας των υπηρεσιών στις περιοχές της ΕΕ, που δεν συνδέονται άμεσα με τα διευρωπαϊκά δίκτυα, η επέκταση των δευτερευόντων δικτύων δεν θα πρέπει να θεωρείται λιγότερο σημαντική. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνεται και ο εκσυγχρονισμός των περιφερειακών υπηρεσιών μεταφορών, όπου τα χρησιμοποιούμενα μέσα μεταφοράς θα πρέπει να προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες τοπικές και περιφερειακές συνθήκες (συμβατικό σιδηροδρομικό δίκτυο, λεωφορεία, περιφερειακά αεροδρόμια, κλπ). Κατά τα λοιπά, τα δευτερεύοντα δίκτυα μπορούν να συμβάλλουν στη σύνδεση των ροών κυκλοφορίας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα και να αποτελέσουν το κρίσιμο

δυναμικό για τις συνδέσεις μεγάλης χωρικής κλίμακας. Από την άποψη αυτή, η χρονική στιγμή σύνδεσης των δευτερευόντων δικτύων με τα διευρωπαϊκά δίκτυα δεν μπορεί παρά να έχει κρίσιμη σημασία για την ανάπτυξη τους.

- Πέραν της διάστασης σε επίπεδο ΕΕ, θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη και η διηπειρωτική διάσταση των δικτύων μεταφορών. Οι υφιστάμενες διαρθρώσεις διηπειρωτικής προσπελασιμότητας της ΕΕ χαρακτηρίζονται αφενός από περιφερειακές διαφορές, όσο αφορά τα πρότυπα των δικτύων και των κόμβων μεταφορών (λιμάνια, αεροδρόμια), και αφετέρου από την πολιτική των αεροπορικών και ναυπηγικών εταιριών, οι οποίες τείνουν να ευνοούν, συνήθως για οικονομικούς λόγους, ορισμένους διηπειρωτικούς κόμβους στην περιοχή που αποτελεί τον πυρήνα της ΕΕ. Κατά συνέπεια, η ενσωμάτωση των περιφερειών στα διηπειρωτικά δίκτυα δεν είναι μέχρι στιγμής ισόρροπη από χωρικής απόψεως. Ωστόσο, αυτό δεν οφείλεται μόνο στην άνιση κατανομή των κόμβων διηπειρωτικών μεταφορών, αλλά και στο διαφορετικό επίπεδο υπηρεσιών των διαφόρων κόμβων. Προκειμένου να επιτευχθεί εξισορροπημένη ανάπτυξη είναι, συνεπώς, σημαντικό να περιοριστούν οι ανισότητες όχι μόνο σε ότι αφορά τις υποδομές των μεταφορών, αλλά και σε ότι αφορά το επίπεδο των υπηρεσιών και το αντίστοιχο κόστος, διότι ο ιδιωτικός τομέας διαδραματίζει έναν ολοένα και αυξανόμενο ρόλο στις διηπειρωτικές μεταφορές στο πλαίσιο της διαδικασίας ανάπτυξης κόμβων και δικτύων με διαφορετικά επίπεδα υπηρεσιών.
- Η επίτευξη μιας ισορροπίας στις αερομεταφορές και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού μεγάλων θαλάσσιων λιμένων, που θα περιλαμβάνει περιφερειακά υποσυστήματα λιμένων, είναι συμφέρουσες για όλες τις

80

περιφέρειες. Ωφελούν τόσο τους κόμβους στην περιοχή του πυρήνα της ΕΕ, οι οποίοι την περίοδο αυτή υφίστανται τις συνέπειες αυξανόμενης υπερφόρτωσης, όσο και τις περιφερειακές περιοχές στις οποίες είναι αναγκαία η περαιτέρω προώθηση του οικονομικού δυναμικού τους.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι στην συγκεκριμένη περίπτωση η βασική προώθηση των συνδέσεων μεταξύ των διηπειρωτικών κόμβων και της ενδοχώρας τους μέσω σιδηροδρομικών μεταφορών και μεταφορών εσωτερικών υδάτων, ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη του στόχου ενός αιεφόρου συστήματος μεταφορών. Διευρωπαϊκά σχέδια χωρικής ανάπτυξης μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στην ανάπτυξη των δομών στα λιμάνια και στα αεροδρόμια σε συνδιασμό με την πολιτική μιας λειτουργικά αποτελεσματικής σύνδεσης όλων των περιφερειών της ΕΕ.

- Τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που προκαλούν η απόσπαση και η χαμηλή πλυθησµιακή πυκνότητα στις απομακρυσµένες περιφέρειες. Το σχετικά µικρό µέγεθος των αγορών στις αραιοκατοικηµένες περιοχές και το αντίστοιχα υψηλό κόστος επενδύσεων σε υποδοµή τηλεπικοινωνιών µπορεί, για τον λόγο αυτό, να οδηγήσει στην εφαρµογή χαµηλότερων τεχνικών σταθεροτύπων και στην επιβολή υψηλών τιµολογίων, που επιφέρουν ανταγωνιστικά µειονεκτήµατα. Σε πολλούς τοµείς (τηλεργασία, εκπαίδευση εξ αποστάσεως, τηλειατρική κλπ.) η παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε προσιτές τιµές αποτελεί καίριο αναπτυξιακό παράγοντα. Εντούτοις, η εφαρµογή σύγχρονων τεχνολογιών δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τη διαθεσιµότητα προηγµένης υποδοµής, εξοπλισµού ή υπηρεσιών, και από την τιµολόγηση τους κατά τρόπο που να τις καθιστά προσιτές, αλλά και από το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας. Συνεπώς, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έµφαση στη λήψη µέτρων για την τόνωση της ζήτησης, για την ανάπτυξη εξειδικευµένων γνώσεων που να συνδέονται µε εφαρµογές και για τη δηµιουργία συνείδησης µε σκοπό την πρόκληση επενδύσεων. Απαραίτητη προϋπόθεση για τα έργα υποδοµής τέτοιου τύπου θα πρέπει να είναι η έγκαιρη αποτίµηση των αναµενόµενων χωρικών επιπτώσεων και ο συντονισµός των κοινωτικών, εθνικών και περιφερειακών ή τοπικών µέτρων.

Επιλογές Πολιτικής :

1. Ενίσχυση των δευτερευόντων δικτύων μεταφορών και των συνδέσεων τους με τα ΔΕΔ, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης αποτελεσματικών περιφερειακών συστημάτων δημοσίων συγκοινωνιών.
2. Προώθηση μιας χωρικά περισσότερο εξισορροπημένης πρόσβασης στις διηπειρωτικές μεταφορές στην ΕΕ μέσω της πρόσφορης κατανομής των λιμένων και των αεροδρομίων (παγκόσμιες πύλες), της αναβάθμισης του επιπέδου υπηρεσιών που παρέχουν, και της βελτίωσης των «συνδέσεων με την ενδοχώρα» τους.
3. Βελτίωση των συνδέσεων μεταφορών στις απομακρυσμένες και εξαιρετικά απομακρυσμένες περιφέρειες, τόσο εντός της ΕΕ όσο και με γειτονικές τρίτες χώρες, λαμβανομένων υπόψη των εναέριων μεταφορών και της περαιτέρω ανάπτυξης των αντίστοιχων εγκαταστάσεων υποδομής.
4. Βελτίωση της χρήσης και της πρόσβασης σε εγκαταστάσεις τηλεπικοινωνιών και παροχή «καθολικών υπηρεσιών» με ανάλογη διαμόρφωση των τιμολογίων.
5. Βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των πολιτικών μεταφορών σε κοινοτικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.
6. Εισαγωγή της αποτίμησης χωρικών επιπτώσεων ως μέσου χωρικής αξιολόγησης μεγάλων έργων υποδομής (ιδίως στον τομέα των μεταφορών)

4.3.3. Αποτελεσματική και αειφόρος χρήση της υποδομής

- Η τρέχουσα αύξηση των μεταφορών επιβατών και αγαθών (ιδίως στις οδικές και εναέριες μεταφορές) έχει ολοένα αυξανόμενες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην αποτελεσματικότητα των συστημάτων μεταφορών. Προσπάθειες για την αποσυμφόρηση των

συστημάτων αυτών είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε αποτελέσματα, μέσω μιας κατάλληλης πολιτικής χωρικής ανάπτυξης, η οποία επηρεάζει την εγκατάσταση στο χώρο της οικονομίας και του πληθυσμού και, κατά συνέπεια, την κινητικότητα και την επιλογή τρόπων μεταφοράς. Η αποτελεσματικότερη χρήση της υφιστάμενης υποδομής μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενίσχυσης των συστημάτων μεταφορών, που είναι φιλικότερα προς το περιβάλλον, καθώς και μέσω της προώθησης αλυσίδων συνδεδεμένων μεταφορών. Ωστόσο, ο στόχος αυτός

82

θα πρέπει να επιτευχθεί χωρίς αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα τόσο της ΕΕ στο σύνολο της όσο και των τμημάτων της. Η ολοκλήρωση του σχεδιασμού των μεταφορών και των χρήσεων γης μπορεί να θεωρηθεί ότι θα οδηγήσει σε σημαντικά επιτυχή αποτελέσματα στις μεγάλες αστικές περιφέρειες, όπου η εξάρτηση του πληθυσμού από τη χρήση ιδιωτικών αυτοκινήτων μπορεί να μειωθεί σημαντικά. Απαιτείται, όμως και η εφαρμογή μιας πολιτικής, η οποία θα ευνοεί τη χρήση των δημόσιων συγκοινωνιών στις πόλεις και στην περιοχή που τις περιβάλλει άμεσα, καθώς και στις πυκνοκατοικημένες περιοχές.

- Στον πηρύνα της ΕΕ και σε άλλες πυκνοκατοικημένες περιοχές κατά μήκος των μεγάλων διαδρόμων καθώς και ορισμένων ακτών, η κυκλοφορία και ειδικότερα η οδική κυκλοφορία έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις, ώστε απαιτείται επείγοντως η εισαγωγή μέτρων για τη μείωση των δυσχερειών που προκαλούνται στην προσπελασιμότητα και για τον προορισμό των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Θα πρέπει, επομένως, να λαμβάνονται ολοένα περισσότερα μέτρα για την ενίσχυση των περιβαλλοντικά πιο αποδεκτών τρόπων μεταφοράς. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται για παράδειγμα, η θέσπιση διοδίων ή η εσωτερίκευση του εξωτερικού κόστους της οδικής κυκλοφορίας, σε συνδυασμό με μια αντίστοιχη πολιτική τύπου εγκατάστασης. Η εφαρμογή μέτρων θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις τοπικές συνθήκες. Ωστόσο, οι οδικές μεταφορές, τόσο επιβατών όσο και εμπορευμάτων, θα εξακολουθήσουν να είναι ιδιαίτερα σημαντικές, ιδίως για την ανάπτυξη των απομακρυσμένων ή αραιοκατοικημένων περιφερειών.

- Η ενίσχυση των τρόπων μεταφοράς, που είναι πιο φιλικό προς το περιβάλλον, απαιτεί μια υπερβατική θεώρηση των φορέων μεταφορών και μια συντονισμένη διαχείριση της υποδομής μεταφορών. Η αποτελεσματικότερη και περισσότερο βιώσιμη ρήση τους απαιτεί αυξημένη χρήση των σιδηροδρόμων και, όσον αφορά τις μεταφορές αγαθών, των πλωτών οδών. Παράλληλα με την αύξηση της αποτελεσματικότητας αυτών των δικτύων, απαιτείται επίσης και η ανάπτυξη ενός πρόσφορου συστήματος συνδεδεμένων μεταφορών, δηλαδή ενός συστήματος προσφοράς σημείων μετεπιβίβασης και μεταφόρτωσης, που να καλύπτει ολόκληρο το χώρο. Οι δυνατότητες των σιδηροδρομικών μεταφορών μπορούν να αξιοποιηθούν πλήρως μόνο μέσω του ολοκληρωμένου εκσυγχρονισμού τους. Αυτό ισχύει και σε ότι αφορά τη δημιουργία διαλειτουργικότητας μεταξύ των επιμερούς συστημάτων και σε ότι αφορά τη βελτίωση της οργάνωσης στήριξης των συγκεκριμένων συστημάτων. Σε

83

πιο πυκνοκατοικημένα χωρικά υποσύνολα της Ευρώπης, οι σιδηροδρομικές μεταφορές μεγάλης ταχύτητας μπορούν να υποκαταστήσουν τις εναέριες μεταφορές για μετακινήσεις που φθάνουν περίπου αποστάσεις 800 χλμ. Σε αραιοκατοικημένες και απομακρυσμένες περιφέρειες, ιδίως σε νησιωτικές περιοχές όπως η Κύπρος, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις περιφερειακές εναέριες μεταφορές, ακόμη και για μικρές αποστάσεις. Γενικά για τις λιγότερο ευνοούμενες περιοχές θα πρέπει να βρεθούν ειδικές λύσεις.

Επιλογές Πολιτικής :

1. Καλύτερος συντονισμός της πολιτικής χωρικής ανάπτυξης και του σχεδιασμού των χρήσεων γης με το σχεδιασμό των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών.

2. Βελτίωση των υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών και παροχή ενός ελάχιστου επιπέδου υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών σε πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους.
3. Μείωση των αρνητικών επιπτώσεων σε περιοχές που υφίστανται υψηλές πιέσεις από πλευράς κυκλοφορίας μέσω της ενίσχυσης των φιλικότερων προς το περιβάλλον μέσων μεταφοράς, μέσω της αύξησης των διοδίων για τη χρήση δρόμων και μέσω της εσωτερίκευσης του εξωτερικού κόστους.
4. Προώθηση των κόμβων συνδυασμένων μεταφορών για τις εμπορευματικές μεταφορές, ιδίως για τις μεταφορές στους ευρωπαϊκούς διαδρόμους, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τη ναυτιλία και τις μεταφορές εσωτερικών υδάτων.
5. Συντονισμένος και ολοκληρωμένος σχεδιασμός και διαχείριση των υποδομών, ώστε να μειωθούν οι αναποτελεσματικές επενδύσεις και να διασφαλιστεί η πλέον αποτελεσματική χρήση της υφιστάμενης υποδομής μεταφορών.

4.4 Συνετή διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

4.4.1 Η φυσική και πολιτιστική κληρονομία ως στοιχείο ανάπτυξης

- Η ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τη στρατηγική βιοποικιλότητας της Εϋρωπαϊκής κοινότητας αναφέρει ότι η χωρική ανάπτυξη μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όσον αφορά την διατήρηση και τη βιώσιμη αξιοποίηση της βιοποικιλότητας τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η φυσική και πολιτιστική κληρονομία της ΕΕ απειλείται συνεχώς, καθώς

δέχεται επιρροές με πολλούς και ποικίλους τρόπους. Μονολότι, ορισμένες φορές, η εφαρμογή αυστηρών μέτρων προστασίας είναι δικαιολογημένη, συχνά φαίνεται πιο λελογισμένη η ενσωμάτωση της προστασίας και της διαχείρισης των επαπειλούμενων περιοχών σε στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης ευρύτερων περιφερειών

- Η πολιτιστική κληρονομία της Ευρώπης αποτελεί έκφραση της ταυτότητας της και έχει παγκόσμια σημασία. Αποτελεί, επίσης, τμήμα του καθημερινού περιβάλλοντος πολλών ανθρώπων και εμπλουτίζει την ποιότητα ζωής τους. Τα αυστηρά μέτρα προστασίας, όπως αυτά που προβλέπουν την προστασία ορισμένων χώρων και μνημείων, μπορούν να καλύψουν μόνο ένα μικρό τμήμα αυτής της κληρονομιάς. Για το μεγαλύτερο τμήμα της κληρονομιάς αυτής απαιτείται μια δημιουργική προσέγγιση προκειμένου να αναστραφεί η τάση εγκατάλειψης, φθοράς και καταστροφής που επικρατεί σε ορισμένες περιοχές και να περάσει έτσι, η πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένων και των σύγχρονων επιτευγμάτων, στις μελλοντικές γενιές. Είναι, επίσης, σημαντικό να κατανεμηθεί η πολιτιστική ζωή στο σύνολο της ΕΕ, ιδίως μέσω της στήριξης της ανάπτυξης πολιτιστικών κέντρων, μέσω της αναβάθμισης δημόσιων χώρων και αναζωογόνησης μνημειακών τοποθεσιών. Στο πνεύμα αυτό η πολιτιστική ανάπτυξη μπορεί να διαδραματίσει ρόλο κοινωνικής και χωρικής εξισορρόπησης.
- Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν οικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι αποκτούν ολοένα αυξανόμενη σημασία για την περιφερειακή ανάπτυξη. Η ποιότητα ζωής στις πόλεις, στην ενδοχώρα που τις περιβάλλει και στις αγροτικές περιοχές διαδραματίζει έναν ολοένα σημαντικότερο ρόλο σε ότι αφορά τις επιλογές τύπου εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων. Φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα αποτελούν επίσης ουσιώδη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του τουρισμού.

4.4.2 Διατήρηση και ανάπτυξη της φυσικής κληρονομιάς

- Η ανάπτυξη των φυσικών πόρων λαμβάνει χώρα στην ΕΕ μέσω της διαχείρισης των περιβαλλοντικών μέσων και μιας στοχοθετημένης προστασίας συγκεκριμένων περιοχών. Παρόλο ότι η έκταση των προστατευόμενων περιοχών στην ΕΕ έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, οι περισσότερες περιοχές εξακολουθούν να παραμένουν τοπικά προστατευόμενες. Το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών που επιδιώκεται να αναπτυχθεί σε ολόκληρη την Κοινότητα με οδηγία για την πανίδα, τη χλωρίδα και τα οικοσυστήματα (οδηγία Habitat) και με τις λοιπές οδηγίες για το περιβάλλον αποτελεί μια σημαντική προσέγγιση, η οποία θα πρέπει να συντονισθεί με την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης. Συντονισμένα μέτρα προστασίας για τις περιοχές που ανήκουν στο δίκτυο πρέπει να ενσωματωθούν σε αποδεκτά πλαίσια χωρικής ανάπτυξης. Με ένα οικολογικό σύστημα δικτύων και το δίκτυο Natura 2000 μπορεί να διασφαλιστεί και να αναπτυχθεί ένα ευρύτερο δίκτυο βιότοπων που αξίζει να προστατεύονται. Επιπλέον, μια ευρύτερη πολιτική χρήσεων γης θα μπορούσε να προσφέρει ένα πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές, χωρίς να τις οδηγεί σε απομόνωση. Όταν κρίνεται απαραίτητο, μπορούν να δημιουργούνται ζώνες απορρόφησης των ασκούμενων πιέσεων.
- Πέραν των προστατευόμενων περιοχών, διάφοροι άλλοι τύποι περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών χαρακτηρίζονται επίσης από μεγάλη βιοποικιλότητα όπως για παράδειγμα οι παραθαλάσσιες περιοχές και τα νησιά. Τα λιγότερο ευαίσθητα τμήματα τους θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο οικονομικής αξιοποίησης η οποία όμως, θα συμμορφώνεται προς την οικολογική τους λειτουργία. Ανόιγονται έτσι νέες δυνατότητες ανάπτυξης για τις περιφέρειες, όπως για παράδειγμα στον τομέα του περιβαλλοντικά φιλικού, ήπιου τουρισμού.
- Η διατήρηση και η ανάπτυξη των φυσικών πόρων απαιτεί προσαρμοσμένες ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπτυξης και αντιλήψεις σχεδιασμού καθώς και πρόσφορες μορφές διαχείρισης. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται ότι λαμβάνονται εξίσου υπόψη τόσο η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος όσο και η βελτίωση των συνθηκών ζωής των ανθρώπων. Οι εκτιμήσεις των χωρικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων μπορούν να παράσχουν την απαραίτητη βάση πληροφοριών για το σκοπό αυτό. Στο πλαίσιο της αναζήτησης εξισορροπημένων λύσεων, θα πρέπει να συμμετέχει δραστήρια και ο επηρεαζόμενος πληθυσμός.

- Εκτός από τα προηγούμενα θα πρέπει να επιχειρηθούν νέες προσεγγίσεις για την εναρμόνιση της προστασίας της φύσης και της χωρικής ανάπτυξης. Η διατήρηση της φύσης που συντελείται μέσω των προστατευόμενων περιοχών φυσικής κληρονομιάς, και άλλων πολύτιμων από οικολογική άποψη περιοχών, συνιστά μια σημαντική υπηρεσία για το σύνολο της κοινωνίας. Ωστόσο, οι κανονισμοί προστασίας και οι περιορισμοί ανάπτυξης δεν θα πρέπει να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού. Αντίθετα, οι οικολογικές παροχές θα πρέπει να αποτιμούνται και οικονομικά. Μέσω των εσόδων που θα προκύψουν με τον τρόπο αυτό, οι συγκεκριμένες περιφέρειες θα μπορούσαν να χαράξουν νέες πρόσφορες προοπτικές ανάπτυξης και να διατηρήσουν παράλληλα τη φυσική τους κληρονομιά.

Επιλογές Πολιτικής

1. Συνεχής ανάπτυξη ευρωπαϊκών οικολογικών δικτύων, όπως προτείνεται από το Natura 2000 συμπεριλαμβανομένων των απαραίτητων συνδέσεων μεταξύ συγκεκριμένων περιοχών και των γειτονικών τους προστατευόμενων περιοχών με περιφερειακή, εθνική, διεθνική και κοινοτική σπουδαιότητα.
2. Συνεκτίμηση της διατήρησης της βιοποικιλότητας στο πλαίσιο τομεακών πολιτικών όπως προβλέπεται στην κοινοτική στρατηγική για την βιοποικιλότητα.
3. Εκπόνηση ολοκληρωμένων στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης για προστατευόμενες περιοχές, περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές και περιοχές μεγάλης βιοποικιλότητας όπως παραθαλάσσιες περιοχές, ορεινές περιοχές και υγροβιότοποι, με διασφάλιση της εξισορρόπησης ανάμεσα στην προστασία και την ανάπτυξη βάσει αποτίμησης των χωρικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων και με τη συμμετοχή στις διαδικασίες αυτές των ενδιαφερόμενων εταίρων.

4. Μεγαλύτερη χρήση οικονομικών εργαλείων για την αναγνώριση της οικολογικής σπουδαιότητας των προστατευόμενων και περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών.
5. Προώθηση οικιστικών διαρθρώσεων που ευνοούν την εξοικονόμηση ενέργειας και τη μείωση της κυκλοφορίας, ολοκληρωμένος σχεδιασμός .

87

των πόρων και αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με παράλληλη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

6. Προστασία του εδάφους ως βάση για τη ζωή των ανθρώπων, της πανίδας και της χλωρίδας μέσω της μείωσης της διάβρωσης, της καταστροφής του εδάφους και της υπερβολικής χρήσης των ανοικτών χώρων
7. Ανάπτυξη στρατηγικών σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνικό επίπεδο με σκοπό τη διαχείριση των κινδύνων σε περιοχές που απειλούνται από καταστροφές.

4.4.3 Διαχείριση των υδατικών πόρων

- Τα ύδατα αποτελούν ένα σημαντικό πόρο ζωής για τη φύση, τη γεωργία, τα νοικοκυριά, τη βιομηχανία, τις δραστηριότητες αναψυχής, την παραγωγή ενέργειας και τις μεταφορές. Στην ΕΕ, η διαθεσιμότητα ύδατος θεωρείται συχνά αυτονόητα δεδομένη. Ωστόσο, οι δυσκολίες σε ότι αφορά την εξασφάλιση της παροχής ύδατος στο μέλλον πιθανότατα θα αυξηθούν, όχι μόνο σε ποσοτικούς όρους αλλά και από ποιοτικής απόψεως. Μέσω της συνεχούς ρύπανσης, της υπερβολικής χρήσης και της κακής διαχείρισης, η ποιότητα των υδατικών πόρων έχει επιδεινωθεί,

μονολότι το εύρος του προβλήματος αυτού στην ΕΕ ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή. Εφόσον τα ύδατα δεν γνωρίζουν σύνορα, τα προβλήματα αυτού του είδους έχουν συχνά διεθνικό χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία πέραν των διοικητικών συνόρων στον τομέα της διαχείρισης των υδατικών πόρων.

- Η πολιτική προστασίας των υδάτων και η διαχείριση των υδατικών πόρων αποτελούν πλέον αναγκαιότητα. Οι πολιτικές για τα επιφανειακά και για τα υπόγεια ύδατα θα πρέπει να συνδέονται με την πολιτική χωρικής ανάπτυξης. Τα μέτρα πρόληψης για τη μείωση των λυμάτων, την υπερβολική χρήση και τη ρύπανση των υδατικών πόρων θα πρέπει να προτιμούνται από την εκ των υστέρων αντιμετώπιση των ζημιών, που έχουν προκληθεί στο περιβάλλον. Ο πρόσφορος χωρικός σχεδιασμός και ο σχεδιασμός των χρήσεων γης μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων. Για το λόγο αυτό οι επιπτώσεις από τα μεγάλα έργα εκμετάλλευσης

88

των υδάτων θα πρέπει να εξετάζονται πριν πραγματοποιηθούν οι συγκεκριμένες επενδύσεις με τη βοήθεια αποτιμήσεων των χωρικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων αυτών.

Επιλογές Πολιτικής

1. Βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ της παροχής και της ζήτησης ύδατος, ειδικότερα σε περιοχές που κινδυνεύουν από την ξηρασία. Ανάπτυξη και εφαρμογή οικονομικών εργαλείων διαχείρισης των υδάτων, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης γεωργικών μεθόδων και αρδευτικών τεχνολογιών που συμβάλλουν στην εξοικονόμηση ύδατος σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από έλλειψη υδάτων.
2. Προώθηση της διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας κατά την εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών διαχείρισης των υδατικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων ύπαρξης μεγαλύτερων υδροφόρων ζωνών υπόγειων υδάτων σε περιοχές που κινδυνεύουν από ξηρασία και σε περιοχές που κινδυνεύουν από πλημμύρες, ιδίως στις παραθαλάσσιες περιφέρειες.

3. Διατήρηση και αποκατάσταση μεγάλων υγρότοπων που απειλούνται από υπερβολική άντληση ύδατος ή από την εκτροπή των ρευμάτων που τους τροφοδοτούν.
4. Συντονισμένη διαχείριση των θαλασσών, ειδικότερα διατήρηση και αποκατάσταση των απειλούμενων θαλάσσιων οικοσυστημάτων.
5. Ενίσχυση της περιφερειακής ευθύνης σε ότι αφορά τη διαχείριση των υδατικών πόρων.
6. Εφαρμογή των αποτιμήσεων περιβαλλοντικών και χωρικών επιπτώσεων για όλα τα έργα μεγάλης κλίμακας που αφορούν τη διαχείριση των υδάτων.

4.4.4 Δημιουργική διαχείριση των πολιτιστικών τοπίων

- Τα πολιτιστικά τοπία συμβάλλουν με την ιδιαιτερότητα τους στη διαμόρφωση της τοπικής και περιφερειακής ταυτότητας και αντικατοπτρίζουν την ιστορία και την αλληλεπίδραση ανθρώπων και φύσης. Έχουν έτσι, για παράδειγμα, σημαντική αξία ως σημεία έλξης τουριστών. Η

89

διατήρηση των τοπίων αυτών έχει ιδιαίτερη σημασία, ωστόσο δεν θα πρέπει να καθιστά αδύνατη την οικονομική αξιοποίηση τους ή να την εμποδίζει υπέρμετρα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι απαραίτητη η στοχοθετημένη προστασία τόπων ιδιαίτερης σημασίας. Σε άλλες περιπτώσεις απαιτείται είτε η διατήρηση είτε η αποκατάσταση ολόκληρων τοπίων. Ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η γεωργία αποτελεί συχνά τον σημαντικότερο παράγοντα για την αντιμετώπιση της καταστροφής πολιτιστικών τοπίων.

- Ένα κοινό χαρακτηριστικό πολλών τοπίων της Ευρώπης αποτελεί η συνεχιζόμενη ανάπτυξη τους. Η διαδικασία αυτή όμως μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη ομοιομορφία των τοπίων και σε απώλεια της

βιοποικιλότητας. Ένας μικρός αριθμός πολιτιστικών τοπίων θα πρέπει να τεθεί υπό προστασία ως μοναδικά παραδείγματα τοπίων αυτού του είδους. Μέτρα προστασίας απαιτούνται επίσης και για στοιχεία που αποτελούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά παλαιότερων τοπίων.

- Σε πολλές περιπτώσεις, η δημιουργική περαιτέρω ανάπτυξη ή η αποκατάσταση των τοπίων είναι πιο σημαντική από τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Σήμερα, τα μέτρα που εφαρμόζονται για τα τοπία συχνά χαρακτηρίζονται από έλλειψη συντονισμού. Τα αποτελέσματα τους προκύπτουν κατά τύχη και πολλές φορές αντανακλούν απλώς τα διαφορετικά συμφέροντα όσων συμμετέχουν. Νέες επιχειρηματικές αναπτύξεις και οικιστικά συγκροτήματα χτίζονται συχνά χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι αισθητικές ή περιβαλλοντικές πτυχές των εγχειρημάτων αυτών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εκμετάλλευση πρώτων υλών καταστρέφει ολόκληρα τοπία. Συνεπώς, για πολλές περιοχές της Ευρώπης, είναι αναγκαία μια εξειδικευμένη και δημιουργική πολιτική τοπίου. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, να είναι ανοικτή στις νέες εξελίξεις και να συμβάλλει στη δημιουργία και στην αποκατάσταση ελκυστικών τοπίων.
- Υπάρχουν, τέλος, και περιπτώσεις όπου το τοπίο μπορεί να επιδεινωθεί μέσω της έλλειψης ανθρώπινης παρέμβασης. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα στις περιπτώσεις όπου εγκαταλείπονται οι παραδοσιακές μεθόδοι εκμετάλλευσης της γης. Η εγκατάλειψη της αγροτικής εκμετάλλευσης της γης σε απειλούμενες περιοχές που είναι εκτεθειμένες σε κινδύνους, όπως οι ορεινές ή οι παραθαλάσσιες περιοχές, μπορεί να έχει ιδιαίτερα σοβαρές επιπτώσεις, καθώς, για παράδειγμα, έτσι ενισχύεται η διάβρωση του εδάφους. Όμως, σε περιοχές όπου οι ανθρώπινες δραστηριότητες δεν είναι πια ιδιαίτερα έντονες, ο περιορισμός της ανθρώπινης παρέμβασης μπορεί να

90

οδηγήσει σε ανόρθωση του φυσικού περιβάλλοντος. Η στήριξη παραδοσιακών μεθόδων αγροτικής εκμετάλλευσης, η ανάπτυξη του τουρισμού και η αναδάσωση μπορούν, για παράδειγμα, να αποτελέσουν εναλλακτικές λύσεις έναντι της πλήρους αγρανάπαυσης.

Επιλογές Πολιτικής

1. Διατήρηση και δημιουργική ανάπτυξη των πολιτιστικών τοπίων με ιδιαίτερη πολιτιστική, ιστορική, αισθητική και οικολογική σημασία.
2. Ενίσχυση της αξίας των πολιτιστικών τοπίων στο πλαίσιο ολοκληρωμένων στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης.
3. Βελτιωμένος συντονισμός των αναπτυξιακών μέτρων που έχουν επιπτώσεις στα τοπία.
4. Δημιουργική αποκατάσταση των τοπίων που έχουν πληγεί από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, συμπεριλαμβανομένων μέτρων επανακαλλιέργειας τους.

4.4.5 Δημιουργική Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- Πολλές πόλεις και κοινότητες της Ευρώπης διαθέτουν ένα μεγάλο αριθμό εξαιρετικά πολύτιμων πολιτιστικών στοιχείων, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις υφίστανται αργή αλλά σταθερή υποβάθμιση. Παρά τις σημαντικές επενδύσεις στον τομέα της συντήρησης και αποκατάστασης, δεν έχει καταστεί δυνατή η αναχαίτηση της τάσης αυτής. Προκειμένου να αποτραπούν ανεπανόρθωτες ζημιές θα πρέπει να ξεκινήσουν προγράμματα προστασίας.
- Η πολιτιστική κληρονομιά κινδυνεύει, ιδιαίτερα από τη ρύπανση του περιβάλλοντος, από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις και από πιθανές φυσικές καταστροφές. Οι γνώσεις σχετικά με αυτούς τους παράγοντες κινδύνου εξακολουθούν να είναι ανεπαρκείς. Πρέπει να αναπτυχθούν δόκιμες μεθοδολογίες αντιμετώπισης τους, που να στηρίζονται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αξιολόγησης των κινδύνων.
- Η πολιτιστική κληρονομιά της ΕΕ δεν αποτελείται μόνο από διάφορα ιστορικά κτίσματα και αρχαιολογικούς χώρους. Ο διαφορετικός τρόπος ζωής των κατοίκων των πόλεων, και των χωριών της Ευρώπης θα πρέπει να

θεωρείται, στο σύνολο του, ως ένα μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πολλές πόλεις της Ευρώπης βρίσκονται εκτεθειμένες στους κινδύνους της εμπορευματοποίησης και της πολιτιστικής ομοιομορφίας, που καταστρέφουν τη μοναδικότητα και την ταυτότητα τους. Μεταξύ των κινδύνων αυτών συμπεριλαμβάνονται, για παράδειγμα, η κερδοσκοπία επί των ακινήτων, η κατασκευή έργων υποδομής πολύ μεγαλύτερης κλίμακας σε σχέση με το άμεσο περιβάλλοντους ή οι αλόγιστες προσαρμογές στο μαζικό τουρισμό. Οι παράγοντες αυτοί προκαλούν συχνά σοβαρές βλάβες στη διάρθρωση και στην κοινωνική ζωή των πόλεων, ενώ μειώνουν τις δυνατότητες που παρουσιάζουν ως ελκυστικοί τόποι εγκατάστασης κινητών επενδύσεων. Οι στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων.

- Τα σύγχρονα καινοτόμα κτίρια δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως ενοχλητικές παρεισφρήσεις, αλλά αντίθετα, ως στοιχεία δυνητικού εμπλουτισμού της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και τα καλύτερα αρχιτεκτονικά έργα αποτελούν μεμονωμένα επιτεύγματα, τα οποία συχνά συνοδεύονται από αναπτύξεις που μειώνουν την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος. Σπάνια τα κτίρια ή οι ομάδες κτιρίων σχεδιάζονται βάσει ενός σύγχρονου οράματος για τον αστικό σχεδιασμό ώστε να ενσωματώνονται αρμονικά στα πολεοδομικά σύνολα. Όπως και στις αγροτικές περιοχές, το τοπίο των πόλεων είναι συχνά αποτέλεσμα τυχαίας ανάπτυξης. Οι στρατηγικές δημιουργικού σχεδιασμού του τοπίου των πόλεων αναπτύσσονται αργά και βαθμιαία. Ωστόσο, η ανάγκη για την ύπαρξη αυτών των στρατηγικών είναι επείγουσα, ιδίως σε πόλεις, όπου η υποβάθμιση της ποιότητας των κτιρίων έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο, ώστε να αποτρέπει τους ανθρώπους από το να ζουν και να επενδύουν σε αυτές.

Επιλογές Πολιτικής

1. Ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, που απειλείται ή καταρρέει , συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης εργαλείων για την αξιολόγηση των παραγόντων κινδύνου και τη διαχείριση κρίσιμων καταστάσεων.
2. Διατήρηση και δημιουργικός ανασχεδιασμός αστικών συνόλων που αξίζει να προστατευθούν.

92

3. Προώθηση της κατασκευής σύγχρονων κτιρίων υψηλής αρχιτεκτονικής ποιότητας.
4. Ενίσχυση της ευαισθητοποίησης ως προς τη συμβολή της σύγχρονης πολιτικής αστικής και χωρικής ανάπτυξης στην πολιτιστική κληρονομιά των μελλοντικών γενεών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ευρωπαϊκά Προγράμματα Ανάπτυξης

5.1 Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη

- Κατά την εφαρμογή των επιλογών πολιτικής, οι κυβερνήσεις και οι φορείς διοίκησης των κρατών μελών καθώς και οι υπηρεσίες της ΕΕ θα πρέπει να μελετήσουν σε αρχικό στάδιο, αντικειμενικά, τις χωρικές και χρονικές επικαλύψεις και συγκρούσεις και να θέσουν τις ορθές προτεραιότητες. Η διαδικασία αυτή απαιτεί νέους τρόπους συνεργασίας, οι οποίοι σύμφωνα με τις αρχές του σχεδίου των προγραμμάτων ανάπτυξης της Ευρώπης θα πρέπει να πραγματοποιηθούν σε εθελοντική βάση. Η εφαρμογή των επιλογών πολιτικής στηρίζεται στην αρχή της επικουρικότητας. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία, από την μια πλευρά, η

στενή συνεργασία των τομεακών πολιτικών μεταξύ τους, αλλά και με τις αρχές που είναι αρμόδιες για θέματα χωρικής ανάπτυξης στο εκάστοτε επίπεδο, και από την άλλη, μεταξύ των πολιτικών σε κοινοτικό επίπεδο, σε διεθνικό, περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο. Η συνεργασία είναι το κλειδί για μια ολοκληρωμένη πολιτική χωρικής ανάπτυξης και η προστιθέμενη αξία της καταδεικνύεται σε σύγκριση με τις τομεακές πολιτικές που δρουν μεμονωμένα.

- Κατά συνέπεια, η ολοκληρωμένη πολιτική χωρικής ανάπτυξης σε κλίμακα ΕΕ θα πρέπει να συνδυάζει τις επιλογές πολιτικής για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών, έτσι ώστε να εθνικά σύνορα και άλλοι διοικητικοί φραγμοί να μην αποτελούν πλέον εμπόδια για την ανάπτυξη. Τα σχεδιασμένα προγράμματα ανάπτυξης παρέχουν το πλαίσιο για την ολοκληρωμένη εφαρμογή των επιλογών πολιτικής. Η εφαρμογή των προτάσεων τους δεν αποτελεί αρμοδιότητα μιας μόνο αρχής αλλά μιας πληθώρας αρχών, στο αντικείμενο των οποίων εισέρχονται στοιχεία χωρικής ανάπτυξης, αλλά και σχεδιασμοί κατά τομέα.

93

- Οι επιλογές πολιτικής διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη γεωγραφική περιοχή στην οποία εφαρμόζονται και έτσι τα σχέδια ανάπτυξης εισηγούνται τρία επίπεδα συνεργασίας στο χώρο. Το κοινοτικό, το διεθνικό/εθνικό και το περιφερειακό/τοπικό επίπεδο. Από σκοπιά της ΕΕ, η συνεργασία σε διεθνικό επίπεδο έχει καίρια σημάδια. Οι διεθνικές στρατηγικές και τα αντίστοιχα προγράμματα συμβάλλουν στη διαφοροποίηση των τομεακών κοινοτικών πολιτικών στις διάφορες περιφέρειες της ΕΕ. Μπορούν επίσης να υποστηρίζουν και το συντονισμό των κοινοτικών πολιτικών με τις αντίστοιχες εθνικές/περιφερειακές και τοπικές πολιτικές.
- Από τους δυνατούς συνδυασμούς των προγραμμάτων και σχεδίων ανάπτυξης προκύπτει μια σειρά σημαντικών στόχων για την επίτευξη μια ισόρροπης και βιώσιμης πολιτικής χωρικής ανάπτυξης. Οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να εξειδικεύονται σύμφωνα με την κατά περίπτωση επικρατούσα κατάσταση επιτόπου. Καθίσταται σαφές ότι για την εφαρμογή των στόχων και των επιλογών της πολιτικής χωρικής ανάπτυξης απαιτείται μια

διαφορετική προσέγγιση από εκείνη που εφαρμόζεται για τομείς πολιτικής όπου υπάρχει σαφής κοινοτική αρμοδιότητα

5.2 Η εφαρμογή των σχεδίων ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο

- Η εφαρμογή των σχεδίων ανάπτυξης από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και η συνεκτίμηση τους μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των κοινοτικών πολιτικών. Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, η Επιτροπή των Περιφερειών και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχουν τοποθετηθεί ως προς τα σχέδια ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου εκφράζοντας με σαφήνεια την υποστήριξη τους για μια περιφερειακά πιο ισόρροπη ανάπτυξη των πόλεων και των περιφερειών στην ΕΕ.
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συστήσει μια διυπηρεσιακή ομάδα για τη διερεύνηση των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ της κοινοτικής πολιτικής και της χωρικής ανάπτυξης. Επιπλέον, ελέγχεται δοκιμαστικά μια χωρική προσέγγιση που συνδυάζει διάφορους τομείς πολιτικής, όπως αυτή που εφαρμόζεται στο πρόγραμμα επίδειξης για την ολοκληρωμένη διαχείριση

94

των παραθαλάσσιων ζωνών. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται νέοι τομείς οριζόντιας συνεργασίας.

- Οι συναντήσεις των υπουργών χωροταξίας, καθώς και της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην εφαρμογή και στην περαιτέρω ανάπτυξη των σχεδίων ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου. Ωστόσο, ο άτυπος χαρακτήρας των συναντήσεων αυτών δεν δίνει τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων. Για το λόγο αυτό, τα ευρωπαϊκά όργανα, όπως και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Οικονομική και Κοινωνική

Επιτροπή, υποστηρίζουν την επισημοποίηση των οργάνων, που αναφέρονται παραπάνω, με παράλληλη διατήρηση της αρχής της επικουρικότητας. Οι απόψεις των κρατών μελών ως προς το ζήτημα αυτό διαφέρουν.

- Με την εγκαθίδρυση της ΟΝΕ και την επέκταση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, τα θέματα που αφορούν τη χωρική ανάπτυξη καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικά όχι μόνο για τα όργανα της ΕΕ, αλλά και για τους πολιτικούς οργανισμούς που συνεργάζονται σε πανευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τις ενώσεις επιχειρηματικών φορέων, τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών καθώς και τις εκπροσωπήσεις των εργαζομένων.
- Η διάθεση ολοκληρωμένων πληροφοριών σε κοινοτικό πεδίο στο πλαίσιο μιας συνεχούς παρακολούθησης του χώρου περιλαμβάνει πρώτα τη διεύρυνση της βάσης γνώσεων μέσω της διάθεσης συγκρίσιμων στοιχείων και δεικτών, αναλύσεις και έρευνα σχετικά με τις διασυνοριακές, διεθνικές και πανευρωπαϊκές τάσεις που επηρεάζουν τη χωρική ανάπτυξη. Μετά έρχεται η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την πρακτική χωρικού σχεδιασμού σε συγκρίσιμη βάση ενώ καταλήγει στην παρακολούθηση και αξιολόγηση της χωρικής ανάπτυξη με συμπεράσματα σχετικά με τους στόχους και τις επιλογές πολιτικής καθώς και προσδιορισμό πρόσφορων κριτηρίων και δεικτών που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την περαιτέρω ανάπτυξη των σχεδίων.
- Με τα σχέδια ανάπτυξης του κοινωτικού χώρου, πραγματοποιήθηκε μία πρώτη εκτίμηση των τάσεων και των προβλημάτων χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη. Πέραν των ευρύτερων ερευνών και μελετών που βρίσκονται σε εξέλιξη, απαιτείται λεπτομερής ανάλυση της ευρωπαϊκής χωρικής ανάπτυξης πάνω σε κοινή στατιστική βάση που θα καλύπτει μια μεγαλύτερη χρονική περίοδο. Εναρμονισμένα στοιχεία και αξιολογήσεις των περιφερειακών οικονομικών εξελίξεων στην Ευρώπη διατίθενται ήδη, σε

ευρωπαϊκό επίπεδο με τη μορφή εγγράφων. Ωστόσο, κατά την κατάρτιση των σχεδίων διαπιστώθηκαν μεγάλα κενά όσον αφορά τα διαθέσιμα συγκρίσιμα χωρικά στοιχεία. Αφητηρία για τη συγκέντρωση των στοιχείων

αυτών θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα κριτήρια τα οποία εξετάζονται επί του παρόντος στο πλαίσιο ενός μελετητικού προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και είναι τα εξής :

- Γεωγραφική θέση
- Οικονομική ισχύς
- Κοινωνική ολοκλήρωση
- Χωρική ολοκλήρωση
- Πιέσεις στις χρήσεις γης
- Αξίες της φύσης
- Πολιτιστικές αξίες

Προτείνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στα κράτη μέλη να συμφωνήσουν ως προς αξιόπιστα κριτήρια και δείκτες, ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική στήριξη της αειφόρου ανάπτυξης των περιφερειών και των πόλεων. Η σχετική με χωρικά θέματα έρευνα στην ΕΕ πρέπει να διεξάγεται, με μακροχρόνια προοπτική, ως τμήμα μιας συνεχούς επικαιροποιούμενης διαδικασίας των σχεδίων ανάπτυξης.

- Χωρικά κριτήρια και δείκτες απαιτούνται, επίσης και για την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σεναρίων χωρικής ανάπτυξης. Τα ευρωπαϊκής σημασίας θέματα χωρικής ανάπτυξης αφορούν συγκεκριμένες υποθέσεις οι οποίες ισχύουν μακροπρόθεσμα. Ωστόσο, αν και η συνεργασία σε θέματα χωροταξίας μπορεί να πραγματοποιείται τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα, είναι σημαντικό να μη χάνονται από τη θεώρηση και μακροπρόθεσμα θέματα και προοπτικές. Σύμφωνα με τις σκέψεις αυτές, προτείνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στα κράτη μέλη ως κύρια εργασία που θα πρέπει να αναλάβουν μακροχρόνια, να ασχοληθούν με την αποτίμηση των αναπτυσσόμενων τάσεων που αναπτύσσονται, και των δυνάμεων που τις προκαλούν, καθώς και με τη διαφοροποίηση των επιπτώσεων τους στο χώρο.
- Πέραν της ανταλλαγής πληροφοριών, η πολιτική συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών χωρικής ανάπτυξης και της επιτροπής, θα πρέπει να προετοιμάζεται και να συνοδεύεται από τις εργασίες φορέων χωρικής έρευνας στα κράτη μέλη, οργανωμένων σε ένα δίκτυο. Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για διαβουλεύσεις στην

Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης. Η συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών ινστιτούτων και η στενή τους συνεργασία με την ΕΧΑ απαιτούν την ύπαρξη διαρθρώσεων που εργάζονται με συνέχεια. Οι διαρθρώσεις αυτές θα πρέπει να συγχρηματοδοτηθούν από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Εκτός από τη σύσταση μιας γραμματείας του δικτύου, η σύσταση μιας άλλης κεντρικής ευρωπαϊκής υπηρεσίας ενδέχεται να μην είναι απαραίτητη, εφόσον εγκαθιδρυθεί μια επιτυχής δικτύωση μεταξύ των εθνικών ερευνητικών φορέων.

5.3 Διεθνική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών

- Ήδη εφαρμόζεται στην ΕΕ μέσω κοινοτικής πρωτοβουλίας, μια καινοτόμος προσέγγιση της ολοκληρωμένης πολιτικής χωρικής ανάπτυξης σε διακρατικό επίπεδο. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας αυτής, η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών υλοποιείται βάσει τριών κύριων τομέων στήριξης. Διακρατική συνεργασία για τη χωρική ανάπτυξη σε επτά τομείς συνεργασίας, αντιπημμυρική προστασία σε δύο περιφέρειες του προγράμματος και πρόληψη των καταστροφών που προκαλεί η ξηρασία με τη στήριξη τεσσάρων εθνικών προγραμμάτων βάσει αμοιβαία καταρτιζόμενων προγραμμάτων. Πέραν αυτού, διακρατικά πειραματικά έργα εφαρμόζονται σε τέσσερις τομείς συνεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 10 του κανονισμού ΕΤΠΑ. Ο προσδιορισμός των γεωγραφικών περιοχών συνεργασίας στα συγκεκριμένα προγράμματα είναι αποτέλεσμα μιας πολιτικής διαδικασίας συντονισμού μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν. Σε ορισμένες περιοχές συνεργάζονται και κράτη εκτός της ΕΕ.
- Εγκρίνονται κατά προτεραιότητα εκείνα τα προγράμματα από τα οποία όλες οι χώρες εταίροι ελπίζουν να αντλήσουν μια προστιθέμενη αξία, ως προς τη χωρική τους ανάπτυξη, ακόμα και αν, σε μεμονωμένες περιπτώσεις, δεν συμμετέχουν χρηματοδοτικά στα προγράμματα αυτά. Στα

προγράμματα αυτά συμπεριλαμβάνονται δραστηριότητες σχεδιασμού, διεύθυνση έργων, δίκτυα, πειραματικές δράσεις, ανταλλαγή εμπειριών, μελέτες σκοπιμότητας και, σε περιορισμένο βαθμό, συμπληρωματικές επενδύσεις υποδομής. Παράλληλα, πραγματοποιείται επί της βάσης των προγραμμάτων και δράσεων διασυννοριακή ανταλλαγή διαφορετικών εθνικών εμπειριών σε τομείς όπως, η δημόσια διοίκηση, ο σχεδιασμός, το δίκαιο, η διαχείριση και

97

οι εταιρικές σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ενώ δίνεται ώθηση για συνεργασία των επιχειρήσεων, της διοίκησης των επαγγελματικών ενώσεων και των περιφερειακών και τοπικών αρχών.

- Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές έχουν εκδηλώσει το έντονο ενδιαφέρον τους για την εφαρμογή των επιχειρησιακών προγραμμάτων στο πλαίσιο της διεθνικής συνεργασίας. Επίσης συμμετέχουν σε σημαντικό βαθμό στη χρηματοδότηση των προγραμμάτων και των έργων. Κατά τους πρώτους γύρους λήψης αποφάσεων, σημειώθηκε χρηματοδοτική υπερκάλυψη ορισμένων προγραμμάτων.

5.4 Διασυννοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία

- Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές αποτελούν καίριους παράγοντες της ευρωπαϊκής πολιτικής χωρικής ανάπτυξης. Η εφαρμογή των επιλογών πολιτικής απαιτεί την ενεργό στήριξη σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, από τις μικρές πόλεις στις αγροτικές περιοχές έως τις μητροπολιτικές περιφέρειες. Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές υλοποιούν τους στόχους της Κοινότητας μέσω της μεταξύ τους συνεργασίας και σύμφωνα με την αρχή «εκ των κάτω προς τα άνω». Παράλληλα, σε αυτό το επίπεδο οι πολίτες γνωρίζουν άμεσα τα αποτελέσματα της ευρωπαϊκής πολιτικής χωρικής ανάπτυξης. Ένας μεγάλος αριθμός αναπτυξιακών θεμάτων μπορεί

να επιλυθεί ικανοποιητικά μόνον μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας των περιφερειακών και τοπικών αρχών. Η συνεργασία πέραν των εθνικών συνόρων διαδραματίζει συνεπώς καίριο ρόλο στην εφαρμογή του ΣΑΚΧ.

- Η διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ γειτονικών παραμεθόριων περιφερειών προωθείται στην Ευρώπη από κυβερνητικές επιτροπες και επιτροπες χωροταξίας καθώς και μέσω των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Με αυτό τον τρόπο κατέστη δυνατός ο χωρικός συντονισμός και η άυξηση της αποτελεσματικότητας των επιμερούς έργων. Οι διασυνοριακές στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης θα μπορέσουν στο μέλλον να αποτελέσουν μια σημαντική βάση για διασυνοριακά επιχειρησιακά προγράμματα.
- Πολλές επιλογές πολιτικής συνδέονται με δράσεις σε περιφερειακό και τοπικό πεδίο και απαιτούν τη συνεργασία ακόμη και μη γειτονικών, γεωγραφικά απομακρυσμένων αρχών, οι οποίες βρίσκονται σε διαφορετικά κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις. Μιά από τις

98

βασικές πολιτικές προθέσεις του ΣΑΚΧ συνίσταται στο ότι η αντιμετώπιση των χωρικών προβλημάτων δεν θα πρέπει να επιτυγχάνεται μόνο μέσω δράσεων σε κοινοτικό ή διεθνικό επίπεδο, αλλά στο ότι θα πρέπει να ενθαρρύνονται και περιφερειακές και τοπικές αρχές, ώστε να συμμετέχουν στην επίλυση των ευρωπαϊκών προβλημάτων. Με τον τρόπο αυτό οι περιφερειακές και τοπικές αρχές συμβάλλουν με τις ιδέες τους στη δημιουργία μιας χωρικής διάρθρωσης της Ευρώπης του μέλλοντος

5.5 Εφαρμογή του ΣΑΚΧ στα κράτη μέλη

- Οι αρμόδιες αρχές σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο έχουν σημαντικά καθήκοντα απο δύο απόψεις :

- εξωτερικά, εφαρμόζοντας το ΣΑΚΧ, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους ως κρατών μελών, για το σχεδιασμό και την υλοποίηση διασυνοριακών, διεθνικών και διαπεριφερειακών μέτρων συνεργασίας
- εσωτερικά, λαμβάνοντας υπόψη το ΣΑΚΧ κατά τη χάραξη μιας πολιτικής χωρικής ανάπτυξης αποκλειστικά για το έδαφος τους
- Η εφαρμογή του ΣΑΚΧ στον εθνικό και περιφερειακό χωρικό σχεδιασμό έχει ιδιαίτερη αξία για την περαιτέρω οικονομική και κοινωνική συνοχή της ΕΕ. Θα βοηθήσει επίσης και τις τοπικές αρχές να λάβουν καλύτερα υπόψη τους στόχους και τις επιλογές πολιτικής του ΣΑΚΧ στο πλαίσιο των δικών τους πολιτικών. Προτείνεται στα κράτη μέλη κατά τη χάραξη των εθνικών πολιτικών, σχεδίων και εκθέσεων χωρικής ανάπτυξης να λάβουν επίσης υπόψη την ευρωπαϊκή διάσταση της χωρικής ανάπτυξης. Στο σημείο αυτό υπεισέρχεται όλο και πιο πολύ το ζήτημα του «εξευρωπαϊσμού του εθνικού, περιφερειακού και αστικού σχεδιασμού», πράγμα που σημαίνει, κατά συνέπεια, ότι οι τοπικές και περιφερειακές αρχές και οι διοικητικές υπηρεσίες θα πρέπει, καθώς αναπτύσσουν τον χωρικό τους σχεδιασμό, να ξεπεράσουν κάθε απομονωμένο τρόπο θεώρησης της περιοχής τους και να λάβουν εξ αρχής υπόψη τις ευρωπαϊκές διαστάσεις και αλληλεξαρτήσεις.
- Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διαδικασίες διαβουλεύσεων σε θέματα που αφορούν τη χωρική ανάπτυξη. Τα κράτη αυτά εκπονούν επίσης αποτιμήσεις χωρικών επιπτώσεων για τα αναπτυξιακά έργα που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο χώρο. Μέσω της συμμετοχής των εμπλεκόμενων πρέπει, ήδη από το αρχικό στάδιο του σχεδιασμού, να μεγεθυνθούν οι

99

θετικές επιπτώσεις των επενδύσεων χωρικής ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντατικοποιήσουν την ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με τις αποτιμήσεις χωρικών επιπτώσεων και να αναπτύξουν περαιτέρω εθνικούς κανονισμούς και μέσα άσκησης πολιτικής.

5.6 Η σημασία του ΣΑΚΧ για την πανευρωπαϊκή συνεργασία

- Το ΣΑΚΧ προσφέρει, επίσης, ένα πλαίσιο στενότερης συνεργασίας μεταξύ των 15 κρατών μελών και 25 άλλων κρατών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά την πανευρωπαϊκή χωρική ανάπτυξη. Ειδικότερα, επιδιώκεται η εντατική συνεργασία με τις έντεκα υποψήφιες προς ένταξη χώρες. Οι αυξανόμενες διαπλοκές σε διάφορες χώρες της ΕΕ και το έκδηλο ενδιαφέρον των χωρών αυτών για συνεργασία επιβεβαιώνουν την ανάγκη για τη διεύρυνση του σχεδιασμού χωρικής ανάπτυξης πέραν του εδάφους της ΕΕ των 15. Η συνεργασία στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης καταλαμβάνει μεγάλη πολιτική σημασία για την ανάπτυξη μιας πολιτικής χωρικής ανάπτυξης σε ολόκληρη την ήπειρο.
- Βάσει των αποφάσεων της ευρωπαϊκής διάσκεψης των υπουργών χωροταξίας τον Οκτώβριο του 1997 στην Κύπρο, καταρτίζεται σήμερα μια πανευρωπαϊκή στρατηγική χωρικής ανάπτυξης. Αντίθετα από ότι στη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ για την κατάρτιση του ΣΑΚΧ, τα κύρια σημεία εστίασης σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης συνίσταται :
 - στη μεγαλύτερη έμφαση της ηπειρωτικής διάστασης της χωρικής ανάπτυξης της Ευρώπης,
 - στην ανάλυση της ειδικής κατάστασης και των απαιτήσεων των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε σύγκριση με τη Δυτική Ευρώπη και στη συζήτηση σχετικά με τις αντίστοιχες κατευθυντήριες αρχές χωρικής ανάπτυξης,
 - στη διερεύνηση χρηματοδοτικών προτύπων για έργα χωρικής ανάπτυξης.
- Ένα πρόσθετο διεθνές πεδίο δράσης για την εφαρμογή του ΣΑΚΧ αποτελεί η προετοιμασία περιφερειακών και τοπικών καταλόγων θεμάτων για την αιεφόρο ανάπτυξη. Οι λύσεις, που βρίσκονται με τον τρόπο αυτό, θα πρέπει

να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη μιας βιώσιμης ευρωπαϊκής πολιτικής χωρικής ανάπτυξης. Παράλληλα, η ισόρροπη και αειφόρος χωρική ανάπτυξη αποτελεί σημαντικό τμήμα μιας οικολογικά υπεύθυνης πολιτικής για την Ευρώπη. Αυτές οι αλληλεξαρτήσεις ελήφθησαν, για παράδειγμα ως βάση στην εφαρμογή της περιφερειακής ατζέντας 21 για την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας. Προτείνεται στα κράτη μέλη, στις περιφερειακές και στις τοπικές αρχές να συμμετάσχουν στην εκπόνηση και στην εφαρμογή περιφερειακών καταλόγων θεμάτων μέσα από στατηγικές και έργα. Το ΣΑΚΧ μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση στο ζήτημα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Διακυβερνητική Συνεργασία σε Θέματα Αστικής Ανάπτυξης

6.1 Διάλογος κρατών μελών στα πλαίσια της Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ

Το Urban Development Group (UDG) αποτελεί δίκτυο συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και συγκαλείται σε τακτικά διαστήματα από την εκάστοτε προεδρεύουσα χώρα. Οι αρχές και διακηρύξεις που προετοιμάζονται από το δίκτυο αυτό επικυρώνονται από περιοδικές Άτυπες

Συναντήσεις των αρμόδιων Υπουργών. Το κυριότερο επίτευγμα του δικτύου κατά τα τελευταία χρόνια αφορούσε την ετοιμασία του «Χάρτη της Λειψίας για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις,» ο οποίος υιοθετήθηκε από τους αρμόδιους για θέματα αστικής ανάπτυξης Υπουργούς το 2007 επί Γερμανικής Προεδρίας. Επισημαίνεται ότι, ο *Χάρτης της Λειψίας* έχει περιληφθεί στο πλαίσιο αναφοράς της αναθεώρησης των σχεδίων ανάπτυξης των αστικών συγκροτημάτων της Κύπρου 2008-2011 και, συνεπώς, οι βασικές του αρχές, οι οποίες καταγράφονται πιο κάτω, ενσωματώνονται στα Τοπικά Σχέδια Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας και Πάφου, εκεί όπου αρμόζει, βάσει του πολεοδομικού συστήματος της χώρας μας. Πιο πρόσφατα, κατά τη Γαλλική Προεδρία (Β΄ εξάμηνο 2008), προωθήθηκε η δημιουργία ενός πλαισίου αναφοράς για την υλοποίηση του *Χάρτη της Λειψίας*, στα πλαίσια της Άτυπης Συνάντησης των Υπουργών αρμόδιων για θέματα αστικής ανάπτυξης στη Μασσαλία.

Το εν λόγω πλαίσιο αναφοράς (*Reference Framework for Sustainable Cities, RFSC*) προβλέπεται, μέχρι το 2012, να καταγράψει το όραμα, τους στόχους, τις φιλοδοξίες και τον σκοπό της δημιουργίας βιώσιμων πόλεων και να παράσχει ένα κοινό πλαίσιο για διάφορους επαγγελματικούς τομείς και διαφορετικούς τύπους πόλεων, ώστε να δίδεται η ευκαιρία τόσο σε επαγγελματίες όσο και σε δημοτικές υπηρεσίες να προσανατολίζονται και να μαθαίνουν για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του αστικού χώρου. Βασικός στόχος του πλαισίου αναφοράς είναι ότι αυτό θα αποτελέσει ένα «ηλεκτρονικό εργαλείο αξιολόγησης» των διαφόρων προτάσεων για έργα και πολιτικές που τίθενται σε σχέση με θέματα αστικής ανάπτυξης. Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα διαδραστικό (interactive) πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σχετικά εύκολα και άμεσα από φορείς που ασχολούνται με την τοπική ανάπτυξη για προβολή και παρακολούθηση της πορείας της πόλης τους προς την επίτευξη

της βιωσιμότητας, καθώς και για την αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών, τη διερεύνηση των επιπτώσεων από προτεινόμενες αναπτύξεις ή πολιτικές και την παροχή πληροφοριών για λύσεις που δόθηκαν σε παρόμοιες περιπτώσεις σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις. Το πρωτότυπο του προγράμματος αυτού παρουσιάστηκε τον Μάρτιο του 2010 στα μέλη του δικτύου UDG. Ακολουθεί η δεύτερη φάση επεξεργασίας του προγράμματος, κατά την οποία θα δοκιμαστεί η λειτουργικότητα του από τοπικές αρχές των κρατών μελών, θα συλλεχθούν και θα καταχωρηθούν παραδείγματα «καλής πρακτικής» από όσες χώρες τα

προμηθεύσουν και θα ολοκληρωθεί η μετάφραση του προγράμματος στις τοπικές γλώσσες από τα κράτη μέλη που συμμετέχουν.

6.2 Η πιλοτική εφαρμογή του ηλεκτρονικού εργαλείου αναφοράς για τις βιώσιμες πόλεις

Η Κύπρος έχει δεσμευτεί να συμμετάσχει στη διαδικασία αυτή, τονίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη δημιουργίας του ηλεκτρονικού αυτού εργαλείου μέσα από μια ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τις τάσεις που επικρατούν στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις, αλλά και την κατάσταση των πόλεων με εδαφικές ιδιομορφίες, περιλαμβανομένων των νησιώτικων πόλεων, των μικρών και μεσαίου μεγέθους αστικών συγκροτημάτων που αποτελούνται από μεγάλο αριθμό μικρών δήμων και κοινοτήτων, της μεσογειακής διάστασης του αστικού περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής κοκ. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη αποφυγής της δημιουργίας ενός εργαλείου εφαρμόσιμου μόνο σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων ή του κινδύνου εξαγωγής παραπλανητικών ή άσχετων συμπερασμάτων από χρήστες που προέρχονται από περιοχές με ιδιαιτερότητες, κάτι το οποίο, επισημάνθηκε θα απαιτήσει τόσο την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή και ανταπόκριση από όλες τις περιοχές της ΕΕ όσο και την περίληψη αρκετών παραδειγμάτων από τέτοιες γεωγραφικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και ιστορικά ιδιόμορφες περιοχές, καθώς επίσης την παροχή επιλογών και δυνατοτήτων για την περαιτέρω προσαρμογή του κοινού αυτού εργαλείου σε τοπικές ιδιαιτερότητες και συγκεκριμένα πολεοδομικά συστήματα. Στη δεύτερη φάση επεξεργασίας του ηλεκτρονικού προγράμματος-πλαισίου αναφοράς, η τοπική αρχή που εκπροσωπεί την Κύπρο είναι ο Δήμος Λευκωσίας, το εθνικό σημείο επαφής είναι το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως και η εθνική ομάδα υποστήριξης είναι η Ένωση Δήμων Κύπρου

103

6.3 Σύνοψη των βασικών αρχών του Χάρτη της Λειψίας

Ο Χάρτης της Λειψίας για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις δεσμεύει τα κράτη μέλη της ΕΕ να προωθήσουν τη δημόσια συζήτηση στις χώρες τους σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης των αρχών και στρατηγικών του στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές, να χρησιμοποιήσουν το μέσο της

«ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης» (integrated urban development) και τη σχετική διακυβέρνηση για την εφαρμογή του και, προς τον σκοπό αυτό, να θεσπίσουν το απαραίτητο πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο και να προωθήσουν την καθιέρωση μιας ισορροπημένης εδαφικής οργάνωσης με βάση μια ευρωπαϊκή πολυκεντρική αστική διάρθρωση. Ο *Χάρτης της Λειψίας* περιλαμβάνει πλαίσιο κατευθυντήριων αρχών για τη βιώσιμη ανάπτυξη πόλεων και αστικοποιούμενων περιοχών και συνοψίζεται ως εξής:

- **Προώθηση προσεγγίσεων πολιτικής «ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης»**
 - Ανάλυση επικρατούσας κατάστασης, περιγραφή προβλημάτων και προοπτικών
 - Προσδιορισμός συνεκτικών αναπτυξιακών στόχων για κάθε περιοχή και ανάπτυξη ενός οράματος για ολόκληρη την πόλη
 - Συντονισμός διάφορων συνοικιακών, τομεακών και τεχνικών σχεδίων και πολιτικών και διασφάλιση της συμβολής των προγραμματισμένων επενδύσεων στην προώθηση μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της κάθε αστικής περιοχής
 - Συντονισμός δημόσιων και ιδιωτικών πόρων και χωρική τους επικέντρωση
 - Συντονισμός του σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης-περιφέρειας και συμμετοχή στη διαδικασία των πολιτών και άλλων εταίρων που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της μελλοντικής οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής φυσιογνωμίας κάθε περιοχής
- **Δημιουργία και εξασφάλιση δημόσιων χώρων υψηλής ποιότητας**

- Εισαγωγή της έννοιας «*Baukultur*» (κατασκευαστική αντίληψη συναφής με την έννοια της αισθητικής ποιότητας), που αναφέρεται στην ενίσχυση της αλληλεπίδρασης της αρχιτεκτονικής, του σχεδιασμού των υποδομών και της πολεοδομίας, προκειμένου να δημιουργηθούν ελκυστικοί δημόσιοι χώροι προσανατολισμένοι προς τον χρήστη και να επιτευχθούν υψηλά πρότυπα σε ότι αφορά το περιβάλλον διαβίωσης των πολιτών

- **Εκσυγχρονισμός δικτύων υποδομής και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης**
 - Προώθηση της βιωσιμότητας, προσβασιμότητας και οικονομικής προσιτότητας των αστικών μεταφορών, διαχείριση της κυκλοφορίας και διασύνδεση των μέσων μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής για ποδηλάτες και πεζούς, καθώς και συντονισμός των αστικών μεταφορών με τις ανάγκες στέγασης, απασχόλησης, δημόσιων χώρων και προστασίας του περιβάλλοντος, μέσα από την κατάλληλη χωροθέτηση, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής
 - Έγκαιρη βελτίωση της τεχνικής υποδομής, ιδιαίτερα των δικτύων υδροδότησης, επεξεργασίας λυμάτων κοκ. και προσαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες ανάγκες, για κάλυψη μελλοντικών απαιτήσεων υψηλής ποιότητας διαβίωσης
 - Προαγωγή της αποδοτικής λειτουργίας, βελτιστοποίησης και αποδοτικότητας των δικτύων υποδομών υπηρεσιών κοινής ωφελείας και της βιωσιμότητάς τους μέσα από την οικονομική χρήση των φυσικών πόρων, μεταξύ άλλων, και την αυξημένη ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, ιδιαίτερα την ανακαίνιση του οικιστικού αποθέματος, καθώς και των προκατασκευασμένων, παλαιών και κακής ποιότητας κτιρίων, με στόχο τη μείωση των δαπανών για επιχειρήσεις και καταναλωτές και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών
 - Προαγωγή της συμπαγούς ανάπτυξης και της βιώσιμης ανάμιξης χρήσεων για σκοπούς στέγασης, απασχόλησης, εκπαίδευσης, παροχών και ψυχαγωγίας, μέσα από τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό και προγραμματισμό, ο οποίος, με τον αποτελεσματικό έλεγχο της προσφοράς γης και της κερδοσκοπικής ανάπτυξης, αποτρέπει την άναρχη εξάπλωση της αστικοποίησης

- Διασφάλιση της ποιότητας ζωής και προσέλκυση επιχειρήσεων μέσω της χρήσης, από τη δημόσια διοίκηση, προηγμένων συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών, της υγείας, της ασφάλειας και της προστασίας

- Προσαρμογή στην απειλή των κλιματολογικών αλλαγών και συμβιβασμός της αστικής ανάπτυξης με τη χαμηλή χρήση ορυκτών καυσίμων, τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και τη μείωση των εκπομπών ρύπων, μέσα από τον κατάλληλο σχεδιασμό και προγραμματισμό της ανάπτυξης, τη λήψη μέτρων καινοτόμου πρόληψης και μετριασμού των επιπτώσεων
- **Εισαγωγή προορατικής πολιτικής καινοτομίας και εκπαίδευσης**
 - Στήριξη των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, των κοινωνικών και πολιτιστικών οργανώσεων, των ευκαιριών δια βίου μάθησης, της αριστείας των πανεπιστημίων και ερευνητικών ιδρυμάτων και των δικτύων τεχνογνωσίας μεταξύ βιομηχανιών, επιχειρήσεων και της επιστημονικής κοινότητας, μέσα από πολιτικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης και χρηστής διακυβέρνησης, παρέχοντας πεδία διαλόγου φορέων και οργανωμένων συνόλων, προάγοντας τον κοινωνικό και διαπολιτισμικό διάλογο, και βελτιστοποιώντας τις χωροθετικές δομές, με στόχους τόσο την αξιοποίηση του δυναμικού των ευρωπαϊκών πόλεων, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη, όσο και τη μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των αστικών περιοχών
- **Απόδοση της δέουσας σημασίας στις υποβαθμισμένες περιοχές, στο συνολικό πλαίσιο του κάθε αστικού συγκροτήματος**
 - Εφαρμογή στρατηγικών για την αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος
 - Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής απασχόλησης
 - Προώθηση προορατικής πολιτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για τους νέους
 - Προώθηση αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών αστικών μεταφορών

6.4 Η Διακήρυξη του Τολέδο

Η Ισπανική Προεδρία 2010 ετοίμασε σχετική με την αστική αναζωογόνηση Διακήρυξη, η οποία υιοθετήθηκε από τους αρμόδιους Υπουργούς στην Άτυπη Συνάντηση του Τολέδο, τον Ιούνιο του 2010. Συνοπτικά, η *Διακήρυξη του Τολέδο* αναφέρεται στην υιοθέτηση της ολοκληρωμένης προσέγγισης (integrated approach) σε σχέση με πολιτικές που αφορούν την ανάπτυξη του αστικού χώρου για την προώθηση των αρχών της στρατηγικής «Ευρώπη 2020,» η οποία βασίζεται στην αποδοτική, αειφόρο και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς ανάπτυξη (*A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*). Αποτελεί επίσης συμφωνία για την προώθηση μέτρων ολοκληρωμένης αστικής αναζωογόνησης (λαμβάνοντας δηλαδή υπόψη οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους και συντονίζοντας τις δράσεις τόσο κάθετα, μεταξύ όλων των επιπέδων διακυβέρνησης και με τη συμμετοχή των πολιτών, όσο και οριζόντια με τη συνεργασία και τον συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων και κοινωνικοοικονομικών εταίρων). Επιπρόσθετα, υποστηρίζει τη συνεχιζόμενη διαδικασία δημιουργίας του κοινού πλαισίου αναφοράς (RFSC) για τον *Χάρτη της Λειψίας*, το οποίο θα αποτελέσει βοηθητικό ηλεκτρονικό εργαλείο ανάλυσης, πρόγραμμα παρακολούθησης και εγχειρίδιο καλής πρακτικής για φορείς που ασχολούνται με την τοπική ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, η *Διακήρυξη του Τολέδο* περιλαμβάνει τις εξής επιμέρους ενότητες:

- **Η καταλληλότητα της ολοκληρωμένης προσέγγισης στις πολεοδομικές πολιτικές προκειμένου να επιτευχθεί μια πιο αποδοτική, αειφόρος και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς αστική ανάπτυξη**
 - Η ανάγκη κοινής κατανόησης της έννοιας της ολοκληρωμένης προσέγγισης στις πολεοδομικές πολιτικές
 - Η σημασία της ολοκληρωμένης αστικής αναζωογόνησης και η στρατηγική της δυνατότητα για μια πιο αποδοτική, αειφόρο και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς αστική ανάπτυξη στην Ευρώπη
- **Προς υποστήριξη της συνέχισης της διαδικασίας της Μασσαλίας και εφαρμογή του ευρωπαϊκού πλαισίου αναφοράς για τις βιώσιμες πόλεις (RFSC)**

- **Σε σχέση με την ανάγκη παγίωσης, στο μέλλον, μιας ευρωπαϊκής αστικής ατζέντας**

- Η ενίσχυση της αστικής διάστασης της Πολιτικής Συνοχής
- Η υποστήριξη μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ χωροταξικών ζητημάτων της εδαφικής ατζέντας και πολεοδομικών ζητημάτων της αστικής ατζέντας, καθώς και η ενίσχυση της αστικής διάστασης στα πλαίσια προαγωγής της εδαφικής συνοχής
- Η συνέχιση της προώθησης της έρευνας, της συγκριτικής μελέτης και της στατιστικής, της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών και της διάδοσης της γνώσης σε θέματα αστικού χώρου, καθώς και η ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ όλων των συναφών ενεργειών
- Η προαγωγή της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και ολοκληρωμένων προσεγγίσεων με την ενίσχυση και ανάπτυξη εργαλείων για την εφαρμογή του *Χάρτη της Λειψίας* σε όλα τα επίπεδα
- **ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:**
Σε σχέση με την ολοκληρωμένη αστική αναζωογόνηση και τη στρατηγική της δυνατότητα για μια πιο αποδοτική, αειφόρο και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς αστική ανάπτυξη
 - Η στρατηγική σημασία της ολοκληρωμένης αστικής αναζωογόνησης για την επιτυχία μιας πιο αποδοτικής, αειφόρου και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς αστικής ανάπτυξης
 - Προς μια κοινή κατανόηση της ολοκληρωμένης προσέγγισης στην αστική αναζωογόνηση ειδικά και στην ανάπτυξη του αστικού χώρου γενικότερα
 - Πώς αντιλαμβανόμαστε την ολοκληρωμένη αστική αναζωογόνηση;
 - Ποια λειτουργικά εργαλεία θα μπορούσαν να διευκολύνουν την ολοκληρωμένη αστική αναζωογόνηση;
 - Η ανάγκη διαμόρφωσης μιας νέας «αστικής συμμαχίας» προς υλοποίηση της στρατηγικής δέσμευσης για ολοκληρωμένη αστική αναζωογόνηση

7.1 Εισαγωγικά

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αποτελείται από 27 κράτη μέλη που σχηματίζουν μια κοινότητα και μια ενιαία αγορά 493 εκατ. πολιτών. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες ανάμεσα σε αυτές τις χώρες και στις 271 περιφέρειές τους. Η ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής βρίσκεται στον πυρήνα της προσπάθειας να βελτιωθεί συνολικά η ανταγωνιστική θέση της Ένωσης και ιδιαίτερα των πιο αδύναμων περιφερειών της. Μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), που είναι γνωστά ως Διαρθρωτικά Ταμεία, καθώς και του Ταμείου Συνοχής, η Ένωση επενδύει σε χιλιάδες έργα σε όλες τις περιφέρειες της Ευρώπης ώστε να επιτύχει τον πρωταρχικό της στόχο: να προαγάγει την οικονομική και κοινωνική συνοχή μειώνοντας αυτές τις ανισότητες μεταξύ κρατών μελών και περιφερειών. Η πολιτική συνοχής, που διαθέτει προϋπολογισμό €347 δισ. για την περίοδο 2007-2013, αποτελεί τη μεγαλύτερη πηγή οικονομικής στήριξης σε επίπεδο ΕΕ για επενδύσεις σε ανάπτυξη και απασχόληση· στόχος της είναι να δώσει τη δυνατότητα σε όλες τις περιφέρειες να φανούν πραγματικά ανταγωνιστικές στην εσωτερική αγορά. Παρόλ' αυτά, όπως με τον καιρό άλλαξαν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές περιφέρειες, έτσι άλλαξε και η πολιτική. Στα πλαίσια των μνημειωδών αλλαγών που επέφεραν η διεύρυνση και η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση, καθώς και της ανησυχίας για τον ενεργειακό εφοδιασμό, τη δημογραφική παρακμή, την κλιματική αλλαγή και πιο πρόσφατα την παγκόσμια οικονομική ύφεση, η πολιτική εξελίχθηκε ως μέρος της προσπάθειας να βρεθούν λύσεις σε αυτά τα προβλήματα.

7.2 Αντίκτυπος και αποτελέσματα της πολιτικής συνοχής στην Κύπρο

Η Κύπρος κατέστη επιλέξιμη για επενδύσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία όταν προσχώρησε στην ΕΕ στα μέσα του 2004. Η υποστήριξη είχε ως στόχο ειδικά την ανάπτυξη όλων των περιοχών που αντιμετώπιζαν διαρθρωτικές δυσκολίες βιομηχανικών, αγροτικών, αστικών ή εξαρτώμενων από την αλιεία. Λόγω των σχετικά περιορισμένων διαθέσιμων κονδυλίων, τα μέτρα ήταν λίγα σε αριθμό και επικεντρώθηκαν στις περιοχές με τις πιο άμεσες ανάγκες, καθώς και σε θέματα

προτεραιότητας που είχαν συμφωνηθεί εκ των προτέρων, ώστε να μεγιστοποιηθεί η χρήση των πόρων και η προβολή των αποτελεσμάτων. Τα κοινοτικά κονδύλια που διατέθηκαν αυτή την περίοδο ανήλθαν σε €113 εκατ., ποσό στο οποίο προστέθηκε η σημαντική συμβολή του ιδιωτικού τομέα, ύψους περίπου €30 εκατ. Από το 2004, η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση βοήθησε στη στήριξη σχεδόν 180 μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), δημιουργώντας σχεδόν 500 μόνιμες θέσεις εργασίας. Στον τομέα του τουρισμού, μιας από τις σημαντικότερες βιομηχανίες του νησιού, εγκαινιάστηκαν πάνω από 470 χλμ. τουριστικών διαδρομών. Στα έργα μεγάλης κλίμακας που υλοποιήθηκαν περιλαμβάνονται η αναβάθμιση του κόμβου Αγίου Αθανασίου και Γερμασόγειας στον αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας-Λεμεσού, καθώς και επενδύσεις σε εγκαταστάσεις διάθεσης αποβλήτων στη Λάρνακα και την Αμμόχωστο.

7.3 Ευρωπαϊκές Επενδύσεις στην Κύπρο

Την περίοδο 2007-2013 η Κύπρος θα λάβει σχεδόν €640 εκατ.: €213 εκατ. από το Ταμείο Συνοχής, €399 εκατ. για το Στόχο Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση και €28 εκατ. για το Στόχο Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία. Οι πόροι αυτοί θα διατεθούν μέσω δύο προγραμμάτων: το πρώτο, με τίτλο «Βιώσιμη ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα», θα χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ταμείο Συνοχής, ενώ το δεύτερο, που ονομάζεται «Απασχόληση, ανθρώπινο κεφάλαιο και κοινωνική συνοχή», θα χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Ολόκληρη η Κύπρος αποτελεί μια ενιαία περιφέρεια· ωστόσο η εφαρμογή του κεκτημένου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναστέλλεται στις περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας όπου δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας.

7.3.1 Πραγματοποίηση των στόχων της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση

Το νέο ξεκίνημα της κοινοτικής στρατηγικής της Λισαβόνας το 2005 είχε ως στόχο να τονώσει την ανταγωνιστική θέση των περιφερειών της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία θέτοντας ως πρώτη προτεραιότητα για την Ένωση την ανάπτυξη, τις θέσεις εργασίας και την ανταγωνιστικότητα. Για την περίοδο 2007-2013, η ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην πραγματοποίηση των επονομαζόμενων «στόχων της Λισαβόνας». Σχεδόν το 60% της χρηματοδότησης της ΕΕ στην Κύπρο αναμένεται να επενδυθεί σε δραστηριότητες που συμβάλλουν άμεσα στη στρατηγική για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

7.3.2 Κύριες προτεραιότητες της πολιτικής συνοχής στην Κύπρο

Περίπου €227 εκατ. θα επενδυθούν για το περιβάλλον (38% του συνόλου των κονδυλίων), ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταξύ των κρατών μελών. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί σε επενδύσεις που έχουν σχεδιαστεί για να μετριάσουν την κλιματική αλλαγή και να ενθαρρύνουν τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας· αναμένεται ότι η συμβολή της ανανεώσιμης ενέργειας στη συνολική

κατανάλωση ενέργειας θα αυξηθεί από 4,5% σε 9%. Οι επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη (E&A) και την καινοτομία

αποτελούν επίσης βασική προτεραιότητα. Με τη χορήγηση περίπου €96 εκατ., δηλαδή 16% της συνολικής κοινοτικής συνεισφοράς, αναμένεται ότι οι δαπάνες E&A ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕγχΠ) θα αυξηθούν από 0,37% το 2004 σε 1%. Οι επενδύσεις σε τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς και σε σχετικά προϊόντα και υπηρεσίες, συνδέονται στενά με τον παραπάνω τομέα. Η συμβολή των Ταμείων θα ανέλθει στα €15,3 εκατ. και η υποστήριξη θα επικεντρωθεί ιδιαίτερα στη βελτίωση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις και πολίτες. Για τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε αγροτικές και αστικές περιοχές, επενδύσεις σε μεταφορικές συνδέσεις μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, καθώς και καθαρές αστικές συγκοινωνίες, θα διατεθούν συνολικά €89 εκατ. Αναμένεται ότι οι κοινοτικοί πόροι θα συμβάλουν στην αύξηση του ποσοστού χρήσης των δημόσιων συγκοινωνιών από το 2% στο 10%. Η πολιτική θα βοηθήσει στην τόνωση της επιχειρηματικότητας με σχεδόν €34 εκατ. που αναμένεται να επενδυθούν σε μέτρα όπως η προώθηση νέων διαδικασιών παραγωγής σε επιχειρήσεις, η παροχή

111

υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία και η υποστήριξη της συνεργασίας, της μεταφοράς τεχνολογίας και της σύστασης επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, περίπου 360 νέες επιχειρήσεις αναμένεται να δημιουργηθούν στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Περίπου €11 εκατ. από τους διαθέσιμους πόρους θα επενδυθούν στη συγκρότηση ενός ικανού και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα μέσω της αύξησης των δεξιοτήτων και των επαγγελματικών

προσόντων. Τα προγράμματα πρέπει να συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός ευέλικτου και χωρίς αποκλεισμούς εργατικού δυναμικού, βοηθώντας τα άτομα να προσαρμοστούν στις αλλαγές και να διατηρήσουν τη θέση εργασίας τους. Περίπου €61 εκατ. από τα διαθέσιμα κονδύλια θα επενδυθούν στη συνεχή κατάρτιση για τη βελτίωση των δεξιοτήτων και της γνώσης. Δύο από τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι: αύξηση κατά 50% των νεοεισερχομένων σε ένα εκσυγχρονισμένο σύστημα μαθητείας και απόκτηση στρατηγικών, διοικητικών και ηγετικών δεξιοτήτων από 2.500 δημόσιους υπαλλήλους. Η προσέλκυση και η διατήρηση ατόμων στην αγορά εργασίας, που αυξάνει την κοινωνική ένταξη με την εφαρμογή ενεργών πολιτικών για την απασχόληση, την αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων του εργατικού δυναμικού και τη βοήθεια ώστε να υπερπηδηθούν τα εμπόδια στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα για ευάλωτες ομάδες, αποτελεί στρατηγικό στόχο της πολιτικής συνοχής στην Κύπρο. Οι πόροι που διατίθενται για το στόχο αυτό ανέρχονται σε σχεδόν €35 εκατ.

Τέσσερις αστικές περιοχές : Λευκωσία, Λάρνακα, Λεμεσός και Πάφος θα υποστηριχθούν στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων έργων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Η πρωτοβουλία JASPERS (Κοινή βοήθεια για την υποστήριξη των έργων στις ευρωπαϊκές περιφέρειες) βοηθά τις κυπριακές αρχές στην προετοιμασία των αιτήσεων που υποβάλλονται για τα έργα. Για παράδειγμα, το JASPERS παρέχει ήδη βοήθεια στην προετοιμασία των δύο κυριότερων περιβαλλοντικών έργων, του πιλοτικού έργου δημόσιων συγκοινωνιών και του κλεισίματος παλαιών χώρων διάθεσης αποβλήτων.

7.4 Η πολιτική συνοχής στην πράξη

Ο Καλοπαναγιώτης, μια ορεινή περιοχή της περιφέρειας Λευκωσίας, είναι μια από τις πολυάριθμες κοινότητες στην Κύπρο με πληθυσμό που γερνάει και μειώνεται (283 κάτοικοι το 2001). Το κύριο αξιοθέατο είναι η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή, που περιλαμβάνεται στον κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Η εκκλησία και το γειτονικό μουσείο με τις βυζαντινές εικόνες του προσελκύουν πολλούς επισκέπτες, κυρίως από το εξωτερικό, που συνήθως παραμένουν στην κοινότητα μόνο όσο χρειάζεται για να επισκεφθούν την εκκλησία και το μουσείο. Η εικόνα αυτή όμως έχει ήδη αρχίσει να αλλάζει με την υποστήριξη των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ και συγκεκριμένα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Τρία έργα υποδομών με συνολικό κόστος €5,4 εκατ. συγχρηματοδοτήθηκαν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Ορισμένες ιδιωτικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον αγροτουρισμό χρηματοδοτούνται από προγράμματα κρατικών ενισχύσεων

και επίσης συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ. Στόχος αυτών των έργων είναι να προσφέρουν μια βελτιωμένη και πιο ελκυστική εμπειρία στους επισκέπτες. Έχουν γίνει εργασίες αναπαλαίωσης στις προσόψεις κάποιων κτηρίων και σε παραδοσιακά πέτρινα οικοδομήματα και πλακόστρωτους δρόμους στο κέντρο του Καλοπαναγιώτη. Η χαρακτηριστική οικία Λαυρεντίου αποκαταστάθηκε και έχει μετατραπεί σε πολιτιστικό κέντρο που φιλοξενεί εκδηλώσεις ομάδων από τον Καλοπαναγιώτη και γειτονικά χωριά. Στα πλαίσια του έργου για την προώθηση του τουρισμού στις αγροτικές κοινότητες, οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες που αφορούν τη δημιουργία καταλυμάτων ή το άνοιγμα εστιατορίων και καφενείων συγχρηματοδοτούνται στην κοινότητα ώστε να προσελκυσθούν περισσότεροι επισκέπτες. Η αναζωογόνηση του Καλοπαναγιώτη αναμένεται να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για την εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων ώστε να αναζωογονηθούν άλλες αγροτικές κοινότητες και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων τους. Η Ζωοπηγή είναι ένα χωριό στα δυτικά της Λεμεσού με συνολικό πληθυσμό 198 κατοίκους. Το έργο υποστήριξε την επανασχεδίαση και την αναπαλαίωση ενός παραδοσιακού κτηρίου, που παλαιότερα χρησιμοποιήθηκε ως οινοποιείο κουμανταρίας και τώρα έχει μετατραπεί στο Ιστορικό Μουσείο Κουμανταρίας. Τα παλιά μηχανήματα και ο εξοπλισμός αποκαταστάθηκαν και παρουσιάζονται ως εκθέματα. Το μουσείο περιλαμβάνει επίσης άλλα παραδοσιακά εργαλεία που χρησιμοποιούνταν στην περιοχή. Το έργο θα συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η Ευρωπαϊκή Διάσταση της Πολεοδομίας-Χωροταξίας στην Κύπρο

Με την ολοκλήρωση του Έργου URBANGUARD, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως αποκτά ένα αξιόλογο εργαλείο ανάλυσης των πολεοδομικών και χωροταξικών δεδομένων της Κύπρου σε σχέση με τη βιωσιμότητα της πορείας ανάπτυξης που ακολουθείται. Το εργαλείο URBANGUARD είναι σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα των ευρωπαϊκών εμπειριών του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως, που ξεκίνησαν αρκετά χρόνια πριν, με συμμετοχή σε θεσμούς του Συμβουλίου της Ευρώπης, και έχουν κατά την τελευταία διετία πολλαπλασιαστεί, λόγω της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως πλήρους μέλους. Επιτρέψτε μου λοιπόν να επιχειρήσω μια σύντομη παρουσίαση της εμπλοκής του Τμήματος στα ευρωπαϊκά πολεοδομικά και χωροταξικά δρώμενα.

Από το 2004, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως εκπροσωπεί την Κύπρο στα ακόλουθα σώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

8.1 Θέματα Πολεοδομικής Πολιτικής και Εδαφικής Συνοχής

Με την περίληψη στο προτεινόμενο ευρωπαϊκό σύνταγμα του όρου «εδαφική συνοχή», επιπρόσθετα των αναφορών σε οικονομική και κοινωνική συνοχή, αναπτύσσεται σταδιακά ένα νέο ευρωπαϊκό κεκτημένο σε πολεοδομικά και χωροταξικά θέματα, που περιλαμβάνει τόσο διακηρύξεις και προτάσεις, όπως το «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου», όσο και συγκεκριμένες δράσεις και πολιτικές, όπως η δημιουργία δικτύων ανταλλαγής γνώσεων για πολεοδομικά θέματα. Στις συζητήσεις που διαμορφώνονται γύρω από τα θέματα πολεοδομικής πολιτικής και εδαφικής συνοχής υπό τον συντονισμό

της χώρας-μέλους που ασκεί την εκάστοτε Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της λεγόμενης ομάδας των επερχόμενων Προεδριών, οι απόψεις και εμπειρίες της Κύπρου συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής μέσα από τη συμμετοχή του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως. Η Ολλανδική Προεδρία κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2004 ασχολήθηκε κυρίως με την ενσωμάτωση της έννοιας της εδαφικής συνοχής στο κοινοτικό κεκτημένο με τη διακήρυξη των αρμόδιων Υπουργών στο Rotterdam και τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Δικτύου Γνώσης για θέματα Αστικού Χώρου (EUKN), στο οποίο η Κύπρος συμμετέχει. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2005 η Προεδρία ασκήθηκε από το Ηνωμένο

Βασίλειο, από το οποίο προωθήθηκε η ιδέα της ανάπτυξης «βιώσιμων κοινοτήτων» κατά την άτυπη υπουργική διάσκεψη των Υπουργών στο Bristol και ανακοινώθηκε η δημιουργία ακαδημίας στο Leeds για κατάρτιση των εμπλεκόμενων σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συμμετέχει στις σχετικές εξελίξεις. Κατά τη διάρκεια του 2006, οι Προεδρίες της Αυστρίας και της Φινλανδίας έχουν προωθήσει τη διαβούλευση μεταξύ των κρατών μελών σε σχέση με τους «Εδαφικούς Στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και το έγγραφο «Εδαφική Κατάσταση και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης,» τα οποία θα ολοκληρωθούν και θα υιοθετηθούν από τους αρμόδιους Υπουργούς κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Προεδρίας στη Λειψία, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2007. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συμμετείχε ενεργά στον διάλογο για το θέμα και, σε συνεννόηση με το Γραφείο Προγραμματισμού, εξέφρασε απόψεις για την Κύπρο ως μικρό νησιώτικο μεσογειακό νέο κράτος-μέλος.

8.2 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γνώσης για τον Αστικό Χώρο (EUKN)

Κατά την άτυπη διάσκεψη των υπουργών που έχουν αρμοδιότητα σε θέματα πολεοδομίας στο Rotterdam της Ολλανδίας τον Νοέμβριο 2004, αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων, η δημιουργία Ευρωπαϊκού δικτύου γνώσης για θέματα αστικού χώρου. Στη σχετική πιλοτική δράση συμμετέχουν 15 κράτη-μέλη, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος, καθώς και πανευρωπαϊκοί οργανισμοί, ενώ η ολλανδική κυβέρνηση παρέχει διοικητική υποστήριξη στη γραμματεία του δικτύου, που εδρεύει στη Χάγη. Κύριος στόχος του δικτύου είναι η συλλογή, πιστοποίηση και δημοσίευση στο διαδίκτυο μελετών έρευνας, πρακτικής και πολιτικής που αφορούν πολεοδομικά θέματα. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συμμετείχε στις εργασίες του δικτύου, προμηθεύοντας το δίκτυο με πάνω από δεκαπέντε κυπριακές μελέτες και παρέχοντας όλα τα στοιχεία και πληροφορίες που συμφωνήθηκε να αποσταλούν για αυτές στη γραμματεία. Η ιστοσελίδα εγκαινιάστηκε τον Οκτώβριο του 2005 με δυνατότητα ανεύρεσης εγγράφων που έχουν καταχωρηθεί κατά θεματική ενότητα ή χώρα προέλευσης κλπ. Η Κύπρος εκπροσωπείται με δικό της δικτυακό τόπο, όπου παρέχονται, μεταξύ άλλων, πληροφορίες για το πολεοδομικό της σύστημα.

8.3 Υποεπιτροπή για τη Χωρική και Πολεοδομική Ανάπτυξη

Η Υποεπιτροπή για τη Χωρική και Πολεοδομική Ανάπτυξη, καθορίστηκε από την Επιτροπή για την Ανάπτυξη και Σύγκλιση των Περιφερειών, στην οποία την Κύπρο εκπροσωπεί το Γραφείο Προγραμματισμού. Κύριος ρόλος της Υποεπιτροπής αυτής είναι να παρέχει πληροφόρηση για θέματα χωροταξίας και πολεοδομίας, ώστε να υποβοηθείται η λήψη αποφάσεων σε σχέση με την κατανομή κοινοτικών πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία. Οι συνεδρίες της Υποεπιτροπής διοργανώνονται από τη Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες.

8.4 Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Χωρικού Σχεδιασμού (ESPON)

Το Πρόγραμμα ESPON δημιουργήθηκε με κύριους στόχους, αφ' ενός τη διεξαγωγή μελετών για την παροχή στοιχείων με τα οποία να υποβοηθείται και να τεκμηριώνεται η λήψη αποφάσεων σε σχέση με την κατανομή κοινοτικών πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία, και αφ' ετέρου τη δημιουργία δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών για θέματα χωροταξικού σχεδιασμού μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Πρόγραμμα ESPON 2006 αποτελεί Κοινοτική Πρωτοβουλία του πλαισίου διακρατικής συνεργασίας INTERREG III, η οποία θα συνεχιστεί ως ESPON 2 κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, και σ' αυτό συμμετέχουν όλες οι χώρες μέλη της ΕΕ, μέσα από σχετική Επιτροπή Παρακολούθησης. Αρμοδιότητες της Επιτροπής αυτής είναι η έγκριση των δραστηριοτήτων της Συντονιστικής Μονάδας του Προγράμματος, που εδρεύει στο Λουξεμβούργο, καθώς και η προβολή των θέσεων των κρατών μελών σε σχέση με τις μελέτες του Προγράμματος.

Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συνεχίζει βέβαια να εκπροσωπεί την Κύπρο στο Συμβούλιο της Ευρώπης για τα ακόλουθα θέματα:

Χωροταξικός Σχεδιασμός (Διάσκεψη Υπουργών για θέματα Πολεοδομίας-Χωροταξίας, CEMAT): Η Κύπρος συμμετέχει ενεργά στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη των Υπουργών αρμόδιων για θέματα Πολεοδομίας-Χωροταξίας CEMAT, μέσα από το Συμβούλιο της Ευρώπης, στα μέλη του οποίου περιλαμβάνονται όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξιόλογο έγγραφο αναφοράς της CEMAT αποτελούν οι «Κατευθυντήριες Αρχές για τη Βιώσιμη Χωρική Ανάπτυξη της

Ευρωπαϊκής Ηπείρου» (Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent). Συναντήσεις πραγματοποιούνται τόσο σε επίπεδο ανώτερων αξιωματούχων όσο και σε επίπεδο Υπουργών.

Αρχιτεκτονική Κληρονομιά (Επιτροπή Πολιτιστικής Κληρονομιάς, CD-PAT): Αφορά κυρίως την προστασία, διατήρηση και προβολή παραδοσιακών και ιστορικών κτιρίων και οικισμών. Διοργανώνει επίσης τις Ευρωπαϊκές Ημέρες Κληρονομιάς, ετήσιο θεσμό εκδηλώσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενημέρωση των πολιτών σε θέματα κληρονομιάς. Για θέματα μηχανογράφησης των δεδομένων της κληρονομιάς της κάθε χώρας και την παρουσίασή τους στο διαδίκτυο, η Κύπρος συμμετέχει επίσης στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κληρονομιάς HEREIN.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο: Η Κύπρος επικύρωσε με σχετικό Νόμο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, η οποία έχει τεθεί σε εφαρμογή στη χώρα μας την 1η Οκτωβρίου 2006. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο στηρίζεται στους τρεις βασικούς άξονες της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού των τοπίων. Για το θέμα αυτό η Κύπρος συμμετέχει επίσης στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξηρολιθοδομής REPS μέσα στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG III/C της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δίκτυο αποτελεί συνεργασία για τη μελέτη, προστασία, διαχείριση και ανάδειξη των κατασκευών με ξερολιθιά. Πέρα από τα προαναφερόμενα, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συμμετέχει και σε άλλους ευρωπαϊκούς θεσμούς, όπως:

Στεγαστική Πολιτική – Ανθρώπινοι Οικισμοί: Στα πλαίσια της αποστολής του, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έχει αρμοδιότητα για τη στεγαστική πολιτική της Κύπρου και εκπροσωπεί την χώρα στην Επιτροπή Ανθρώπινων Οικισμών της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Υπουργών χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρμόδιων για θέματα Στέγασης, που ασχολούνται με ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως την παρακολούθηση των εξελίξεων σε στεγαστικά θέματα, την ετοιμασία μελετών για την επίλυση στεγαστικών προβλημάτων και τον καθορισμό πολιτικής και μηχανισμών για βελτίωση των συνθηκών στις οικιστικές περιοχές.

Ευρωπαϊκά Προγράμματα: Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως συμμετέχει ή προωθεί διάφορα Προγράμματα της ΕΕ, τα οποία έχουν συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, έτσι ώστε με την ολοκλήρωση ορισμένων από αυτά να

αναλαμβάνονται ήδη νέες πρωτοβουλίες. Την τρέχουσα περίοδο για παράδειγμα, το Τμήμα συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Δράση COST C16 (το Πρόγραμμα COST υλοποιείται από τη Γενική Διεύθυνση Έρευνας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), με θέμα τη βελτίωση των προδιαγραφών για τα κελύφη των κτιρίων τόσο σε σχέση με την εξοικονόμηση ενέργειας όσο και από αισθητική/ δομική άποψη. Το Τμήμα συμμετέχει επίσης στο Πρόγραμμα EUROMED Heritage III (συνεργασία Μεσογειακών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με Μεσογειακές χώρες της Βορείου Αφρικής και Εγγύς Ανατολής), με τη δράση REHABIMED, που αφορά τη μεθοδολογία και πρακτική διατήρησης οικισμών, με πιλοτική εφαρμογή στα Λεύκαρα, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων και 15 χώρες της Μεσογείου. Πιο πρόσφατα, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, σε συνεργασία με φορείς της Ελλάδας, Ιταλίας και Μάλτας και με παρατηρητή την Τουρκία, συμμετέχει στο Σχέδιο ARCHIMED/ SEMSON, που στόχο έχει τη δημιουργία χωροταξικού παρατηρητηρίου για τη νοτιοανατολική Ευρώπη.

Τέλος, θα ήθελα να καταλήξω λέγοντας ότι Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έχει προωθήσει την εκπόνηση δύο έργων που αφορούν την Κύπρο στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος LIFE (χρηματοδοτικό μέσο της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Το πρώτο από αυτά, CYCLE NETWORKS, αφορά τον σχεδιασμό δικτύων ποδηλατοδρόμων στις αστικές περιοχές και ολοκληρώθηκε το , με στόχο να προωθείται σταδιακά η υλοποίησή του. Το δεύτερο Σχέδιο, με τίτλο URBANGUARD, αφορά την ενσωμάτωση δεικτών βιωσιμότητας στον αστικό χωροταξικό σχεδιασμό και ολοκληρώνεται την περίοδο αυτή με τη συνεργασία της Κύπρου, της Ελλάδας και του Βελγίου.

Ας προχωρήσουμε λοιπόν την παρουσίαση του Έργου URBANGUARD.

8.5 URBANGUARD

Το σύστημα διαχείρισης βάσης δεδομένων URBANGUARD παρέχει τη δυνατότητα εισαγωγής και επεξεργασίας στοιχείων σύμφωνα με τις προδιαγραφές των δεικτών του συστήματος URBANGUARD. Το σύστημα διαχείρισης βάσης δεδομένων αναπτύχθηκε με τη βοήθεια των εργαλείων της Microsoft Visual Basic1 και Microsoft Access.2 Η βάση δεδομένων του συστήματος σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε με τρόπο που να συνδέεται με το λογισμικό ArcGIS, στο οποίο αναπτύχθηκε το Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών για την παρακολούθηση των δεικτών βιωσιμότητας των περιοχών. Το σύστημα παρακολούθησης των δεικτών αστικής βιωσιμότητας αποτελείται στη σημερινή του μορφή από 97 συνολικά δείκτες. Κάθε δείκτης ορίζεται από την παράμετρο που αξιολογεί, τη

γεωγραφική περιοχή και θέση για την οποία ισχύει και τη χρονική περίοδο για την οποία ισχύει. Επιπρόσθετα, από τους εταίρους του έργου, έχουν συνταχθεί Τεχνικά Δελτία για όλους τους δείκτες, στα οποία περιλαμβάνονται, ο ορισμός της υπό αξιολόγηση παραμέτρου, η χρονική συχνότητα αξιολόγησης, η γεωγραφική κλίμακα, η μέθοδος αξιολόγησης, οι πηγές δεδομένων κ.α.

Το σύστημα διαχείρισης της βάσης δεδομένων URBANGUARD σχεδιάστηκε με τρόπο που οι φόρμες εισαγωγής και διαχείρισης των δεδομένων να είναι φιλικές προς το χρήστη με τη βέλτιστη αλληλεπίδραση. Σε κάθε περίπτωση ο σχεδιασμός του συστήματος έγινε σε συνεργασία με το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, έτσι ώστε να διασφαλιστούν η επάρκεια και η καταλληλότητά του. Προσαρμογές που τυχόν απαιτούνται για τη βελτιστοποίηση του συστήματος μπορούν να προκύψουν μετά από συνεννόηση με την αρμόδια υπηρεσία. Αποφασιστικό ρόλο στην προώθηση και ολοκλήρωση του έργου είχε η οικονομική στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής –Πρόγραμμα LIFE και καθοριστική για τη λειτουργία του συστήματος η εισαγωγή των αρχών της αειφορίας στα Σχέδια Ανάπτυξης.

8.6 Πρόγραμμα MED

Το Πρόγραμμα Διακρατικής Συνεργασίας Μεσογειακού Χώρου στοχεύει στην καθιέρωση ολόκληρου του μεσογειακού χώρου MED ως μιας περιφέρειας, ικανής να ανταγωνιστεί στο διεθνή χώρο, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί ανάπτυξη και απασχόληση για τις επόμενες γενιές, η υποστήριξη της εδαφικής συνοχής καθώς και η ενεργή παρέμβαση προς την προστασία του περιβάλλοντος. Στο Πρόγραμμα MED συμμετέχουν η Κύπρος και περιφέρειες της Γαλλίας, Ιταλίας, Πορτογαλίας και Ισπανίας, η Ελλάδα, η Μάλτα, η Σλοβενία και το Γιβραλτάρ του Η.Β. Στο Πρόγραμμα συμμετέχουν επίσης η Κροατία, το Μαυροβούνιο, η Αλβανία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη με κονδύλια του Προ-ενταξιακού Μέσου. Ο Συνολικός Προϋπολογισμός του Προγράμματος ανέρχεται σε 256,6 εκ. ευρώ από τα οποία 193,2 εκ. ευρώ προέρχονται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) της Ε.Ε. Το ποσοστό συγχρηματοδότησης από το ΕΤΠΑ για την Κύπρο

ανέρχεται στο 85%. Οι δικαιούχοι του Προγράμματος είναι δημόσιοι φορείς, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμοί δημοσίου δικαίου και φορείς ιδιωτικού δικαίου (υπό κάποιες προϋποθέσεις). Για την υλοποίηση των στόχων του το Πρόγραμμα θα χρηματοδοτήσει έργα κάτω από τους τέσσερεις άξονες

119

προτεραιότητας που έχουν καθοριστεί: (1) Ενίσχυση της καινοτομίας, (2) Προστασία του Περιβάλλοντος και προώθηση της βιώσιμης εδαφικής ανάπτυξης, (3) Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της προσβασιμότητας και (4) Προώθηση πολυκεντρικής και ολοκληρωμένης ανάπτυξης του χώρου MED. Ως Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος έχει οριστεί η Περιφέρεια Region Provence-Alpes- Côte d'Azur της Γαλλίας η οποία υποστηρίζεται από την Κοινή Τεχνική Γραμματεία η οποία εδρεύει στη Μασσαλία. Τη διαχείριση του Προγράμματος υποστηρίζουν και τα δύο Γραφεία Πληροφόρησης (Liaison Offices) που εδρεύουν στη Βαλένθια και τη Θεσσαλονίκη. Η Κύπρος συμμετέχει στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας με την Ελλάδα με την οποία συνορεύει με θαλάσσια σύνορα. Στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα - Κύπρος συμμετέχουν οι Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και τμήμα του Νοτίου Αιγαίου, ενώ η Κύπρος συμμετέχει στο σύνολο της. Στόχος του Προγράμματος είναι η ανάδειξη της επιλέξιμης περιοχής του Προγράμματος ως πόλου αειφόρου ανάπτυξης στον ευρύτερο χώρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, στην κατεύθυνση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος Ελλάδα-Κύπρος ανέρχεται σε περίπου 56 εκ ευρώ από τα οποία 45 εκ ευρώ προέρχονται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Το ποσοστό συγχρηματοδότησης από το ΕΤΠΑ για τα έργα που θα εγκριθούν στα πλαίσια του εν λόγω Προγράμματος

ανέρχεται στο 80%. Οι δικαιούχοι του Προγράμματος είναι δημόσιοι φορείς, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμοί δημοσίου δικαίου και ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί με κάποιες προϋποθέσεις. Για την υλοποίηση των στόχων του, το Πρόγραμμα θα χρηματοδοτήσει έργα κάτω από τους 3 άξονες προτεραιότητας που έχουν καθοριστεί: (1) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιοχής συνεργασίας, (2) Ανάδειξη και προστασία φυσικών και πολιτιστικών πόρων και (3) Βελτίωση της προσβασιμότητας και ασφάλειας της περιοχής συνεργασίας. Ως Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος έχει οριστεί η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγραμμάτων του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας της Ελλάδας, ενώ παράλληλα έχει συσταθεί Γραφείο Πληροφόρησης στο Γραφείο Προγραμματισμού της Κύπρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Εφαρμογή Ευρωπαϊκών προγραμμάτων στην Κύπρο

9.1 Ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα

9.1.1 Ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Δράση για την εναρμόνιση και εφαρμογή της Οδηγίας 2002/91/ΕΚ για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων, EPBD Concerted Action II»

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Δράση για την εναρμόνιση και εφαρμογή της Οδηγίας 2002/91/ΕΚ για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων, EPBD Concerted Action» δημιουργήθηκε με κεντρικό στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και των καλύτερων πρακτικών μεταξύ των χωρών-μελών, ώστε να γίνει δυνατή η γρηγορότερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή των προνοιών της Οδηγίας. Η δράση αυτή χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στη δράση αυτή συμμετέχουν οργανισμοί από τις 27 χώρες-μέλη της ΕΕ. Στα πλαίσια της δράσης EPBD CA II πραγματοποιήθηκαν έξι δομημένες συναντήσεις, στις οποίες συζητήθηκαν τα εξής θέματα: Διαδικασίες Πιστοποίησης (Άρθρο 7 της Οδηγίας), Επιθεώρηση Λεβήτων και Συστημάτων Κλιματισμού (Άρθρα 8 και 9 της Οδηγίας), Προσόντα και Εκπαίδευση Εμπειρογνομόνων και Επιθεωρητών (Άρθρο 10 της Οδηγίας), Μέθοδοι και Διαδικασίες για το Χαρακτηρισμό της Ενεργειακής Απόδοσης των Κτιρίων (Άρθρα 3,4 και 5 της Οδηγίας) και Εκστρατείες Ενημέρωσης (Άρθρο 12 της Οδηγίας). Την Κύπρο εκπροσωπούν στη «Δράση» το υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, το Ίδρυμα Ενέργειας Κύπρου και το Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου. Εκ μέρους του Επιμελητηρίου, στη «Δράση» συμμετείχαν οι μηχανολόγοι μηχανικοί, Χρίστος Ευθυβούλου (πρόεδρος ΕΤΕΚ) και Χρίστος Μαζούλης.

9.1.2 Εθνικό ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα «Κατηγοριοποίηση κτιρίων στην Κύπρο με βάση την ενεργειακή τους απόδοση»

Το ερευνητικό πρόγραμμα «Κατηγοριοποίηση κτιρίων στην Κύπρο με βάση την ενεργειακή τους απόδοση», το οποίο υλοποιήθηκε στα πλαίσια της Δέσμης 2008 του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας, αποτέλεσε μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής της κατανάλωσης ενέργειας του κατοικήσιμου κτιριακού αποθέματος της Κύπρου. Η γνώση αυτή κρίθηκε ως απαραίτητη, καθώς θα υποστηρίζει σχετικές με το θέμα αποφάσεις, ενώ παράλληλα θα βοηθούσε στον καταρτισμό

μέτρων και στοχευμένων δράσεων για βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στον κτιριακό τομέα. Στα πλαίσια του προγράμματος, επιβεβαιώθηκε το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι κατοικίες δεν είναι θερμομονωμένες και ότι πέραν του 80% των κατοικιών αξιοποιούν την ηλιακή ενέργεια για ζεστό νερό χρήσης. Περαιτέρω, πιστοποιήθηκε ότι η συνολική επιφάνεια της μέσης κατοικίας, ως επίσης και η ανηγμένη επιφάνεια ανά ένοικο είναι αρκετά υψηλότερες από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές τιμές. Σε ό,τι αφορά τις καταναλώσεις, διαφάνηκε ότι η κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας ανά μονάδα επιφανείας σε ποσοστό πέραν του 60% του δείγματος κυμαίνεται μεταξύ 51-150 kWh/m², τιμή αρκετά χαμηλότερη από την προσδοκώμενη. Επίσης, έγινε μια πρώτη σύγκριση των αποτελεσμάτων της υπολογιστικής προσέγγισης και των μετρήσεων των πραγματικών καταναλώσεων. Σύμφωνα με τα ευρήματα, διαφάνηκε ότι τα αποτελέσματα των δύο μεθοδολογιών αποκλίνουν ουσιαστικά, με την υπολογιστική προσέγγιση να υπερεκτιμά την κατανάλωση. Με βάση την παρατήρηση αυτή, φαίνεται ότι έχουμε μη βέλτιστες συνθήκες θερμικής άνεσης στις κατοικίες που αξιολογήθηκαν, αλλά και σε όλο το δείγμα. Η εξήγηση για την απόκλιση των αποτελεσμάτων φαίνεται να οφείλεται στην αδυναμία της υπολογιστικής προσέγγισης να αποτυπώσει το τι πραγματικά συμβαίνει στην πράξη σε ό,τι αφορά τα ψυκτικά φορτία. Οι φορείς, οι οποίοι συμμετείχαν στο εν λόγω ερευνητικό πρόγραμμα, πέραν του ΕΤΕΚ, ήταν οι: Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών και Επιστήμης και Μηχανικής Υλικών του ΤΕΠΑΚ, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Κύπρου, Υπηρεσία Ενέργειας και Αναπτυξιακός Οργανισμός «Τάλως». Εκ μέρους του Τεχνικού Επιμελητηρίου, στο πρόγραμμα συμμετείχαν ο Χρίστος Μαξούλης, μηχανολόγος μηχανικός, και ο Βαρνάβας Λάμπρου, πολιτικός μηχανικός.

9.1.3 Ευρωπαϊκό πρόγραμμα του 7ου Πακέτου-Πλαισίου με θέμα «Open-Source Software Reuse Service for SMEs»

Το Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου συμμετέχει στο ερευνητικό έργο OPEN-SME (Open-Source Software Reuse Service for SMEs), που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο του 7ου Πακέτου-Πλαισίου Έρευνας (FP7). Αντικείμενο του έργου αποτελεί η έρευνα και ανάπτυξη μεθοδολογιών, εργαλείων και επιχειρηματικών μοντέλων, τα οποία θα διευκολύνουν τις μικρομεσαίες

επιχειρήσεις ή/και φυσικά πρόσωπα να υιοθετούν ελεύθερο ή/και ανοικτό λογισμικό στις διαδικασίες παραγωγής τους. Το έργο θα δώσει έμφαση σε καλές πρακτικές υιοθέτησης ανοικτών λογισμικών μέσω επαναχρησιμοποίησης λογισμικού και ειδικότερα μέσω της κοινής χρήσης λειτουργικών μονάδων λογισμικού μεταξύ διαφορετικών οργανισμών, διαφορετικών ομάδων ανάπτυξης, αλλά και διαφορετικών περιοχών εφαρμογής.

Τα αποτελέσματα του έργου αναμένεται να αντιμετωπίσουν σειρά προκλήσεων που σχετίζονται με την υιοθέτηση ανοικτού λογισμικού όπως:

- την αδυναμία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων να επενδύσουν σε τεχνογνωσία και εργαλεία αξιοποίησης ελευθέρου ανοικτού λογισμικού, ιδιαίτερα στη δύσκολη (από οικονομική άποψη) συγκυρία που διανύουν
- τις δυσκολίες που σχετίζονται με το συνδυασμό και την ολοκλήρωση πολλών διαφορετικών έργων λογισμικού για την παροχή μιας ολοκληρωμένης λύσης, και
- το ότι δεν υπάρχει ένας πλήρης κατάλογος με τα διαθέσιμα έργα και την τεκμηρίωσή τους και βιβλιοθήκες λογισμικού ανοικτού κώδικα.

Το έργο, του οποίου οι εργασίες άρχισαν τον Ιούνιο του 2010, έχει διάρκεια 24 μηνών, συντονίζεται από την Ένωση Μηχανικών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος και υλοποιείται με τη συμμετοχή 11 φορέων από έξι χώρες (Γερμανία, Ελλάδα, Κύπρος, Ολλανδία, Σερβία και Σουηδία). Τη συμμετοχή του Επιμελητηρίου στο εν λόγω έργο, η οποία γίνεται μέσω της Υπηρεσίας, συντονίζει ο Αντώνης Βαλανίδης, Α΄ αντιπρόεδρος, και ο Σωκράτης Σωκράτους, μέλος της ΔΕ μηχανικοί της πληροφορικής και οι δύο.

9.1.4 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια για την Ευρώπη» – «Εκπαίδευση και πιστοποίηση εγκαταστατών φωτοβολταϊκών συστημάτων» (PVTRIN)

Το Τεχνικό Επιμελητήριο συμμετέχει στο έργο «Training of Photovoltaic Installers» (PVTRIN), το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια για την Ευρώπη» και το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη ενός πιστοποιημένου προγράμματος κατάρτισης και έγκρισης τεχνικών που ασχολούνται αποκλειστικά με την εγκατάσταση και συντήρηση μικρής δυναμικότητας φωτοβολταϊκού. Ο απώτερος σκοπός του έργου είναι η δημιουργία ενός κοινού μηχανισμού πιστοποίησης εγκαταστατών φωτοβολταϊκών συστημάτων εντός των χωρών της Ευρώπης. Το έργο ξεκίνησε το Μάιο του 2010 και αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Απρίλιο του 2013. Το συντονισμό και διαχείριση του όλου έργου έχει η Πολυτεχνική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης. Στο έργο

συμμετέχουν επίσης εταίροι από την Ελλάδα (ΤΕΕ Δυτικής Κρήτης), το Βέλγιο, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Κύπρο (ΕΤΕΚ). Συνοπτικά, οι στόχοι του έργου είναι:

- να παρέχει τα βασικά στοιχεία για τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου προσόντων, την κατάλληλη μεθοδολογία κατάρτισης και μια διαφανή και σαφώς καθορισμένη μεθοδολογία διαπίστευσης
- να δημιουργήσει καταρτισμένο εργατικό δυναμικό, αρμόδιο για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκού, σύμφωνα με κοινά αποδεκτά Πρότυπα κατάρτισης
- να ενθαρρύνει μεγαλύτερο αριθμό τεχνικών να συμμετέχουν σε πιστοποιημένο πρόγραμμα κατάρτισης, για την προώθηση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και των γνώσεών τους
- να εξασφαλιστεί η ποιότητα των εγκαταστάσεων φωτοβολταϊκών και να βελτιώσει την αξιοπιστία Φ/Β τεχνολογίας μέσω της αποφυγής αστοχιών κατά την εγκατάσταση. Τα αποτελέσματα του έργου PVTRIN αναμένεται ότι θα υποστηρίξουν την εναρμόνιση της Κύπρου με την Οδηγία 2009/28/ΕΚ σχετικά με την Προώθηση της Χρήσης Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές (Άρθρο 14, Παράγραφος 3), που προνοεί την εγκαθίδρυση ενός συστήματος πιστοποίησης/βεβαίωσης καταλληλότητας για τους εγκαταστάτες ΑΠΕ. Εκ μέρους του Τεχνικού Επιμελητηρίου, στο πρόγραμμα συμμετέχει, πέραν της Υπηρεσίας, η χημικός μηχανικός Ανθή Χαραλάμπους.

9.1.5 Πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με θέμα «Κοινωνική στάση στην επικινδυνότητα της οδικής κυκλοφορίας στην Ευρώπη» (SARTRE 4)

SARTRE είναι η συντομογραφία για τον τίτλο «Social Attitudes to Road Traffic Risk in Europe». Η ομάδα του προγράμματος SARTRE ξεκίνησε να ασχολείται με θέματα ασφάλειας στους ευρωπαϊκούς δρόμους το 1991, διενεργώντας τις ίδιες έρευνες σε κάθε χώρα. Η πρώτη έρευνα του SARTRE διενεργήθηκε σε 15 χώρες και η δεύτερη πέντε χρόνια αργότερα σε 19 χώρες.

Η έρευνα SARTRE 3 διενεργήθηκε σε 23 χώρες και ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2004. Η νέα έρευνα ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2009, πέντε χρόνια μετά, με 20 ευρωπαϊκές χώρες να συμμετέχουν και προβλέπεται να λήξει το Μάιο του 2012. Το ΕΤΕΚ συμμετέχει για δεύτερη φορά στο πρόγραμμα.

Σε κάθε χώρα θα πραγματοποιηθεί έρευνα με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων με 150, ειδικά επιλεγμένες, ερωτήσεις που να καλύπτουν όλους σχεδόν τους τομείς της οδικής ασφάλειας. Θα ρωτηθούν περίπου 1000 οδηγοί. Τα ερωτηματολόγια δίνουν πληροφορίες για τη στάση των οδηγών, τη συμπεριφορά και τις

εμπειρίες τους (π.χ. συμπεριφορά απέναντι σε άλλους οδηγούς, δράσεις αστυνόμευσης, κ.ά.) και έτσι παρέχεται η δυνατότητα σύγκρισης των οδηγών διαφορετικών χωρών και ο εντοπισμός μέτρων που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη συμπεριφορά και την ασφάλεια τόσο σε κάθε χώρα ξεχωριστά, όσο και στην Ευρώπη συνολικά. Οι όποιες συγκρίσεις μεταξύ χωρών, αλλά και για κάθε χώρα, θα μελετηθούν και εξελικτικά, αφού το συγκεκριμένο πρόγραμμα συνεχίζει για τα τελευταία 20 χρόνια περίπου και είναι το αρχαιότερο πρόγραμμα οδικής ασφάλειας στην Ευρώπη. Εκ μέρους του Τεχνικού Επιμελητηρίου, στο πρόγραμμα συμμετέχει ο πολιτικός μηχανικός Νεόφυτος Ζαβρίδης.

9.1.6 Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, UNDP, «Δράση για συνεργασία και εμπιστοσύνη» (ACT)

Την 1η Οκτωβρίου 2005, το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Development Programme – UNDP) ξεκίνησε τη δράση του για τη διασφάλιση της ειρήνης στην Κύπρο, τη «Δράση για συνεργασία και εμπιστοσύνη» (ACT). Σκοπός του προγράμματος «ACT» είναι η δημιουργία ευκαιριών για τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους να συνεργαστούν σε συγκεκριμένα σχέδια που θα είναι ωφέλιμα για όλους τους κατοίκους του νησιού και συγχρόνως να προωθήσει τη δικαιοδική αποδοχή και την αμοιβαία κατανόηση. Το «ACT» παρέχει ευκαιρίες σε κυπριακούς οργανισμούς να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν προγράμματα, τα οποία θα βοηθήσουν στη δημιουργία μακροχρόνιων σχέσεων στο νησί. Ένας από τους βασικούς στόχους του «ACT» είναι να ενθαρρύνει τους Κύπριους να επιδείξουν τα οφέλη της συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων σε όλο το νησί. Για αυτόν το σκοπό, το «ACT» χρηματοδοτεί προγράμματα και πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση και ενδυνάμωση των νέων, στην προώθηση της συμμετοχής στα κοινά, στη στήριξη της προστασίας του περιβάλλοντος και στη διατήρηση και προώθηση της πλούσιας πολιτισμικής κληρονομιάς της Κύπρου. Σε καθέναν από αυτούς τους τομείς, το «ACT» συνεργάζεται με τους Κύπριους έτσι ώστε να δοθεί έμφαση στην ανάγκη για συνεργασία ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους ώστε να επιτύχουν ένα υγιές μέλλον για το νησί και τους κατοίκους του. Σε συνέχεια των πιο πάνω στόχων του «ACT» – UNDP, ένα σημαντικό και φιλόδοξο πρόγραμμα άρχισε το Νοέμβριο του 2010, με δύο εταίρους σε συνεργασία: το Τουρκοκυπριακό Επιμελητήριο Μηχανικών & Αρχιτεκτόνων (KTMMOB) και το ΕΤΕΚ. Με ένα συνολικό Μητρώο Μελών πέραν των 14.000 επαγγελματιών στη Κύπρο, οι θετικές επιπτώσεις που

προσφέρονται από αυτήν τη συνεργασία είναι μοναδικές σε είδος και έκταση, δοθέντος του απαιτούμενου χρόνου.

Το πρόγραμμα «Participatory Development Project» αποσκοπεί να φέρει συμφιλίωση και συνεργασίες στην Κύπρο, με επίκεντρο την υποβοήθηση έργων πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με συγκεκριμένους χώρους. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στο να επιτευχθούν οι στόχοι του μέσω βοήθειας προς υπάρχοντα ή νέα έργα. Όσοι θα εργαστούν στο πρόγραμμα θα αποκομίσουν εμπειρίες από υπάρχοντα παρόμοια μοντέλα συμμετοχικής αντίληψης και πρακτικής –τόσο εντός της Κύπρου όσο και εκτός– ακολουθούμενα από διάλογο, οδηγώντας στη συγγραφή και παράδοση εγχειριδίου «Ορθής πρακτικής» για επαγγελματίες του χώρου, στην Κύπρο και αλλού. Το αξιόλογο αυτό έργο θα διαρκέσει μέχρι το Σεπτέμβριο 2011 και θα εφαρμοστεί σε τρεις φάσεις:

Φάση I: Έκθεση-χάρτης διερεύνησης και ανίχνευσης κενών στην τακτική της Συμμετοχικής Ανάπτυξης (Participatory Development). Διάρκεια: 3 μήνες.

Φάση II: Ανάπτυξη ικανοτήτων τοπικών ενδιαφερόμενων προς συμπερίληψη Συμμετοχικών Αρχών Ανάπτυξης στη δραστηριότητά τους και διαμοιρασμός της προκύψασας γνώσης μαζί τους. Διάρκεια: 3 μήνες.

Φάση III: Διαμοιρασμός των καλών πρακτικών Συμμετοχικής Ανάπτυξης τόσο τοπικά όσο και περιφερειακά. Διάρκεια: 5 μήνες.

Τα δύο Επιμελητήρια έχουν το καθένα ξεχωριστά ορίσει Καθοδηγητικές Επιτροπές για το έργο, οι οποίες επιβλέπουν και διαχειρίζονται, σε συνεχή βάση, τα διάφορα θέματα που προκύπτουν πάντα σε συνεργασία με την UNDP και τους χρηματοδότες του έργου, USAID. Τα Επιμελητήρια έχουν ορίσει, επίσης, ένα «άτομο αναφοράς». Επιπλέον, στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος, έχουν προχωρήσει στη μίσθωση υπηρεσιών για ένα Διευθυντή Έργου.

Για το ΕΤΕΚ, μέλη της Καθοδηγητικής Επιτροπής έχουν οριστεί οι Στέλιος Αχινιώτης (πολιτικός μηχανικός), Βενιζέλος Ευθυμίου (ηλεκτρολόγος μηχανικός) και Μιχάλης Λοϊζίδης (χημικός μηχανικός). Άτομο αναφοράς έχει οριστεί ο Χριστόδουλος Χατζηοδυσσέως (διευθυντής ΕΤΕΚ). Διευθυντής έργου είναι ο Γιώργος Σταυρή (ειδικός επιστήμονας).

9.1.7 Εθνικό ερευνητικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη και προώθηση νέων βελτιωμένων κυπριακών ωμόπλινθων ως εναλλακτικό οικολογικό υλικό δόμησης»

Το Επιμελητήριο συμμετέχει σε ερευνητικό πρόγραμμα του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας με θέμα «Ανάπτυξη και προώθηση νέων βελτιωμένων κυπριακών ωμόπλινθων ως εναλλακτικό οικολογικό υλικό δόμησης».

Ανάδοχος φορέας του προγράμματος είναι η Πυγμαλίων Τεχνική ΛΤΔ. Πέραν του Επιστημονικού Τεχνικού Επιμελητηρίου Κύπρου, στο ερευνητικό πρόγραμμα συμμετέχουν, ως συνεργαζόμενοι φορείς, το Πανεπιστήμιο Κύπρου και η CNE Technology Ltd. Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

(i) η ουσιαστική αναβάθμιση των παραδοσιακών κυπριακών ωμόπλινθων μέσω του χαρακτηρισμού και της βελτιστοποίησης των ιδιοτήτων τους

(ii) η ανάπτυξη ενός νέου προϊόντος με τη χρήση νέων προηγμένων πρώτων υλών, όπως ίνες, τσιμέντο και άσφαλτος

(iii) η ουσιαστική αναβάθμιση της μεθόδου και των διαδικασιών έλεγχου παραγωγής, με την παραγωγή συμπιεσμένων ωμόπλινθων, έτσι ώστε να ενισχυθεί η χρήση του υλικού τόσο σε περιπτώσεις αναπαλαιώσεων, όσων και νέων, οικολογικών κατασκευών. Με το πέρας του προγράμματος, η ερευνητική ομάδα θα προβεί στη συγγραφή Κανονισμών που να διέπουν την παραγωγή ωμόπλινθων. Επίσης, θα διεξάγει τεχνοοικονομική μελέτη που θα αποδεικνύει τα

οφέλη που θα προκύψουν από τη διεύθυνση του νέου βελτιωμένου προϊόντος στην αγορά, και θα διοργανώσει ημερίδα με στόχο την αποτελεσματική και ευρεία διάχυση των αποτελεσμάτων. Το προτεινόμενο ερευνητικό έργο εκτιμάται ότι θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη έρευνας και καινοτομίας στην τοπική βιομηχανία, η οποία θα αξιοποιήσει άμεσα τα αποτελέσματα με την ανάπτυξη νέων καινοτόμων προϊόντων υψηλών προδιαγραφών και χαμηλού κόστους, αυξάνοντας σημαντικά την ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητά του.

Στο πρόγραμμα, εκ μέρους του Επιμελητηρίου, συμμετέχει ο πολιτικός μηχανικός Μιχάλης Πήττας.

9.2 Οι Ευρωκώδικες και κατασκευές στην Κύπρο

Το 2009, ολοκληρώθηκε το τριετές πρόγραμμα «Ετοιμασίας, εφαρμογής και χρήσης Ευρωκωδίκων στην Κύπρο». Το υπό αναφορά πρόγραμμα ανατέθηκε στο Επιμελητήριο από το υπουργείο Εσωτερικών ύστερα από σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και ουσιαστικά αφορούσε προπαρασκευαστικές ενέργειες που έπρεπε να γίνουν για να είναι δυνατή και για να γίνει με το βέλτιστο και ομαλότερο τρόπο η μετάβαση στη χρήση των Ευρωκωδίκων στην Κύπρο.

Οι Ευρωκώδικες είναι μια σειρά ευρωπαϊκών Προτύπων ή κοινών τεχνικών κανόνων για το σχεδιασμό των κτιρίων και των έργων πολιτικού μηχανικού και αφορούν τον υπολογισμό της μηχανικής αντοχής των κατασκευαστικών έργων και των στοιχείων τους. Οι ενέργειες του προγράμματος αφορούσαν κυρίως:

- Ετοιμασία Εθνικών Προσαρτημάτων για κάθε μέρος του Ευρωκώδικα (τα Εθνικά Προσαρτήματα περιέχουν τις Εθνικά Καθοριζόμενες Παραμέτρους (National Determined Parameters) είτε αποδεχόμενα τις προτεινόμενες στους Ευρωκώδικες τιμές, είτε καθορίζοντας άλλες, εφόσον τούτο αιτιολογείται από το ισχύον στο έδαφός τους επίπεδο ασφαλείας, από γεωγραφικούς, κλιματικούς λόγους ή τον τρόπο ζωής των κατοίκων.
- Διοργάνωση σειρών εκπαιδευτικών μαθημάτων που αφορούσαν τους Ευρωκώδικες.
- Διοργάνωση σχετικών ενημερωτικών ημερίδων και ετοιμασία εκδόσεων.
- Ετοιμασία προκαταρκτικής έκθεσης με θέμα το συσχετισμό της εφαρμογής των Ευρωκωδίκων με την κοινοτική Οδηγία και την εθνική νομοθεσία των δημοσίων συμβάσεων. Το πρόγραμμα «Ετοιμασίας, εφαρμογής και χρήσης Ευρωκωδίκων στην Κύπρο» συντονίστηκε από ειδική Τεχνική Επιτροπή, αποτελούμενη από τους πολιτικούς μηχανικούς: Κρίστη Χρυσοστόμου, πρόεδρο, Ηρακλή Πασσάδη, γραμματέα, και Θέμο Δημητρίου, Πανίκο Χ. Παπαδόπουλο και Μιχάλη Πήττα, μέλη.

Το υπουργείο Εσωτερικών μετά από επαφές που είχε με το Επιμελητήριο αποφάσισε το 2009 να αναθέσει σε αυτό την ετοιμασία σχεδίων νομοθεσίας και καθοδηγητικών εγγράφων για τα θέματα της πυροπροστασίας και της ασφάλειας στη χρήση, περιλαμβανομένης της προσβασιμότητας των δομικών έργων. Στα πλαίσια αυτά, το Επιμελητήριο προχώρησε στο διορισμό Συμβουλευτικής Επιτροπής Ασφάλειας στη Χρήση και Συμβουλευτικής Επιτροπής Πυρασφάλειας, με συντονιστές την Κλέλια Πετρίδου, αρχιτέκτονα, και το Σπύρο Σπύρου, πολιτικό μηχανικό, για να υλοποιήσουν τη σχετική εργασία. Γενικός συντονιστής για την παρακολούθηση της προσπάθειας, εκ μέρους του Επιμελητηρίου, ήταν ο αρχιτέκτονας Κωνσταντίνος Κωνσταντή, Β΄ αντιπρόεδρος ΕΤΕΚ. Η εργασία αυτή ήταν υπό την εποπτεία ειδικών καθοδηγητικών Επιτροπών που δημιούργησε το υπουργείο Εσωτερικών, στις οποίες συμμετείχαν πέραν του ΕΤΕΚ και του υπουργείου Εσωτερικών, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως στο θέμα της ασφάλειας στη χρήση και η Πυροσβεστική Υπηρεσία στο θέμα της πυρασφάλειας. Η σύμβαση αφορούσε κυρίως την ετοιμασία τροποποίησης της περί Ρύθμισης Οδών και Οικοδομών νομοθεσίας, με την εισαγωγή απαιτήσεων που αφορούν την πυρασφάλεια και την ασφάλεια στη χρήση και την ετοιμασία λεπτομερών εγκεκριμένων Προτύπων για να καθοδηγούνται οι μελετητές, αλλά και όλοι οι άλλοι εμπλεκόμενοι. Το εγκεκριμένο Πρότυπο για την Προσβασιμότητα και την Ασφάλεια στη Χρήση Δομικών Έργων που ετοιμάστηκε, ουσιαστικά, αποτελεί εκσυγχρονισμό και εμπλουτισμό του Κανονισμού 61Η των περί Ρύθμισης Οδών και Οικοδομών (Βασικών) Κανονισμών, Χρήση Οικοδομών από Ανάπηρα Άτομα, αλλά και επέκτασή του έτσι ώστε να υπάρχει συμμόρφωση με τη βασική απαίτηση «Ασφάλεια στη Χρήση» της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 89/106/ΕΚ για τα Δομικά Υλικά. Το εγκεκριμένο Πρότυπο για την Πυρασφάλεια που ετοιμάστηκε είναι ουσιαστικά μία καινοτόμος προσέγγιση, αλλά και εκσυγχρονισμός της περί Ρύθμισης Οδών και Οικοδομών νομοθεσίας, καθώς πλέον θα ορίζονται με λεπτομέρεια οι τεχνικές απαιτήσεις σχετικά με την πυρασφάλεια, ενώ ταυτόχρονα θα υπάρχει συμμόρφωση με τη βασική απαίτηση «Πυρασφάλειας» της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 89/106/ΕΚ για τα Δομικά Υλικά. Η υιοθέτηση συγκεκριμένων και ολοκληρωμένων τεχνικών προδιαγραφών στα θέμα-

τα πυρασφάλειας αναμένεται ότι θα απλοποιήσει και επιταχύνει τη διαδικασία έκδοσης άδειας οικοδομής, καθώς θα μειωθεί ή/και εξαλειφθεί η αναγκαιότητα διαβούλευσης των οικοδομικών Αρχών με την Πυροσβεστική Υπηρεσία.

Στα πλαίσια της σύμβασης, το Επιμελητήριο έθεσε τα έγγραφα που ετοιμάστηκαν σε δημόσια διαβούλευση και αφού έλαβε υπόψη τα σχόλια που έγιναν, οριστικοποίησε τα κείμενα και τα παρέδωσε, το Δεκέμβριο του 2010, στο υπουργείο Εσωτερικών για τις περαιτέρω ενέργειες.

Το ΕΤΕΚ, με πρωτοβουλία του και κινούμενο μέσα στα πλαίσια της ευρύτερης ευρωπαϊκής αντίληψης για καθορισμό κοινής στρατηγικής για την έρευνα μέσω της δημιουργίας εθνικών Πλατφόρμων σε διάφορους τομείς της οικονομίας, προχώρησε στη δημιουργία της Πλατφόρμας για την Έρευνα και την Τεχνολογία στις Κατασκευές στην Κύπρο (ΠΕΤΕΚΚ). Ο συντονισμός της όλης προσπάθειας αναλήφθηκε από την Οργανωτική Επιτροπή, η οποία μέσα από μια παγκύπρια ημερίδα όρισε τους επτά τομείς προτεραιότητας για τον κλάδο των κατασκευών στην Κύπρο. Στον κάθε τομέα ορίστηκε ένας συντονιστής, υπό την ευθύνη του οποίου σχηματίστηκαν Ομάδες Εργασίας για τον κάθε τομέα, με ιδιαίτερη προσπάθεια για την εμπλοκή των επιχειρήσεων μαζί με όλους τους άλλους φορείς. Μέσα από τις μελέτες και τις συνεδριάσεις των Ομάδων Εργασίας καταγράφηκαν οι ανάγκες, αλλά και οι προοπτικές σε ό,τι αφορά στον καθένα από τους επτά τομείς των κατασκευών. Οι Ομάδες Εργασίας κατέθεσαν τη τελική τους έκθεση στο αντικείμενο που ανέλαβαν το 2008. Τα αποτελέσματα της μελέτης των Ομάδων Εργασίας έτυχαν αξιολόγησης από την Οργανωτική Επιτροπή, η οποία ακολούθως ανέθεσε στο μέλος της, Αλέξανδρο Μιχαηλίδη, την εργασία ετοιμασίας του τελικού εγγράφου για το όραμα της Κυπριακής Πλατφόρμας. Η Κυπριακή Πλατφόρμα μέσα στο 2010 ολοκλήρωσε την εκπόνηση της Στρατηγικής Ατζέντας για την Έρευνα και την Τεχνολογία στον Τομέα των Κατασκευών στην Κύπρο και το όραμα για την κυπριακή κατασκευαστική βιομηχανία, με χρονικό ορίζοντα το 2030. Στην Ατζέντα καταγράφονται και τεκμηριώνονται για πρώτη φορά στην Κύπρο οι ερευνητικές προτεραιότητες και οι ανάγκες της κατασκευαστικής βιομηχανίας σε θέματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης. Η Ατζέντα της ΠΕΤΕΚΚ αναμένεται να συνεισφέρει σημαντικά στο μελλοντικό σχεδιασμό εθνικών ερευνητικών προγραμμάτων και ευελπιστεί να καλύψει ένα σημαντικό κενό που παρατηρείται στη διαδικασία αυτή σήμερα.

Μέσα στο 2011, έχουν προγραμματιστεί συναντήσεις με το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας, το Κ υπριακό Επιστημονικό Συμβούλιο, το υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού, το υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων, και το υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, με σκοπό την προώθηση των ερευνητικών προτεραιοτήτων όπως αυτές καθορίζονται στη Στρατηγική Ατζέντα της Κυπριακής Πλατφόρμας. Η ΠΕΤΕΚΚ θα εισηγηθεί προς τους αρμόδιους φορείς, ως βασική πολιτική του κράτους για τον κατασκευαστικό τομέα, την επένδυση στο τομέα της έρευνας ούτως ώστε να μην είναι αναγκασμένο να εισαγάγει όλη την αναγκαία τεχνολογία, αλλά μέσα από την προώθηση της εφαρμοσμένης έρευνας να δημιουργή σει δική του τεχνογνωσία και εμπειρία και ταυτόχρονα να πετύχει την αύξηση της παραγωγικότητας, τη μείωση του χρόνου και κόστους κατασκευής, τη μείωση των ατυχημάτων και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου γενικότερα. Θα εισηγηθεί, επίσης, τη διαμόρφωση και βελτίωση των πρακτικών που ακολουθούνται όσον αφορά το σχεδιασμό ερευνητικών προγραμμάτων σε σχέση με τη μεθοδολογία χρηματοδότησης ερευνητικών προγραμμάτων προς την κατεύθυνση της πρακτικής εφαρμογής των αποτελεσμάτων της έρευνας στον τομέα των κατασκευών, καθώς και της ενεργής συμμετοχής στην όλη διαδικασία επιλογής του αντικειμένου έρευνας τού τελικού παραλήπτη των αποτελεσμάτων ενός ερευνητικού προγράμματος όπως είναι οι εταιρείες του κατασκευαστικού κλάδου. Από την άλλη, οι προτεραιότητες αυτές θα προωθηθούν από τους εκπροσώπους της ΠΕΤΕΚΚ και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο οι κυπριακές θέσεις να ακούγονται και στα πλαίσια των διαδικασιών της αντίστοιχης Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Συμπεράσματα – Προτάσεις

Συμπεράσματα

Όπως ήδη έχει κατ' επανάληψη ειπωθεί στην παρούσα εργασία διαφαίνεται πέρα ν πάσης λογικής αμφιβολίας ότι σε πολλές περιπτώσεις, ο νόμος Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας της Κύπρου είναι απηρχαιωμένος γεμάτος από χρονοβόρες πρόνοιες που δυσλειτουργούν. Αναγκαία πρέπει να θεωρηθεί η ριζική αναθεώρηση του και η σύγκλιση του με τα ευρωπαϊκά πρότυπα δικαίου. Επίσης, επιτακτική πρέπει να είναι και η ριζική αλλαγή εσωτερικής αλλά και εξωτερικής πολιτικής σε θέματα αστικής και χωρικής ανάπτυξης, με στόχο τη σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά σχέδια και πολιτικές σε όλα τα χωρικά επίπεδα.

Οι αλλαγές που επέφεραν η διεύρυνση και η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση, καθώς και η ανησυχία για τον ενεργειακό εφοδιασμό, τη δημογραφική παρακμή, την κλιματική αλλαγή και πιο πρόσφατα η παγκόσμια οικονομική ύφεση, οδηγούν στην επίσπευση των μελλοντικών σχεδίων αναβάθμισης του πολεοδομικού σχεδιασμού και της χωρικής πολιτικής των κυπριακών πόλεων καθώς και την άμεση και πλήρη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για αναβάθμιση και ένταξη των κυπριακών πόλεων στο ενιαίο ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο.

Στοχεύεται η κάλυψη των αναγκών, ελλείψεων και των προβλημάτων στην πολεοδομική και χωροταξική πολιτική των κυπριακών πόλεων και γενικά στην Κύπρο αλλά και η εξεύρεση λύσεων με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα και πολιτικές έτσι ώστε το αστικό πολεοδομικό σύστημα στην Κύπρο να πληρεί τις προδιαγραφές για την αειφόρο, λειτουργική και ανταγωνιστική ένταξη των κυπριακών πόλεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία πρέπει να ακολουθείται με τις

ανάλογες αναθεωρήσεις και τροπολογίες στις νομοθεσίες αλλά και στις πολιτικές που ακολουθούνται.

132

Προτάσεις

Αστικό, Εθνικό και Ευρωπαϊκό Επίπεδο

- Ρύθμιση της αγοράς ακινήτων με τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης.
- Πιο αποτελεσματικός σχεδιασμός της χωρικής κατανομής των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων, τις βασικές αστικές λειτουργίες και τις αλληλεπιδράσεις τους.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής σε καλά σχεδιασμένες κατοικημένες περιοχές με παροχή της αναγκαίας υποδομής και υπηρεσίες της κοινότητας.
- Ο αποτελεσματικός σχεδιασμός για την κυκλοφορία και τα μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Επίτευξη των στόχων της αειφορίας μέσα από τη διαφύλαξη και διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος
- Καθορισμός ανάπτυξης περιοχών όπου οι χρήσεις γης μπορούν να καταχωρηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις των σχεδίων ανάπτυξης.
- Διαβάθμιση των κατάλληλων εντάσεων ανάπτυξης, σύμφωνα με τον τύπο χρήσης γης, στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης
- Αναφορά του επιθυμητού βαθμού χρήσης γης κα ανάμειξης των δραστηριοτήτων στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης
- Σχεδιασμός της κατανομής των υποδομών (κεντρικοί δρόμοι και δίκτυα διανομής, τοποθεσία δημόσιων υπηρεσιών, εγκαταστάσεις υγείας και εκπαίδευσης κ.λπ.) στις χαρακτηρισμένες περιοχές ανάπτυξης.
- Εφαρμογή των πρόσθετων μέτρων πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων του σχεδιασμού και της εκτέλεσης των σχεδίων προγραμματισμού και των έργων προτεραιότητας, για την εξασφάλιση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος.
- Ο χαρακτήρας της κάθε αναπτυξιακής ζώνης να καθορίζεται ουσιαστικά μέσω αυτών των εργαλείων, με απώτερο στόχο την προώθηση, σε

μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, τη συγκέντρωση του αστικού πληθυσμού και τις ευκαιρίες απασχόλησης εντός των ορίων της.

133

- Ανάπτυξη της υπαίθρου με κίνητρα για την δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, σε πρώτο στάδιο και ακολούθως για την ανέγερση κατοικιών, σε δεύτερο στάδιο.
- Η εξουσιοδότηση για πολεοδομικές αποφάσεις πρέπει να δίδεται σε όργανα στα οποία να συμμετέχουν και εκπρόσωποι των Κοινοτικών Συμβουλίων.
- Μετατροπή των πολεοδομικών νόμων και εξάλειψη των γραφειοκρατικών διαδικασιών που απαιτούνται, της έλλειψης διαφάνειας και τεκμηρίωση των αποφάσεων που λαμβάνονται.
- Η Δήλωση Πολιτικής όσο και τα Τοπικά Σχέδια να είναι πλήρως τεκμηριωμένα.
- Τροποποιήσεις στο νόμο Περί Πολεοδομίας & Χωροταξίας και υποχρεωτική συσχέτιση των προτάσεων με την υφιστάμενη κατάσταση, η οποία θα δημοσιοποιείται
- Έγκαιρη έκδοση πολεοδομικών πριν από την κατασκευή του έργου στο οποίο αναφέρεται.
- Προώθηση ανάπτυξης με τον Αστικό Αναδασμό, προς το συμφέρον των κοινότητων.
- Σχέδια στήριξης μικρών κοινοτήτων.
- Προχωρημένη Χωροταξία Ορεινών Περιοχών
- Χρήση σύγχρονων πιλοτικών προγραμμάτων καταγραφής δεδομένων
- Συνεργασία σε περιφερειακό, διασυνοριακό και διεθνικό επίπεδο, με πόλεις και χώρες της ΕΕ που βρίσκονται Ανατολική Μεσόγειο
- Ενίσχυση ενός πολυκεντρικού και πιο εξισορροπημένου συστήματος μητροπολιτικών περιφερειών, ομάδων πόλεων και δικτύων πόλεων.
- Ενδυνάμωση των πόλεων μικρού και μεσαίου μεγέθους στις περιοχές της υπαίθρου.

- Χρήση του δυναμικού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις αστικές και στις περιοχές της υπαίθρου.

134

- Διασφάλιση της αειφόρου γεωργίας, εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων.
- Προώθηση και στήριξη της συνεργασίας και της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ πόλεων αλλά και κρατών μελών της ΕΕ.
- Βελτίωση των συνδέσεων μεταφορών στις απομακρυσμένες και εξαιρετικά απομακρυσμένες περιφέρειες.
- Βελτίωση των υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών και παροχή ενός ελάχιστου επιπέδου υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών στις πόλεις.
- Συντονισμένος και ολοκληρωμένος σχεδιασμός και διαχείριση των υποδομών.
- Διατήρησης της βιοποικιλότητας και της εθνικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις

Σχετική απόφαση ελήφθη με την ευκαιρία της άτυπης υπουργικής συνάντησης σχετικά με την Αστική Ανάπτυξη και την Εδαφική Συνοχή που πραγματοποιήθηκε στη Λειψία στις 24/25 Μαΐου 2007

Ο «ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις» είναι ένα έγγραφο των κρατών μελών το οποίο καταρτίστηκε με την ευρεία και

διαφανή συμμετοχή των ευρωπαϊκών ενδιαφερομένων φορέων. Έχοντας επίγνωση των προκλήσεων και ευκαιριών καθώς και των διαφορετικών ιστορικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών υποβάθρων των ευρωπαϊκών πόλεων, οι αρμόδιοι για την Αστική Ανάπτυξη Υπουργοί συμφωνούν ως προς ορισμένες κοινές αρχές και στρατηγικές για την πολιτική αστικής ανάπτυξης. Οι Υπουργοί αναλαμβάνουν τις εξής δεσμεύσεις:

– να προωθήσουν πολιτική δημόσια συζήτηση στις χώρες τους σχετικά με το πώς θα

ενσωματωθούν οι αρχές και στρατηγικές του Χάρτη της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές,

– να χρησιμοποιήσουν το μέσο της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης και τη σχετική διακυβέρνηση για την εφαρμογή του και, προς το σκοπό αυτό, να θεσπίσουν το απαραίτητο πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο και

– να προωθήσουν την καθιέρωση μιας ισορροπημένης εδαφικής οργάνωσης με βάση μια ευρωπαϊκή πολυκεντρική αστική διάρθρωση.

Οι Υπουργοί ευχαριστούν τη Γερμανική Προεδρία διότι κατήρτισε την έκθεση "Integrated urban development as a prerequisite for successful urban sustainability" (Η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη ως προϋπόθεση για επιτυχή αστική βιωσιμότητα) και τις μελέτες "Strategies for upgrading the physical environment in deprived urban areas" (Στρατηγικές για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις μειονεκτικές αστικές περιοχές), "Strengthening the local economy and local labour market policy in deprived urban areas" (ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής αγοράς της εργασίας στις μειονεκτικές αστικές περιοχές), "Proactive education and training policies on children and young people in deprived urban areas" (Προορατικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα παιδιά και τους νέους στις μειονεκτικές αστικές περιοχές) και "Sustainable urban transport and deprived urban areas" (Οι βιώσιμες αστικές μεταφορές και οι μειονεκτικές αστικές περιοχές) με τα αντίστοιχα παραδείγματα ορθών πρακτικών στην Ευρώπη. Οι μελέτες αυτές θα βοηθήσουν τις πόλεις όλων των μεγεθών για την αποτελεσματική εφαρμογή των αρχών και στρατηγικών που παρατίθενται στο Χάρτη της Λειψίας για τις

βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις.

Οι Υπουργοί
δηλώνουν:

Εμείς, οι αρμόδιοι για την Αστική Ανάπτυξη Υπουργοί των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεωρούμε ότι οι ευρωπαϊκές πόλεις όλων των μεγεθών που εξελίχθηκαν στην πορεία της ιστορίας αποτελούν πολύτιμα και αναντικατάστατα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία ενεργητικού.

Με στόχο την προστασία, την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη των πόλεών μας, υποστηρίζουμε σταθερά τη Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε., που βασίζεται στο Πρόγραμμα Δράσης της Λίλλης, στο "Αστικό κερκτημένο" του Ρότερνταμ και στη Συμφωνία του Μπρίστολ. Στα πλαίσια αυτά, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης παράλληλα και με το ίδιο βάρος. Στις διαστάσεις αυτές συμπεριλαμβάνεται η οικονομική ευημερία, η κοινωνική ισορροπία και το υγιές περιβάλλον. Συγχρόνως, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στις πολιτισμικές πτυχές και στις πτυχές της υγείας. Προς τούτο θα πρέπει να αποδοθεί η δέουσα σημασία στη θεσμική ικανότητα των κρατών μελών.

Οι πόλεις μας έχουν μοναδικά πολιτισμικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, ισχυρές δυνάμεις κοινωνικής ένταξης και εξαιρετικές δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης. Είναι κέντρα γνώσεων και πηγές ανάπτυξης και καινοτομίας. Συγχρόνως, ωστόσο, αντιμετωπίζουν δημογραφικά προβλήματα καθώς και προβλήματα που συνδέονται με την κοινωνική ανισότητα, τον αποκλεισμό ορισμένων ομάδων πληθυσμού και την έλλειψη προσιτών και κατάλληλων κατοικιών καθώς και με το περιβάλλον. Τελικά, οι πόλεις δεν θα μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους ως μοχλοί κοινωνικής προόδου και οικονομικής ανάπτυξης, όπως προβλέπεται στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβώνας παρά μόνο εάν επιτύχουμε να διατηρήσουμε την κοινωνική ισορροπία εντός των πόλεων και μεταξύ των πόλεων, εξασφαλίζοντας την πολιτισμική τους πολυμορφία και υψηλά ποιοτικά κριτήρια στους τομείς της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής και του περιβάλλοντος.

Χρειαζόμαστε ολοένα περισσότερο συνολικές στρατηγικές καθώς και την ανάληψη συντονισμένης δράσης από όλα τα άτομα και αρχές που συμμετέχουν στη διεργασία αστικής ανάπτυξης πέρα από τα σύνορα των επιμέρους πόλεων. Κάθε επίπεδο διακυβέρνησης - τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό - έχει ευθύνη σε ό,τι αφορά το μέλλον των πόλεών μας. Για να καταστεί πραγματικά αποτελεσματική η εν λόγω πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, πρέπει να βελτιώσουμε το συντονισμό των πεδίων τομεακής πολιτικής και να αναπτύξουμε μια νέα αίσθηση ευθύνης για την πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης. Πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί ότι όσοι συμβάλλουν στη διαμόρφωση των πολιτικών αυτών σε όλα τα επίπεδα θα διαθέτουν τις γενικές και διεπαγγελματικές δεξιότητες και γνώσεις που απαιτούνται για να αναπτυχθούν οι πόλεις ως βιώσιμες κοινότητες.

Εκφράζουμε μεγάλη ικανοποίηση για τις δηλώσεις και συστάσεις που περιλαμβάνονται στο Εδαφικό Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις εργασίες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων που προωθούν μια ολοκληρωμένη αντίληψη των αστικών θεμάτων. Αναγνωρίζουμε τις Δεσμεύσεις του Aalborg ως πολύτιμη συμβολή στη στρατηγική και συντονισμένη δράση σε τοπικό επίπεδο καθώς και τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αρχιτεκτονικών Πολιτικών σχετικά με την Κατασκευαστική Αντίληψη της 27ης Απριλίου 2007. Λαμβάνουμε υπό σημείωση τον Ευρωπαϊκό Χάρτη «Δίκτυο πόλεων ζωτικής σημασίας».

Συνιστούμε:

I. Να γίνεται μεγαλύτερη χρήση των προσεγγίσεων της πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης. Κατά τη γνώμη μας, πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σημαίνει ταυτόχρονη και ενδεδειγμένη συνεκτίμηση των ανησυχιών και συμφερόντων που συνδέονται με την αστική ανάπτυξη. Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης είναι μια διεργασία στα πλαίσια της οποίας συντονίζονται οι χωροταξικές, τομεακές και χρονικές πτυχές των βασικών πεδίων αστικής πολιτικής. Βασική σημασία έχει η συμμετοχή των οικονομικών παραγόντων, των ενδιαφερόμενων φορέων και του ευρύτερου κοινού. Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της Στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε.. Η εφαρμογή της είναι ένα έργο ευρωπαϊκής κλίμακας το οποίο, ωστόσο, πρέπει να λάβει υπόψη τόσο τις τοπικές συνθήκες και ανάγκες όσο και την αρχή της επικουρικότητας.

Ο συμβιβασμός των συμφερόντων, αν διευκολύνεται από μια πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, συνιστά βιώσιμη βάση για την επίτευξη συναίνεσης μεταξύ του κράτος, των πόλεων, των πολιτών και των οικονομικών παραγόντων. Με την από κοινού αξιοποίηση των γνώσεων και των χρηματοοικονομικών πόρων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν πιο αποδοτικά τα ανεπαρκή δημόσια κεφάλαια. Οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις θα συντονιστούν καλύτερα. Στην πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης συμμετέχουν παράγοντες εκτός της διοίκησης, ενώ οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του άμεσου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Συγχρόνως, τα μέτρα αυτά μπορούν να παράσχουν μεγαλύτερη ασφάλεια σε ό,τι αφορά τον προγραμματισμό και τις επενδύσεις.

Συνιστούμε να εξετάσουν οι ευρωπαϊκές πόλεις το ενδεχόμενο κατάρτισης προγραμμάτων ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης για την πόλη ως σύνολο. Τα εν λόγω μέτρα προγραμματισμού με σκοπό την εφαρμογή θα πρέπει:

– να περιγράφουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία των πόλεων και των συνοικιών με βάση την ανάλυση της επικρατούσας κατάστασης,

- να προσδιορίζουν συνεκτικούς αναπτυξιακούς στόχους για την αστική περιοχή και να αναπτύσσουν ένα όραμα για την πόλη,
- να συντονίζουν τα διάφορα συνοικιακά, τομεακά και τεχνικά σχέδια και πολιτικές και να εξασφαλίζουν ότι οι προγραμματισμένες επενδύσεις θα συμβάλλουν στην προώθηση μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της αστικής περιοχής,
- να συντονίζουν και να εστιάζουν χωροταξικά τη χρήση πόρων από τους παράγοντες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και
- να συντονίζονται σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης-περιφέρειας και να συμμετέχουν σε αυτά πολίτες και άλλοι εταίροι που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της μελλοντικής οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής και περιβαλλοντικής φυσιογνωμίας κάθε περιοχής.

Θα πρέπει να ενισχυθεί ο συντονισμός σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης-περιφέρειας. Ο στόχος είναι να υπάρχει εταιρική σχέση ισότητας μεταξύ των πόλεων και των αγροτικών περιοχών καθώς και μεταξύ των μικρών, μεσαίων και μεγάλων πόλεων και των πόλεων εντός των περιφερειών και των μητροπολιτικών περιοχών. Πρέπει να πάψουμε να αντιμετωπίζουμε τα ζητήματα και τις αποφάσεις που συνδέονται με την πολιτική αστικής ανάπτυξης μεμονωμένα στο επίπεδο της κάθε πόλης. Οι πόλεις μας πρέπει να είναι εστιακά σημεία ανάπτυξης πόλης-περιφέρειας και να αναλαμβάνουν ευθύνη σε ότι αφορά την εδαφική συνοχή. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμο να δικτυωθούν στενότερα οι πόλεις μας μεταξύ τους σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μας παρέχει μια σειρά μέσων που έχουν ήδη αποδείξει την αξία τους σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη σύγχρονων, συνεργατικών και αποτελεσματικών διαρθρώσεων διακυβέρνησης, οι οποίες και είναι απαραίτητες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών πόλεων. Διευκολύνουν τον έγκαιρο επωφελή συντονισμό του στεγαστικού και οικονομικό τομέα και των τομέων των υποδομών και των υπηρεσιών με τη συνεκτίμηση, μεταξύ άλλων, του αντίκτυπου των υφιστάμενων τάσεων γήρανσης και μετανάστευσης και των συνθηκών ενεργειακής πολιτικής.

Εντός του πεδίου εφαρμογής μιας πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, θεωρούμε ότι ζωτική σημασία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των

Ευρωπαϊκών πόλεων έχουν οι ακόλουθες στρατηγικές δράσης:

Δημιουργία και εξασφάλιση δημόσιων χώρων υψηλής ποιότητας

Η ποιότητα των δημόσιων χώρων, τα τεχνητά αστικά τοπία και η αρχιτεκτονική και η αστική ανάπτυξη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις συνθήκες διαβίωσης των αστικών πληθυσμών. Σήπιοι παράγοντες θέσης, έχουν μεγάλη σημασία για την προσέλκυση επιχειρήσεων της βιομηχανίας της γνώσης, εξειδικευμένου και δημιουργικού εργατικού δυναμικού και τουρισμού. Επομένως, η αλληλεπίδραση της αρχιτεκτονικής, του σχεδιασμού των υποδομών και της πολεοδομίας πρέπει να αυξηθεί προκειμένου να δημιουργηθούν ελκυστικοί δημόσιοι χώροι προσανατολισμένοι προς το

χρήστη και να επιτευχθούν υψηλά πρότυπα σε ό,τι αφορά το περιβάλλον διαβίωσης, δηλ. μια "Baukultur" (κατασκευαστική αντίληψη). Ο όρος Baukultur πρέπει να νοηθεί υπό την ευρύτερη δυνατή έννοια, δηλ. ως το σύνολο των πολιτισμικών, οικονομικών, τεχνολογικών, κοινωνικών και οικολογικών πτυχών που επηρεάζουν την ποιότητα και τη διαδικασία του σχεδιασμού και της κατασκευής. Στόσο, η προσέγγιση αυτή δεν πρέπει να περιοριστεί στους δημόσιους χώρους. Παρόμοια Baukultur χρειάζεται για την πόλη ως σύνολο και για τον περιβάλλοντα χώρο. Τόσο οι πόλεις όσο και η κυβέρνηση πρέπει να κάνουν αισθητή την επιρροή τους. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διαφύλαξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Πρέπει να διατηρηθούν τα ιστορικά κτίρια, οι δημόσιοι χώροι και η αστική και αρχιτεκτονική τους αξία.

Η δημιουργία και διατήρηση λειτουργικών και ορθά σχεδιασμένων αστικών χώρων, υποδομών και υπηρεσιών είναι ένα έργο στο οποίο θα πρέπει να αποδυθούν από κοινού το κράτος, οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, καθώς και οι πολίτες και οι επιχειρήσεις.

Εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομών και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης

Βασική συμβολή στην ποιότητα ζωής, στην ποιότητα της χωροθέτησης και στην ποιότητα του περιβάλλοντος μπορεί να έχει η ύπαρξη βιώσιμων, προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών αστικών

μεταφορών με συντονισμένες συνδέσεις με τα δίκτυα μεταφορών της πόλης-περιφέρειας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη διαχείριση της κυκλοφορίας και στη διασύνδεση των τρόπων μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής για ποδηλάτες και πεζούς. Οι αστικές μεταφορές πρέπει να συμβιβάζονται με τις

διάφορες ανάγκες στέγασης, τις περιοχές εργασίας, το περιβάλλον και τους δημόσιους χώρους.

Η τεχνική υποδομή, και ιδιαίτερα η υδροδότηση, η επεξεργασία λυμάτων και τα άλλα δίκτυα παροχών, πρέπει να βελτιωθούν σε πρώιμο στάδιο και να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες προκειμένου να καλυφθούν οι μελλοντικές απαιτήσεις σε ό,τι αφορά την υψηλής ποιότητας διαβίωση στις αστικές περιοχές.

Βασικές προϋποθέσεις για βιώσιμες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι η ενεργειακή απόδοση και η οικονομική χρήση των φυσικών πόρων και η οικονομική αποτελεσματικότητα στην εκμετάλλευσή τους. Η ενεργειακή απόδοση των κτιρίων πρέπει να αυξηθεί. Η ανακαίνιση των υφιστάμενων κατοικιών μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην ενεργειακή απόδοση και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα προκατασκευασμένα, παλαιά και κακής ποιότητας κτίρια. Η ύπαρξη βελτιστοποιημένων και αποδοτικών δικτύων υποδομών και ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων θα επιφέρει μείωση των δαπανών τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους κατοίκους.

Σημαντική βάση για την αποδοτική και βιώσιμη χρήση των πόρων είναι να υπάρχει συμπαγές δίκτυο οικιών. Τούτο μπορεί να εξασφαλιστεί με το χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, ο οποίος αποτρέπει την άτακτη εξάπλωση της αστικής περιοχής με τον ισχυρό έλεγχο της παροχής γης και της ανάπτυξης με γνώμονα την κερδοσκοπία. Ιδιαίτερα βιώσιμη έχει αποδειχθεί στις αστικές συνοικίες η στρατηγική της ανάμειξης των χρήσεων για σκοπούς στέγασης, απασχόλησης, εκπαίδευσης, παροχών και ψυχαγωγίας.

Οι πόλεις πρέπει να συμβάλλουν στην εξασφάλιση και προαγωγή της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους και να προσελκύουν την εγκατάσταση επιχειρήσεων με τη χρήση προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας στους τομείς της εκπαίδευσης της απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών, της υγείας, της ασφάλειας και προστασίας, καθώς και ως μέσα βελτίωσης της αστικής διακυβέρνησης.

Οι πόλεις μας πρέπει επίσης να μπορούν να προσαρμοστούν στην απειλή που αντιπροσωπεύει η κλιματική αλλαγή. Η ορθά σχεδιασμένη και προγραμματισμένη αστική ανάπτυξη μπορεί να εξασφαλίσει έναν τρόπο αντιμετώπισης του θέματος της ανάπτυξης με χαμηλή χρήση άνθρακα, να βελτιώσει την ποιότητα του περιβάλλοντος και να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Οι πόλεις μπορούν να επιτύχουν τα αποτελέσματα αυτά με τη λήψη μέτρων καινοτόμου πρόληψης, μετριασμού των επιπτώσεων και προσαρμογής, τα οποία, εξάλλου, συμβάλλουν στην ανάπτυξη νέων βιομηχανιών και επιχειρήσεων με χαμηλή χρήση άνθρακα.

Προορατικές πολιτικές καινοτομίας και εκπαίδευσης

Οι πόλεις είναι τόποι όπου δημιουργείται και μεταβιβάζεται μεγάλη ποσότητα γνώσεων. Η πλήρης αξιοποίηση του γνωστικού δυναμικού μιας πόλης εξαρτάται από την ποιότητα της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης και από τις ευκαιρίες μεταφοράς που παρέχονται εντός των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και μέσω των κοινωνικών και πολιτισμικών δικτύων, καθώς και από τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση, την αριστεία των πανεπιστημίων και των μη πανεπιστημιακών ερευνητικών ιδρυμάτων και το δίκτυο μεταφοράς μεταξύ των βιομηχανιών, των επιχειρήσεων και της επιστημονικής κοινότητας.

Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των προαναφερθέντων παραγόντων, π.χ. με το να φέρνει σε επαφή τους ενδιαφερόμενους φορείς, με το να υποστηρίζει τα δίκτυα και με το να βελτιστοποιεί τις διαρθρώσεις χωροθέτησης. Η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη προάγει τον κοινωνικό και διαπολιτισμικό διάλογο.

Οι στρατηγικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, η συνεργατική διαχείριση της αστικής ανάπτυξης και η ορθή διακυβέρνηση μπορούν να συμβάλουν στην τελεσφόρο χρήση του δυναμικού των ευρωπαϊκών πόλεων, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και στη μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των συνοικιών. Παρέχουν στους πολίτες την ευκαιρία για κοινωνική και δημοκρατική συμμετοχή.

II. Ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί στις φτωχές συνοικίες εντός των πόλεων

Οι πόλεις έχουν να αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις, που συνδέονται ιδιαίτερα με τις αλλαγές των οικονομικών και κοινωνικών διαρθρώσεων και με την παγκοσμιοποίηση. Ειδικά προβλήματα αποτελούν, μεταξύ άλλων, το υψηλό ποσοστό ανεργίας και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Σε μια πόλη μπορούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες στις επιμέρους περιοχές της πόλης, αλλά και στην κυμαινόμενη ποιότητα του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι κοινωνικές διακρίσεις και οι διαφορές στην οικονομική ανάπτυξη σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζουν να αυξάνονται, πράγμα που συμβάλλει στην αποσταθεροποίηση των πόλεων. Μια πολιτική κοινωνικής ένταξης που θα συμβάλει στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού θα είναι η καλύτερη εγγύηση για τη διατήρηση της ασφάλειας στις πόλεις μας.

Οι ορθά σχεδιασμένες πολιτικές κοινωνικής κατοικίας μπορούν να αποτελέσουν αποτελεσματικά μέσα για την εκπλήρωση των στόχων της κοινωνικής συνοχής και ολοκλήρωσης στις πόλεις και στις αστικές περιοχές. Η υγιεινή, κατάλληλη και οικονομικά προσιτή κατοικία μπορεί να καταστήσει τις συνοικίες αυτές πιο ελκυστικές τόσο για τους νέους όσο και για τους ηλικιωμένους, πράγμα που θα συμβάλει στο να υπάρχει ασφάλεια στις συνοικίες.

Το καλύτερο είναι να εντοπίζονται τα προειδοποιητικά σήματα και να αναλαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες έγκαιρα και αποτελεσματικά. Με τον τρόπο αυτό εξοικονομούνται πόροι. Από τη στιγμή που θα έχει αρχίσει ο μαρασμός σε μια περιοχή, θα είναι δύσκολη η αποκατάστασή της, ενώ το σχετικό κόστος θα είναι πολλαπλά υψηλότερο. Η κυβέρνηση πρέπει να παρέχει προοπτική και κίνητρα για βελτίωση στους κατοίκους των θιγομένων περιοχών. Η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων και ο βελτιωμένος διάλογος μεταξύ των πολιτικών εκπροσώπων, των κατοίκων και των οικονομικών παραγόντων έχουν βασική σημασία για την εξεύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης για κάθε μειονεκτική αστική περιοχή. Με βάση τα προαναφερθέντα, θεωρούμε ότι έχει ζωτική σημασία για τις μειονεκτικές αστικές περιοχές να εφαρμοστούν, στα πλαίσια μιας πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, οι ακόλουθες στρατηγικές δράσης:

Εφαρμογή στρατηγικών για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος

Η οικονομική δραστηριότητα και οι επενδύσεις, αφενός, και οι αστικές διαρθρώσεις υψηλής ποιότητας, το υγιεινών προδιαγραφών περιβάλλον και η εκσυγχρονισμένη και αποτελεσματική υποδομή και εγκαταστάσεις, αφετέρου, είναι αλληλένδετα μεταξύ τους. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαίο να βελτιωθεί το υφιστάμενο δίκτυο κατοικιών στις φτωχές συνοικίες σε ό,τι αφορά το σχεδιασμό, τις φυσικές συνθήκες και την ενεργειακή απόδοση. Οι βελτιώσεις στα στεγαστικά πρότυπα στα νέα κτίρια καθώς και στα ήδη υπάρχοντα μεγάλα προκατασκευασμένα, παλαιά και κακής ποιότητας κτίρια περικλείουν το μεγαλύτερο δυναμικό για αύξηση της ενεργειακής απόδοσης

εντός της Ε.Ε. με συνακόλουθη καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Για να αυξηθεί η βιωσιμότητα των επενδύσεων στην αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο μιας μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής στρατηγικής στην οποία να συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, και δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις παρακολούθησης.

Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής αγοράς της εργασίας

Τα μέτρα που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της οικονομικής σταθεροποίησης των φτωχών συνοικιών πρέπει επίσης να μην αφήνουν ανεκμετάλλευτες τις ενδογενείς

οικονομικές δυνάμεις των συνοικιών. Στα πλαίσια αυτά, η αγορά της εργασίας και οι οικονομικές πολιτικές που είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των επιμέρους συνοικιών θα είναι τα κατάλληλα μέσα. Στόχος είναι να δημιουργηθούν και διασφαλιστούν θέσεις εργασίας και να διευκολυνθεί η ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η πρόσβαση στις ευκαιρίες στις τοπικές αγορές εργασίας πρέπει να βελτιωθεί με την παροχή κατάρτισης προσανατολισμένης στη ζήτηση. Επίσης πρέπει να αυξηθεί περισσότερο η αξιοποίηση των ευκαιριών απασχόλησης και κατάρτισης στην εθνική οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη και οι πόλεις καλούνται να δημιουργήσουν καλύτερες προϋποθέσεις και μέσα για την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και των τοπικών αγορών εργασίας, ιδιαίτερα με την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και με την παροχή υπηρεσιών φιλικών προς τον πολίτη.

Προορατικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα παιδιά και τους νέους

Ζωτικής σημασίας αφετηρία για τη βελτίωση της κατάστασης στις μειονεκτικές συνοικίες είναι η βελτίωση της υφιστάμενης στην τοπική κοινότητα κατάστασης σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση σε συνδυασμό με προορατικές πολιτικές εστιασμένες στα παιδικά και τους νέους.

Στις μειονεκτικές περιοχές, πρέπει να παρέχονται περισσότερες και βελτιωμένες δυνατότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης που να είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών και των νέων που ζουν εκεί και να καλύπτουν τις σχετικές ελλείψεις. Μέσω μιας πολιτικής εστιασμένης στα παιδιά και τους νέους και προσαρμοσμένης στον κοινωνικό χώρο όπου ζουν, θα πρέπει να συμβάλουμε στη βελτίωση των προοπτικών τους να συμμετάσχουν στην οικονομία και να πραγματοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους, ενώ θα πρέπει επίσης να συμβάλουμε στη διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών σε μακροπρόθεσμη βάση.

Προώθηση αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών αστικών μεταφορών

Πολλές μειονεκτικές συνοικίες έχουν την πρόσθετη επιβάρυνση των κακών μεταφορικών συνδέσεων καθώς και των αρνητικών επιδράσεων στο περιβάλλον που μειώνουν περαιτέρω την ελκυστικότητά τους. Η ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού και οικονομικά προσιτού συστήματος δημοσίων μεταφορών θα παράσχει στους κατοίκους των εν λόγω συνοικιών ισότητα ευκαιριών, ώστε να έχουν την κινητικότητα και δυνατότητα πρόσβασης των άλλων πολιτών - πράγμα που έχουν κάθε δικαίωμα να αναμένουν.

Για να εκπληρωθεί ο στόχος αυτός, ο σχεδιασμός των μεταφορών και η διαχείριση της κυκλοφορίας στις περιοχές αυτές πρέπει να αποσκοπούν ολοένα περισσότερο στη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου των μεταφορών στο περιβάλλον και στην

οργάνωση των μεταφορών κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εντάσσονται καλύτερα οι συνοικίες αυτές στην πόλη και την περιφέρεια ως σύνολο. Προς τούτο, θα απαιτηθούν κατάλληλα δίκτυα για την κυκλοφορία των ποδηλατών και των πεζών.

Όσο καλύτερα μπορέσουμε να σταθεροποιήσουμε οικονομικά τις μειονεκτικές συνοικίες, να τις εντάξουμε κοινωνικά και να αναβαθμίσουμε το φυσικό τους περιβάλλον και την υποδομή μεταφορών τους, τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να παραμείνουν οι πόλεις μας χώροι κοινωνικής προόδου, οικονομικής μεγέθυνσης και καινοτομίας σε μακροπρόθεσμη βάση.

Τονίζουμε τα εξής:

Η πολιτική αστικής ανάπτυξης θα πρέπει να χαράσσεται σε εθνικό επίπεδο, ενώ τα κίνητρα για καινοτόμους λύσεις θα πρέπει να δημιουργούνται τόσο σε εθνικό όσο και σε άλλα επίπεδα.

Οι πόλεις μας χρειάζονται επαρκές πεδίο δράσης προκειμένου να αντεπεξέρχονται στα τοπικά καθήκοντα κατά τρόπο υπεύθυνο και επάνω σε υγιή χρηματοοικονομική βάση η οποία παρέχει μακροπρόθεσμη σταθερότητα. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό επίσης να έχουν τα κράτη μέλη την ευκαιρία να χρησιμοποιούν τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία για σημαντικά προγράμματα ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης. Η χρησιμοποίηση των εν λόγω ταμείων θα πρέπει να εστιάζεται σαφώς στις συγκεκριμένες δυσχέρειες και δυναμικό και να λαμβάνει υπόψη τις ευκαιρίες, δυσχέρειες και ιδιαιτερότητες των κρατών μελών. Αν δεν υπάρχει ήδη σχετική πρόβλεψη, οι τοπικές αρχές θα πρέπει να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες και αποτελεσματικότητα για την εφαρμογή των πολιτικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, με στόχο, επίσης, την επίτευξη συνολικής ποιότητας και βιωσιμότητας στο περιβάλλον που θα έχει δημιουργηθεί.

Οι νέες πρωτοβουλίες JESSICA και JEREMIE της Ε.Ε. με τις οποίες υποστηρίζεται η ίδρυση ταμείων για την αστική ανάπτυξη και για τις MME με τη χρησιμοποίηση μέσω χρηματοοικονομικής τεχνικής για τη διοχέτευση με πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα ιδιωτικών κεφαλαίων στην εφαρμογή στρατηγικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, παρέχουν πολλά υποσχόμενες ευκαιρίες για την προαγωγή της αποτελεσματικότητας των συμβατικών εθνικών και ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης.

Σε εθνικό επίπεδο, τα Κυβερνητικά Υπουργεία πρέπει να αναγνωρίσουν σαφέστερα τη σημασία των πόλεων για την εκπλήρωση των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών φιλοδοξιών καθώς και τον αντίκτυπο των πολιτικών τους σε αυτές. Οι προσπάθειες που καταβάλλουν τα διάφορα τομεακά Κυβερνητικά Υπουργεία που επιδιώκουν να έχουν επίδραση στα αστικά θέματα πρέπει να ευθυγραμμιστούν περισσότερο και να συναρθρωθούν έτσι ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται μάλλον

παρά να αλληλοσυγκρούονται.

Τονίζουμε τη σημασία της συστηματικής και διαρθρωμένη ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Ζητούμε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρουσιάσει το αποτέλεσμα της ανταλλαγής ορθών πρακτικών με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του Χάρτη της Λειψίας σε μελλοντική διάσκεψη υπό την αιγίδα της πρωτοβουλίας «Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή». Παράλληλα, χρειαζόμαστε μια ευρωπαϊκή πλατφόρμα για τη συγκέντρωση και ανάπτυξη ορθών πρακτικών, στατιστικών, μελετών συγκριτικής αξιολόγησης, αξιολογήσεων, αξιολογήσεων από ομοτίμους και άλλων αστικών ερευνών, προκειμένου να υποστηριχθούν οι παράγοντες που συμμετέχουν στην ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς. Θα συνεχίσουμε να προωθούμε και να εντείνουμε την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των αρμόδιων για τη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών και των ερευνητών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο στο μέλλον, προκειμένου να ενισχυθεί η αστική διάσταση της Στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε., της Στρατηγικής της Λισσαβώνας και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.

Η Ευρώπη χρειάζεται πόλεις και περιφέρειες που να είναι ισχυρές και στις οποίες να εξασφαλίζεται η καλή διαβίωση.